

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเมื่อพรรคการเมืองเลือกตั้ง: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
พรรคการเมืองกับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้ง

กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่

โดย ดร. เอกสิทธิ์ หนูนุกัณฑ์

กันยายน 2563

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเมื่อพรรคการเมืองเลือกตั้ง: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง
กับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้ง: กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่

ดร. เอกสิทธิ์ หนูนุกัถ์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชุดโครงการ

เมื่อพรรคการเมืองเลือกตั้ง: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
พรรคการเมืองกับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้ง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย)

บทสรุปผู้บริหาร

เมื่อพรรคการเมืองเลือกตั้ง: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้ง

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประชาชนเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากการที่ประชาชนเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการใช้อำนาจ และผู้เป็นเป้าหมายแห่งการใช้อำนาจดังกล่าว อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่น่ากังขาว่าประชาชนอยู่ในสถานะดังกล่าวหรือไม่

การศึกษาสถานะหรือตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในระบอบการเมืองมีวิธีการศึกษาได้หลายประการ งานวิจัยนี้มีความเห็นสอดคล้องกับนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ระบุว่าพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือของประชาชนในการเข้าถึงอำนาจรัฐโดยสันติในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกระบวนการและวิธีการหนึ่งในการเข้าถึงอำนาจของตัวแสดงต่าง ๆ ทางการเมืองที่เป็นเวทีสาธารณะเปิดกว้าง ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นจังหวะที่น่าจะสามารถทำการศึกษาปริณิถยทางอำนาจของตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ ได้ผ่านกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนที่ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนนั้นไม่สามารถแยกออกจากจากตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพรวมของการเมืองด้วย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถศึกษาในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้แต่ฤดูกาลเลือกตั้งที่พรรคการเมืองต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชนและมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือพยายามดึงประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพรรค อีกทั้งการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 นี้เป็นการเลือกตั้งบนภูมิทัศน์ใหม่ของการเมืองไทยคือเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ขอบเขตเส้นอำนาจต่าง ๆ ทางการเมืองของไทยยังไม่ถูกขีดให้ลงตัวแน่นอน

ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้จึงสำคัญอย่างยิ่งและสมควรที่จะศึกษาตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในการเมืองไทยที่สามารถศึกษาได้ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้งเพื่อทราบบทบาทสถานะของประชาชนและสำรวจขอบเขตเส้นอำนาจของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา

คำถามงานวิจัย

คำถามหลักของงานวิจัยชิ้นนี้คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพรรคการเมืองภายใต้บริบทการเมืองไทยปัจจุบันบ่งชี้เกี่ยวกับสถานะ บทบาทและตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนไทยอย่างไร

กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยได้แก่ กรอบแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยไส้กลางของปีเตอร์ ไมเออร์ แนวคิดเรื่องพรรคการเมืองในฐานะเครื่องมือช่วงชิงอำนาจรัฐโดยสันติของประชาชนของ อี อี แซตซ์ไนเดอร์ เพื่ออธิบายฐานะตำแหน่งของประชาชนในการเมืองไทยและความสำคัญของพรรคการเมืองในฐานะเครื่องมือเข้าสู่อำนาจการเมืองของประชาชน นอกจากนี้ยังประยุกต์ใช้ทฤษฎี Speech act ที่ถือว่าความหมายอยู่ที่การใช้งานและถ้อยแถลงนับเป็นการกระทำประเภทหนึ่งเพื่อใช้วิเคราะห์ถ้อยแถลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นำมาจากเอกสารชั้นต้นได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบกำกับการเลือกตั้ง ข้อมูลสถิติ กฎระเบียบพรรค เอกสารการประชุม นโยบาย ประวัติผู้บริหาร ประวัติผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และเอกสารงานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและการเมืองไทยโดยเฉพาะงานวิชาการที่เขียนถึงการเมืองไทยหลังการสวรรคตของรัชกาลที่ 9

การเก็บข้อมูลที่ไม่ใช่เอกสารใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการหาเสียงเลือกตั้ง และกิจกรรมทางการเมืองของพรรค เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้บริหาร และที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานของพรรคหรือสาขาของพรรคในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคการเมืองเป็นต้นว่าการประชุมของพรรค การลงพื้นที่หาเสียง การปราศรัย และการถกเถียงเชิงนโยบายบนเวทีสาธารณะ

การตีความข้อมูลจะตีความ “การกระทำ” และ “ถ้อยแถลง” ของตัวแสดงต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนโดยคำนึงถึงประวัติศาสตร์และบริบทการเมืองไทยในฐานะกฎเกณฑ์ที่กำกับความหมายของตัวแสดงในการเมืองไทย

ขอบเขตการวิจัยจำกัดอยู่ที่พรรคการเมืองจำนวนสองพรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคอนาคตใหม่ การศึกษานี้เลือกพรรคการเมืองดังกล่าวในฐานะกรณีศึกษาที่สุดโต่งในเรื่องของพรรคแรกเป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดที่ยังดำเนินการอยู่ของไทย ในขณะที่พรรคหลังเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นในการเลือกตั้งครั้งนี้

ข้อค้นพบ

บริบทการเมืองไทยปัจจุบันวางอยู่บนเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงใหญ่คือ ในทางประวัติศาสตร์อำนาจรัฐไทยมีลักษณะเป็นรัฐพันลึก (deep state) หรือรัฐซ้อนรัฐที่รัฐบาลจากการเลือกตั้งมีอำนาจจำกัดหรือไม่มีเลยในการกำกับควบคุมและสั่งการองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ และกระบวนการใช้อำนาจรัฐที่ตรงชัย วินิจจะกูลเสนอว่ามีระบบกฎหมายที่ให้อภิสิทธิ์แก่รัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและทรัพย์สินเอกชนด้วยข้ออ้างเพื่อประโยชน์สาธารณะและในระบบกฎหมายไทยถือว่ากษัตริย์เป็นหลักสูงสุดของกฎหมายและความยุติธรรมหรือ “นิติรัฐอภิสิทธิ์และราชานิติธรรม” ซึ่งอาจจะสรุปโดยสั้นได้ว่าการเมืองไทยในรัชสมัย

ของในหลวงรัชกาลที่ 9 มีลักษณะแบบรัฐพันลึกที่รัฐมิได้อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมโดยสถาบันการเมืองที่ยึดโยงกับประชาชนซึ่งเป็นไปได้เพราะการอ้างความชอบธรรมจากสถาบันประเพณีมากกว่าหลักสากล

ทั้งนี้ระบอบดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่คือการสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ 9 ทำให้ชนชั้นนำไทยเคลื่อนไหวเพื่อยึดกุมชัยภูมิทางการเมืองที่เปลี่ยนไปด้วยการดัดแปลงสถาบันการเมืองให้อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของกลุ่มตนเองต่อไป ในการนี้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญ

ด้วยเหตุนี้เอง ชนชั้นนำไทยจึงออกแบบสถาบันทางการเมืองและระบบเลือกตั้งให้องค์กรอิสระและหน่วยงานรัฐมีที่มาของการเข้าสู่อำนาจด้วยกระบวนการที่ยึดโยงกับประชาชนน้อยหรือไม่ยึดโยงกับประชาชน และมีการใช้อำนาจที่สามารถกำกับคัดค้านเจตจำนงประชาชนได้

ดังนั้น ประชาชนไทยซึ่งโดยนิยามหมายถึงสามัญชนผู้ด้อยอำนาจและทรัพย์สินจึงมิได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยดังที่ระบุไว้ตามตัวบทกฎหมาย ประชาชนมีพื้นที่ สถานะ บทบาทน้อยและด้อยอำนาจกว่าสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ในการนี้ อำนาจของประชาชนจะปรากฏและเป็นจริงได้จะต้องมีการเคลื่อนไหวแสดงพลังในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีความหมายและมีพลัง และพรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความหมายและให้พลังกับประชาชนมากกว่าองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ แม้ว่าการทำงานของพรรคการเมืองจะถูกกำกับควบคุมอย่างเข้มงวดจากกฎหมายและองค์กรอิสระต่าง ๆ ก็ตาม

นอกจากนี้ ประชาชนจะสามารถรักษาหรือขยายพื้นที่ทางการเมืองของประชาชนให้กว้างขวางเข้มแข็งต่อไปได้ก็ด้วยการรักษาลักษณะทวิภาวะของประชาชนคือ ความเป็นปัจเจกชนกับความเป็นประชาชน อันเป็นองค์รวม ข้อเรียกร้องหรือการเคลื่อนไหวใด ๆ ที่นำไปสู่การทำให้ประชาชนเหลือความหมายเดียวไม่ว่า

จะเป็นความเป็นปัจเจกหรือความเป็นองค์กรรวมจะทำให้ประชาชนหมดพลังและนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ทางการเมืองของประชาชนให้กับสถาบันอื่น ๆ เช่นตลาดหรืออำนาจรัฐเผด็จการได้

นัยเชิงนโยบาย

ประการที่หนึ่ง พรรคการเมืองเป็นพาหนะหรือเครื่องมือในการเข้าสู่อำนาจในระบอบประชาธิปไตย แต่เครื่องมือชนิดนี้ตอบสนองต่ออำนาจ หากต้องการให้พรรคการเมืองทำงานเพื่อประชาชนต้องออกแบบระบบการเมืองที่ให้อำนาจกับประชาชน

ประการที่สอง ความเป็นสถาบันหรือความเข้มแข็งของพรรคการเมืองอยู่ที่การมีระบบการเมืองที่ให้อำนาจกับประชาชน

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านการเลือกตั้งและพรรคการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมที่มีต้นทุนไม่สูงมากและประชาชนวงกว้างทั่วไปสามารถกระทำได้ หากต้องการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงต้องทำให้การเลือกตั้งและการจัดตั้งพรรคการเมืองมีต้นทุนต่ำและสะดวกที่สุดสำหรับประชาชน

ประการที่สี่ สถาบันปรปักษ์เสียงข้างมากที่ใช้อำนาจเกินขอบเขตเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและหยั่งรากของประชาธิปไตย จึงสมควรทำการศึกษาประเด็นนี้อย่างจริงจังเพื่อทำการปฏิรูปหรือยกเลิกสถาบันเหล่านี้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้จะเกิดขึ้นและเสร็จสิ้นลงมิได้หากปราศจากผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่งซึ่งผู้วิจัยขอเฝ้าคำนึง
ณ ที่นี้ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้อำนวยการฝ่ายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร. สุกานดา เหลืองอ่อน ลูวิส คุณรุ่งนภา ลัคนาพรวิสิฐ ที่เห็นความสำคัญของโครงการและ
สนับสนุนการทำงานด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณพรรคประชาธิปัตย์ พรรคอนาคตใหม่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและคุณชัชฎา
กำลังแพทย์สำหรับการสนับสนุนด้านข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลได้แก่ เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคอนาคตใหม่ฝั่งธนบุรี จังหวัดสุรินทร์
จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดพะเยา และจังหวัดชลบุรี เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ภาคเหนือ
จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดแพร่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ คุณชินวร บุญเกียรติ คุณวิลาส จันทร์
พิทักษ์ คุณนิพิฐ อินทรสมบัติ คุณพิสิฐ ลีอาธรรม คุณณัฐพงษ์ เรื่องปัญญาวุฒิ และคุณกรณ์ จาติกวณิช

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปันตบแต่ง ดร.
สตีธร ธนานิธิโชติ และคุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะสำหรับคำถาม ข้อวิจารณ์และคำแนะนำต่าง ๆ ต่องานชิ้นนี้

ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในงานชิ้นนี้ย่อมเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัย

เอกสิทธิ์ หนูนุกดี

1 ปีเศษ หลังการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมาโดยศึกษาจากความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนโดยเฉพาะกิจกรรมของพรรคการเมืองในฤดูกาลเลือกตั้งและสำรวจขอบเขตเส้นอำนาจของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในการเมืองไทยในฐานะบริบทแวดล้อมที่ส่งผลต่อตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในการเมืองไทย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มาจากเอกสารชั้นต้นของพรรคการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และเอกสารทุติยภูมิได้แก่ ข่าว เอกสารงานวิจัยและบทความวิชาการเกี่ยวกับพรรคการเมือง การเลือกตั้งและการเมืองไทย การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในช่วงฤดูกาลเลือกตั้งในปี 2562

ข้อค้นพบหลักของงานวิจัยคือ หนึ่ง ชนชั้นนำออกแบบสถาบันการเมืองและระบบการเลือกตั้งเพื่อรักษาบทบาทนำในการริเริ่ม เสนอและดำเนินการทางนโยบายของตนเอง สอง พื้นที่ของประชาชนในการเมืองไทยมีน้อยและด้อยอำนาจมากกว่าสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง สาม “ประชาชน” ในฤดูกาลเลือกตั้งมักหมายถึงสามัญชนและคนชายขอบ ในขณะที่ประชาชนนอกฤดูกาลเลือกตั้งมักหมายถึงคนชั้นกลาง สี่ พรรคการเมืองต้องแสดงจุดยืนอยู่ข้างประชาชนเสมอในขณะที่รัฐบาลอาจมีจุดยืนตรงข้าม ห้า พรรคการเมืองกับการเลือกตั้งคือเงื่อนไขที่ทำให้ประชาชนมีความหมายและมีพลัง หก องค์ประกอบสำคัญของประชาชนคือลักษณะทวิภาวะดำรงอยู่คู่กันระหว่างปัจเจกบุคคลกับ “ประชาชน”

คำสำคัญ: การเลือกตั้ง, พรรคการเมือง, ประชาชน, การเมืองไทย

Abstract

This research studies position of the people in, dramatically changing, Thai politics over a decade through relationship between political party and people especially in party's activities on election campaign and surveys power boundaries of actors and institutions as a circumstances influenced position of the people.

An analysis based on primary documents from political parties and involved organizations, a secondary source from news, documents, research articles and papers about elections and Thai politics. In depth interviews and participant observation also employed during the 24th March 2019 election.

Main findings are as followings; First elites have designed political institutions and election system to preserve their dominant role in initiating, proposing, and implementing policies in favor to their class interest. Second the people play less and inferior role in politics than those of non-majoritarian institutions. Third "the people" during the election usually mean ordinary and marginal people while after the election the people tend to be middle class. Fourth political party must take a stance with the people while government's stance is variety. Fifth election and political party are factor that empower people. Sixth duality between individual and totality-the people is indispensable component of the people.

Keywords: election, political party, the people, Thai politics

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์.....	2
วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
บทที่ 2 การศึกษาเรื่องพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทย.....	9
บทที่ 3 บริบทการเมืองไทยหลังฉันทมติภูมิพล.....	17
ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก.....	17
ธรรมชาติและรากเหง้าปัญหาของการเมืองไทยร่วมสมัย	18
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขกับระบอบประชาธิปไตยเลือกตั้ง.....	19
จากรัฐธรรมนูญฉบับหมายจับทักษิณสู่รัฐธรรมนูญฉบับกำราบเสียงข้างมาก	20
ความวุ่นวายในการเลือกตั้ง 2562 ว่าด้วยการแบ่งเขตเลือกตั้ง.....	25
นิติบัญญัติเพื่อชนชั้นนำ	31
กำเนิดระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก	34
องค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก.....	35
บทที่ 4 ประชาชนคืออะไร	40
ประชาชนในรัฐสมัยใหม่.....	40

“ประชาชน” คือใคร?	41
ประชาชนในการเมือง	43
บทที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน	51
กรณีศึกษา: พรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่	55
พรรคประชาธิปัตย์	55
โครงสร้างการบริหารงานของพรรค	58
กระบวนการคัดเลือกผู้สมัคร	60
ผู้บริจาคเงิน	65
กระบวนการกำหนดนโยบาย	65
กิจกรรมของพรรค	69
พรรคอนาคตใหม่	84
ผู้บริหารพรรค	85
สมาชิกพรรค	90
ผู้บริจาคเงิน	90
กระบวนการคัดเลือกผู้สมัคร	91
กระบวนการกำหนดนโยบาย	93
กิจกรรมของพรรค	96
บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล	103
ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน	103

การทำงานของพรรคการเมืองตามหลักทั่วไป	104
ประชาชนกับการเป็นเจ้าของพรรคการเมือง	110
ความเป็นเจ้าของ	110
การมีส่วนร่วม	111
การเป็นเป้าหมาย	112
กิจกรรมพรรคการเมืองกับประชาชน	113
การให้ความหมายแก่ประชาชนโดยพรรค	116
บทที่ 7 สรุป.....	124
การเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยของรัชกาลที่ 9.....	124
ความหมายของพรรคการเมืองที่มีต่อประชาชน	125
เครื่องมือในการเข้าถึงอำนาจรัฐ?	125
ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน?	131
พื้นที่ของประชาชนในการเมืองไทย.....	134
การสร้างความหมายของประชาชน.....	135
ประชาชนในฐานะทวิลักษณะสัญญา	136
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	138
บรรณานุกรม	139

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบเขตเลือกตั้งระหว่างประกาศ กกต. ฉบับปี 2554 กับ 2561	26
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนในทัศนะของฮอบส์ ลีคและรูสโซ	47
ตารางที่ 3 รายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์ปี 2562	55
ตารางที่ 4 ระเบียบการคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อของพรรคประชาธิปัตย์	64
ตารางที่ 5 บัญชีการรับเรื่องร้องทุกข์ เดือนกรกฎาคม 2561 พรรคประชาธิปัตย์	75
ตารางที่ 6 คณะกรรมการบริหารพรรคอนาคตใหม่	86

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 ภาพจำลองการแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่พรรคบางพรรค (Gerrymandering)	28
รูปภาพที่ 2 เปรียบเทียบเขตเลือกตั้งจังหวัดสุโขทัยปี 2554 กับปี 2562	29
รูปภาพที่ 3 หน้าปกหนังสือนโยบายพรรคประชาธิปัตย์	66
รูปภาพที่ 4 ระบบรับเรื่องร้องทุกข์ “บลูแฮลส์” พรรคประชาธิปัตย์	73
รูปภาพที่ 5 ป้ายหาเสียงพรรคประชาธิปัตย์	77
รูปภาพที่ 6 สรุปแนวนโยบายพรรคอนาคตใหม่	95
รูปภาพที่ 7 หน้าปกนโยบายพรรคและสื่อประชาสัมพันธ์ของพรรคอนาคตใหม่	97
รูปภาพที่ 8 แผ่นพับประชาสัมพันธ์พรรคอนาคตใหม่	98
รูปภาพที่ 9 ป้ายหาเสียงอนาคตใหม่	99
รูปภาพที่ 10 บัตรเชิญร่วมประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่	100
รูปภาพที่ 11 อภิสัทธี เวชชาชีวะไหว้ประชาชน	117
รูปภาพที่ 12 ประยุทธ์ จันทร์โอชาไหว้ขอบคุณสื่อ	118
รูปภาพที่ 13 ธนธร จีรังเรืองกิจไหว้ประชาชน	119

บทที่ 1 บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประชาชนเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามนิยามความหมายของประชาธิปไตยที่ว่า “รัฐบาลที่เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” (คำประกาศที่เกิตส์เบิร์ก ของประธานาธิบดีเอเบรฮัม ลินคอล์น 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1863) อันหมายถึงการที่ประชาชนเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการใช้อำนาจ และผู้เป็นเป้าหมายแห่งการใช้อำนาจดังกล่าว อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่น่ากังขาว่าประชาชนอยู่ในสถานะดังกล่าวหรือไม่ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการเมืองไทย

การศึกษาสถานะหรือตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในระบอบการเมืองมีวิธีการศึกษาได้หลายประการ งานวิจัยนี้มีความเห็นสอดคล้องกับนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ระบุว่าพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือของประชาชนในการเข้าถึงอำนาจรัฐในระบอบประชาธิปไตยโดยสันติด้วยวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกระบวนการและวิธีการหนึ่งในการเข้าถึงอำนาจของตัวแสดงต่าง ๆ ทางการเมืองที่เป็นเวทีสาธารณะเปิดกว้าง ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นจังหวะเวลาที่น่าจะสามารถทำการศึกษาปริณิถยทางอำนาจของตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ ได้ผ่านกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนที่ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนนั้นไม่สามารถแยกออกจากจากตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพรวมของการเมืองด้วย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถศึกษาในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้แต่ฤดูกาลเลือกตั้งที่พรรคการเมืองต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชนและมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือพยายามดึงประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ

พรรคจะเป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ของสองฝ่ายรวมถึงตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ มีความเข้มข้น นอกจากนี้การหาเสียงเลือกตั้งเป็นพิมพ์เขียวที่ทำให้เห็นการจัดสรรปันส่วนทรัพยากร ผลประโยชน์หรือต้นทุนของประเทศว่าผู้ใดจะได้รับ? อย่างไร? ปริมาณเท่าใด? เมื่อใด? อีกทั้งการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 นี้เป็นการเลือกตั้งบนภูมิทัศน์ใหม่ของการเมืองไทยคือการเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ขอบเขตเส้นอำนาจต่าง ๆ ทางการเมืองของไทยยังไม่ลงตัวแน่นอน

ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้จึงสำคัญอย่างยิ่งและสมควรที่จะศึกษาตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในการเมืองไทยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนในฤดูกาลเลือกตั้งเพื่อทราบบทบาทสถานะของประชาชนและสำรวจขอบเขตเส้นอำนาจของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนในช่วงก่อน ระหว่างและหลังการเลือกตั้ง
2. เพื่อทราบบทบาทสถานะของประชาชนในระบบการเมืองของสังคมไทย
3. เพื่อเข้าใจขอบเขตเส้นอำนาจของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในการเมืองไทย

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนและประชาธิปไตยของ ปีเตอร์ ไมเออร์ (Peter Mair)¹ และ อี.อี. ชัตตชไนเดอร์ (E.E. Schattschneider) และประยุกต์ใช้ทฤษฎี Speech Act ของกลุ่มนักปรัชญาภาษา (Philosophy of Language)

¹ ประเด็นเรื่องประชาธิปไตยที่ไร้ประชาชนนี้ดูรายละเอียดใน Peter Mair, Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy, (New York: Verso, 2013), 1-16.

แซตซ์ไนด์เนอร์เขียนไว้ในหนังสือ Party Government (1942) ว่า “พรรคการเมืองสร้างประชาธิปไตย และประชาธิปไตยสมัยใหม่จะยั่งยืนมิได้หากปราศจากพรรคการเมืองหลายพรรค...พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงมิได้เป็นเพียงส่วนขยายของการปกครองสมัยใหม่ พวกเขาเป็นใจกลางของมันและทำหน้าที่เป็นปัจจัยกำหนด ตัดสินและสร้างสรรค์ในนั้น” (Elmer E. Schattschneider, 1942, xxvii.) ดังนั้นสำหรับแซตซ์ไนด์เนอร์พรรคการเมืองคือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของประชาธิปไตยและเป็นเครื่องมือของประชาชนในการเข้าถึง อำนาจอธิปไตยโดยสันติ

ในขณะที่ไมเออร์ตั้งข้อสังเกตสืบต่อจากงานของแซตซ์ไนด์เนอร์ เรื่อง The Semi-Sovereign People หรือประชาชนกึ่งอธิปไตย โดยที่งานของแซตซ์ไนด์เนอร์นั้นเสนอไว้ว่ากระบวนการกำหนดนโยบายนั้นในบางครั้ง อยู่ไกลเกินประชาชนธรรมดาจะเอื้อมถึง ซึ่งไมเออร์มีความเห็นว่าในปัจจุบันนี้ประชาชนตกอยู่ในสภาพไร้ อธิปไตยในทางปฏิบัติจริง สิ่งที่เกิดขึ้นคือความหมายของประชาธิปไตยส่อนัยไม่มีองค์ประกอบของประชาชน กลายเป็นประชาธิปไตยที่ไร้ประชาชน (democracy without the demos) เนื่องมาจากความเมินเฉยต่อ การเมือง นักการเมืองและความหมกมุ่นประชาธิปไตย

การเติบโตของความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาต่อการเมืองนี้เห็นได้จากผลงานของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการ กำหนดนโยบาย การปฏิรูปสถาบันและการบริหารปกครอง (governance) นักวิชาการจำนวนหนึ่งมีความเห็น ว่าควรมอบอำนาจกำกับควบคุมนโยบายนี้แก่ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองและควรจำกัดบทบาทของ นักการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย เพราะผู้เชี่ยวชาญมีความสามารถมากกว่าและมองประโยชน์ใน ระยะยาวได้ดีกว่านักการเมืองผู้มีแนวโน้มจะมองประโยชน์เฉพาะหน้าระยะสั้นแค่การเลือกตั้งรอบหน้า ด้วย เหตุนี้เองการยึดอำนาจกำกับควบคุมนโยบายจากมือทางการเมืองผู้ปล่อยให้การตัดสินใจถูกครอบงำโดยวงจร การเลือกตั้งย่อมมีโอกาสมากกว่าที่จะได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ Philip Pettit นักรัฐศาสตร์ผู้เขียนหนังสือ Republicanism: A Theory of Freedom and Government กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยนั้นสำคัญมากเสีย

จนไม่สามารถจะฝากไว้กับนักการเมืองหรือฝากไว้กับการลงคะแนนของประชาชนในการหยั่งเสียงประชามติได้” Fareed Zakaria นักหนังสือพิมพ์ นักเขียนอเมริกันเชื้อสายอินเดียมีความเห็นในทำนองเดียวกันนี้ว่า “สิ่งจำเป็นสำหรับการเมืองวันนี้ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่มากขึ้นแต่เป็นประชาธิปไตยที่น้อยลง”

การขาดองค์ประกอบของประชาชนในประชาธิปไตยดังกล่าวถูกแทนที่ด้วยบทบาทของสถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเสียงข้างมาก (non-majoritarian institution) เช่น สถาบันตุลาการ เอ็นจีโอ ฯลฯ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องมากกว่าการมีส่วนร่วมผ่านการเลือกตั้งทั่วไป กำหนดเป็นสิ่งที่ไมเออร์เรียกว่า “ประชาธิปไตยในระบอบรัฐธรรมนูญ” (constitutional democracy) ที่อยู่อีกฟากหนึ่งของประชาธิปไตยโดยประชาชน (popular democracy) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสำหรับสาธารณชนทั้งหลายแล้วคงจะเป็นการเลือกที่ไม่ยากนักระหว่างเป้าหมายทางนโยบายที่อธิบายได้อย่างเป็นภาววิสัย (objectivity) และมีธรรมาภิบาลของผู้เชี่ยวชาญกับเป้าหมายทางนโยบายของการเมืองเลือกตั้งที่กระหยาอำนาจ

ตามผลการศึกษาของไมเออร์ ช่องว่างของประชาธิปไตยที่เปิดให้สถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเสียงข้างมากเบียดขับบทบาทของประชาชนออกไปนั้นสัมพันธ์กับการถอนตัวจากการเมืองของประชาชนและผู้นำพรรคการเมืองโดยประชาชนถอนตัวจากการเมืองแบบพรรคไปเอาใจใส่ชีวิตส่วนตัวของตนเองในขณะที่ผู้นำพรรคถอนตัวจากการเมืองโดยพรรคเข้าหาตำแหน่งทางการเมืองในสถาบันรัฐ เช่น ตำแหน่งผู้ว่าการของเมือง สาเหตุเกิดจากการที่พรรคการเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนเช่นเดียวกับการที่กิจกรรมของพรรคไม่ตอบโจทย์ของผู้นำพรรค

สถานการณ์ประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงมีความพยายามที่จะนิยามประชาธิปไตยใหม่โดยอ้างว่าเป็นประชาธิปไตยที่ใช้งานได้ มีความชอบธรรมแบบใหม่และมีการกำกับควบคุมโดยประชาชน ส่วนการเลือกตั้งไม่ใช่ประเด็นใจกลางที่สำคัญอีกต่อไป สิ่งที่เราเรียกว่าประชาธิปไตยในลักษณะนี้โคเลอร์คอคช บีอาท์ (Kohler-Koch Beate) ศาสตราจารย์เกียรติคุณวิทยาลัยสังคมศาสตร์บัณฑิตศึกษานานาชาติเบรเมน ผู้เชี่ยวชาญ

การเมืองเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พรรคการเมืองและองค์กรการเมืองเรียกว่าประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์และประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา

ประเด็นที่บิอาท์ชี้ขึ้นสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของแนวคิดเกี่ยวกับความโปร่งใส ระเบียบกฎหมายและการมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์ และการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) รวมถึงส่งเสริมค่านิยมเรื่องความพร้อมรับผิด ความโปร่งใส ความคุ้มค่า มาตรการที่เป็นธรรม และประสิทธิภาพ มีส่วนสนับสนุนให้การบริหารจัดการเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ไม่จำเป็นต้องผ่านช่องทางการเลือกตั้งทำให้ผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบของสถาบัน ตุลาการ เอ็นจีโอ ฯลฯ สามารถเข้ามาแทนที่การเมืองและประชาชน

จะเห็นว่าประชาธิปไตย 2 ชนิดนี้มีจุดเน้นต่างกันโดยประชาธิปไตยไส้กลวงนั้นเน้นส่วนที่ทำการเพื่อประชาชน (for the people) ขณะที่ประชาธิปไตยโดยประชาชนนั้นเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป (by the people)

แนวคิดที่เห็นว่าประชาชนไม่มีส่วนในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของฌากส์ ร็องซีแยร์เห็นว่าประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมากและการชูความสมานฉันท์คือการลบประชาชนออกไปจากการเมืองด้วยการนำสิ่งอื่นมาแทนประชาชน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2550, 218) สำหรับร็องซีแยร์ประชาชนคือกลุ่มคนที่ไม่มีชื่อเรียก ไม่มีเสียงหรือมองไม่เห็น สังคมหรือชุมชนไม่ใช่ที่รวมของส่วนต่าง ๆ แต่ยังมี “ส่วนที่ไม่ได้ถูกนับรวม” อยู่ในสังคมด้วย การเคลื่อนไหวของการเมืองภาคประชาชนไม่ใช่การร้องขอความเห็นใจหรือความเมตตาจากผู้ปกครองแต่เป็นความพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครอง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2550, หน้า 209-210, 216)

คำถามสำหรับกรณีไทยคือ หากมองด้วยแว่นดังกล่าวแล้วประชาชนของไทยคืออะไร มีตำแหน่งแห่งที่ในการเมืองไทยที่ใด และตำแหน่งดังกล่าวของประชาชนสะท้อนการเมืองไทยอย่างไร

อีกคำถามหนึ่งที่มีความสำคัญต่อตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในการเมืองไทยคือ ในการเมืองไทยประชาชนคืออะไร? แน่นอนว่ามีคำอธิบายความหมายของประชาชนว่าหมายถึงใครหรืออะไรอยู่บ้างแล้วแต่งานวิจัยชิ้นนี้เห็นว่าความหมายที่มีการระบุกันนั้นเป็นความหมายเชิงคุณค่าหรือนิยามกับความหมายเชิงข้อเท็จจริง กล่าวคือในความหมายแรกประชาชนอาจเป็นองค์อธิปัตย์ในขณะที่ความหมายอย่างหลังนั้นประชาชนคือบุคคลที่ไร้อำนาจ ความหมายทั้งสองประการนี้ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิง คำถามคือแล้วในความเป็นจริงประชาชนในการเมืองไทยคืออะไรกันแน่

เพื่อตอบคำถามดังกล่าวงานวิจัยนี้จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีสัญศาสตร์และทฤษฎี Speech Act ของสำนักปรัชญาภาษา

ทฤษฎีสัญศาสตร์ (semiotics) ศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่มนุษย์ในการสื่อความหมายที่เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (A) ไปกระตุ้นให้เข้าใจถึงอีกสิ่งหนึ่ง (B) โดยที่ A อาจจะเป็นถ้อยคำ วัตถุ หรือแนวคิด การเกาะเกี่ยวกันระหว่าง A กับ B ก่อให้เกิดสัญญาณ (sign) หรือหน่วยสื่อความหมายที่ประกอบด้วยรูปสัญญาณ (A) และความหมายสัญญาณ (B) (นพพร ประชากุล, 2552, หน้า 320)

ในการตีความความหมายของถ้อยแถลงและการกระทำงานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ทฤษฎี Speech Act ของสำนักปรัชญาภาษาถือว่าความหมายของคำขึ้นอยู่กับการกระทำและถือว่าถ้อยแถลงครั้งหนึ่งนั้นมีฐานะเป็นการกระทำ (Austin, 1962, pp. 94-107) จอห์น เซิร์ล (John Searle) เรียกการกระทำด้วยคำพูด (speech act) หรือจะเรียกว่าการกระทำด้วยภาษา (language act or linguistic act) (Searle, 1971, p. 39) ส่วนออสตินเรียกว่าการพูดในฐานะที่เป็นการกระทำ (illocutionary act) ทั้งออสตินและเซิร์ลเห็นว่าการเข้าใจความหมายจะต้องเข้าใจกฎเกณฑ์ที่กำกับการกระทำนั้นด้วยโดยเซิร์ลแยกออกเป็นกฎเกณฑ์ที่กำกับพฤติกรรม (regulative rules) และกฎเกณฑ์ที่สร้างหรือนิยามรูปแบบใหม่ของพฤติกรรม (constitutive rules) (1971, p. 41)

เซิร์ลระบุว่าถ้อยแถลงครั้งหนึ่งสามารถเข้าข่ายลักษณะการกระทำทางภาษาใดลักษณะหนึ่งใน 5 ประเภทดังต่อไปนี้คือการบรรยายข้อเท็จจริง (Assertive), คำสั่ง (Directive), สัญญา (Commissive), แสดงความรู้สึก (Expressive), หรือประกาศ (Declaration) (Searle, 1979, p. viii)

ยกตัวอย่างเช่น การเอ่ยว่า “ประเทศไทยต้องชนะ” ของนายกรัฐมนตรี (ฐานเศรษฐกิจ, 16 มีนาคม 2563) ที่เฉพาะตัวประโยคไม่มีความแน่นอนว่าหมายความว่าความถึงอะไร เพราะอาจจะหมายถึงการระบุสถานภาพของประเทศ (assertive) หรืออาจจะหมายถึงคำสั่ง (directive) เมื่อพูดในบริบทที่ต้องการให้ผู้ฟังร่วมมือกระทำบางอย่าง หรืออาจจะหมายถึงการให้คำมั่นสัญญา (commissive) ของผู้พูดว่าจะนำพาประเทศให้ชนะ หรืออาจจะหมายถึงการแสดงออกถึงทัศนคติหรืออารมณ์ (expressive) ที่อาจจะเป็นอารมณ์โกรธหรือท้อแท้ หรือคาดหวังก็ได้ หรืออาจจะหมายถึงการประกาศ (declaration) ที่ต้องการให้ความเป็นจริงภายนอกเปลี่ยนไปเพราะคำพูดดังกล่าว

งานวิจัยนี้จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีดังกล่าวใน 2 ลักษณะ การประยุกต์ใช้ลักษณะแรกจะเทียบเคียง “ประชาชน” เป็นภาษาที่ความหมายขึ้นอยู่กับการใช้งาน ถือว่าเมื่อภาษาเท่ากับการกระทำดังนั้นความหมายจึงควรอยู่ที่การกระทำด้วยเช่นเดียวกัน งานวิจัยนี้จึงจะไม่ได้พิจารณาความหมายของ “ประชาชน” จากนิยามหรือข้อเท็จจริงแต่จะพิจารณาความหมายของประชาชนจากภาคปฏิบัติการของตัวแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนการประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สองนั้นจะพิจารณา “ถ้อยแถลง” ต่าง ๆ ของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องว่า “กระทำ” ต่อประชาชนอย่างไร

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความหมายของ “ประชาชน” ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนถูกกล่าวถึงอย่างไรและถูกปฏิบัติอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นำมาจากเอกสารชั้นต้นได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบการเลือกตั้ง ข้อมูลสถิติ กฎระเบียบพรรค เอกสารการประชุม นโยบาย ประวัติผู้บริหาร ประวัติผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และเอกสารงานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและการเมืองไทยโดยเฉพาะงานวิชาการที่เขียนถึงการเมืองไทยหลังการสวรรคตของรัชกาลที่ 9

การเก็บข้อมูลที่ไม่ใช่เอกสารใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการหาเสียงเลือกตั้ง และกิจกรรมทางการเมืองของพรรค เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้บริหาร และที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานของพรรคหรือสาขาของพรรคในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคการเมืองเป็นต้นว่าการประชุมของพรรค การลงพื้นที่หาเสียง การปราศรัย และการถกเถียงเชิงนโยบายบนเวทีสาธารณะ

การตีความข้อมูลจะตีความ “การกระทำ” และ “ถ้อยแถลง” ของตัวแสดงต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนโดยคำนึงถึงประวัติศาสตร์และบริบทการเมืองไทยในฐานะกฎเกณฑ์ที่กำกับความหมายของตัวแสดงในการเมืองไทย

ขอบเขตการวิจัยจำกัดอยู่ที่พรรคการเมืองจำนวนสองพรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคอนาคตใหม่ การศึกษานี้เลือกพรรคการเมืองดังกล่าวในฐานะกรณีศึกษาที่สุดโต่งในเรื่องของพรรคแรกเป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดที่ยังดำเนินการอยู่ของไทย ในขณะที่พรรคหลังเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นในการเลือกตั้งครั้งนี้

บทที่ 2 การศึกษาเรื่องพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทย

การศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยมีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจจะจัดประเภทกว้าง ๆ ได้ใน 4 กลุ่มคือ หนึ่ง การศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สอง การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สาม ศึกษากระบวนการเลือกตั้ง และสี่ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งกับประเด็นต่าง ๆ

ในกลุ่มการศึกษาพฤติกรรมประกอบด้วยการศึกษาพฤติกรรมของตัวแสดงต่าง ๆ ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง สถาบันทางการเมืองอื่น ๆ และผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เพื่อเข้าใจแรงจูงใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมหรือผลสำเร็จ/ล้มเหลวของพฤติกรรมการศึกษาในกลุ่มนี้ได้แก่ “พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย” โดยสุจิต บุญบงการและพรรคดี ผ่องแผ้ว (2527) “การเลือกตั้งวิกฤต: ปัญหาและทางออก” โดยสมบัติ จันทรวงศ์ (2536) “การสื่อสารทางการเมือง: ศึกษากรณีรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปของพรรคไทยรักไทย” โดยนันทนา นันทวโรภาส (2548) เป็นต้น

ประเด็นน่าสนใจของการศึกษาในกลุ่มนี้คือทัศนคติต่อการเลือกตั้ง พรรคการเมืองและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สมบัติ จันทรวงศ์มีความเห็นว่าการสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณะประโยชน์และการดูแลประชาชนในพื้นที่เลือกตั้งของผู้สมัครเป็นการ “เบี่ยงเบนพฤติกรรมการเลือกตั้ง” (หน้า 231-232) ส่วนการศึกษาของนันทนา นันทวโรภาสนั้นทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างพรรค นักการเมืองและประชาชนที่พรรคมีบทบาทนำในการกำกับดูแลการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคและให้ความสำคัญกับการทำ “ผลิตภัณฑ์” นโยบายที่เข้าถึงประชาชนในวงกว้างอันเป็นปัจจัยสำคัญในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง (หน้า 173) ในขณะที่การศึกษาของสมบัติซึ่งเป็นการศึกษาก่อนมีรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มินัยว่าประชาชนเลือกเพราะประโยชน์แลกเปลี่ยนเฉพาะหน้าและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ การศึกษาของนันทนา

ในบริบทรัฐธรรมนูญปี 2540 มีนัยว่าประชาชนเลือกนโยบายมากกว่าความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชน

ในกลุ่มการศึกษาบทบาทหน้าที่ นอกจากกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองและการเลือกตั้งแล้ว ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของสถาบันการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งเช่น รัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ องค์การอิสระ เช่น “การบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 237 ว่าด้วยการยุบพรรคการเมืองกับความเป็นสถาบันการเมือง” โดยวันเพ็ญ แถวอุทุม (2557) “การยุบพรรคการเมืองเพื่อปกป้องประชาธิปไตย” โดยเอกราช ใจยะบาล (2557) “การยุบพรรคการเมืองโดยองค์การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” โดยปริญญา เทวานฤมิตรกุลและคณะ (2558)

การศึกษาของวันเพ็ญแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการกำหนดความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองในด้านลบ ในกรณีของประเทศไทยการการยุบพรรคการเมืองโดยง่ายถือว่าเป็นบทลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าเหตุและมิได้มีส่วนที่สมดุลต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารทั้งหมด เป็นการใช้อำนาจรัฐเกินกว่าเหตุ สิทธิถอนสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่สอดคล้องต่อแนวบรรทัดฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (2557, หน้า 51-52) ในขณะที่งานของเอกราชกล่าวถึงการใช้การยุบพรรคที่มีลักษณะแตกต่างกัน 2ชนิดคือการยุบพรรคการเมืองของประเทศในยุโรปมีการใช้กฎหมายยุบพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (หน้า 135-136) ในขณะที่การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทยกรณีที่เอกราชทำการศึกษาคือการยุบพรรคไทยรักไทยและพรรคขนาดเล็กจำนวนหนึ่งในข้อหาจ้างพรรคเล็กลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งเอกราชเห็นว่าการทุจริตดังกล่าวไม่เป็นสาระทำลายเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากประชาชนยังคงเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีโอกาสได้เลือกผู้แทนของตนอยู่ (หน้า 137)

การศึกษาของทั้งคู่มิมีนัยว่าสถาบันตุลาการสามารถแสดงบทบาทได้ทั้งการส่งเสริมความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยหรืออาจแสดงบทบาททำลายทั้ง 2 สถาบันลงก็ได้และพรรค

การเมืองที่จัดตั้งขึ้นมานั้นอาจไม่ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในกรณีของประเทศไทยศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคด้วยข้อกล่าวหาที่เล็กน้อยเกินไปและมีบทลงโทษที่หนักหนาสาหัสมากเกินไป

กลุ่มการศึกษาระบบการเลือกตั้งเป็นการศึกษาที่คล้ายคลึงกับกลุ่มที่ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมือง ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องและการเลือกตั้งได้ทำการขยายขอบเขตในการศึกษาไปศึกษาปัจจัยมากกว่าหนึ่งปัจจัยและเชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อทำความเข้าใจความสำเร็จ ปัญหา การทำงานและบทบาทของตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การศึกษาในกลุ่มนี้ได้แก่ “โครงการสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง” โดยอัมมาร สยามวาลา สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ สิริพรรณ นกสวน ปกป้อง จันวิทย์และวรคุณ ตุลารักษ์ (2550) “การปฏิรูประบบเลือกตั้งกับการเปลี่ยนแปลงระบบพรรคการเมืองและการเป็นตัวแทนในรัฐสภา: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับนิวซีแลนด์” ของปुरुวิชญ์ วัฒนสุข (2557) “ระบบคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง: ทางเลือกและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย” ของสตีธร ธนานิธิโชติและธนพันธ์ ไส่ประกอบทรัพย์ (2560) “ความหวังและความน่าจะเป็น: ฉากทัศน์พรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560” ของณัชชาภัทร อมรกุล อรรถสิทธิ์ พานแก้วและฐิติกร สังข์แก้ว (2562) เป็นต้น

ข้อเสนอที่น่าสนใจของงานในกลุ่มนี้จากโครงการสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมืองได้แก่ การยกเลิกให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี การยกเลิกกฎระเบียบว่าด้วยจำนวนสมาชิกและสาขาพรรค การเสนอให้ กกต. มีอำนาจในการควบคุมการเลือกตั้งเท่านั้น ให้มีระบบถอดถอนผู้แทนโดยตรงในเขตของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ร่างกฎหมายที่เสนอโดยประชาชนต้องได้รับการพิจารณาจากสภาผู้แทนฯ ตามระยะเวลาที่กำหนด ให้ประชามติมีผลผูกพันให้คณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามและเปิดโอกาสให้มีประชามติในพื้นที่เล็กกว่าระดับประเทศ (2550, i-vii)

กลุ่มที่ศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ทางอำนาจอาจจะมีพื้นที่ทำการศึกษาทับซ้อนกับกลุ่มการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วแต่แก่นของการศึกษาจะมุ่งทำความเข้าใจประเด็นที่รายรอบการเลือกตั้งและพรรค

การเมืองโดยอาศัยการศึกษาการเลือกตั้งและพรรคการเมืองเป็นสื่อในการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้จัดตัวเองอยู่ในการศึกษาประเภทหลังสุดนี้

การศึกษาประเด็นรายรอบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองของไทยในปัจจุบันสัมพันธ์กับคำถามกลุ่มหนึ่ง เช่น ประชาธิปไตย วาทกรรมทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

ตัวอย่างการศึกษาเรื่องประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้แก่ หนังสือชื่อ “ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” โดยจิราภรณ์ คำจันทร์ (2562) ทำการศึกษาการเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทยที่มี 2 เส้นทางคือการขับเคลื่อนโดยชนชั้นนำกับการขับเคลื่อนโดยมวลชน ทั้งนี้ชนชั้นนำขาดเจตนารมณ์ที่จะสถาปนาประชาธิปไตยในขณะที่มีการเคลื่อนไหวของมวลชนก็แบ่งเป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนในฐานะพลังประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อสนับสนุนชนชั้นนำ นอกจากนี้กองทัพยังมีบทบาทในการเมืองไทยมากและเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ประเทศไทยออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย จิราภรณ์มีข้อสรุปเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ว่าไม่ใช่รัฐธรรมนูญที่จะสามารถสร้างความเห็นพ้องต้องกันในกติกาทางการเมืองและมีปัญหาในการออกแบบสถาบันทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับประชาชน

การศึกษาประเด็นสืบเนื่องจากการเลือกตั้งและพรรคการเมืองอีกประเภทหนึ่งได้แก่การศึกษาว่าด้วยวาทกรรม มายาคติ และการทำงานของ การเลือกตั้ง ผลงานที่โดดเด่นได้แก่การศึกษาของประจักษ์ ก้องกีรติ ในบทความดังต่อไปนี้ หนึ่ง “มายาคติและการเมืองของนิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จม เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท” สอง “การสืบทอดอำนาจ: ว่าด้วยวงศาคณาญาติ ทายาท รัฐประหารและการเลือกตั้ง” สาม “ความรุนแรงในการเลือกตั้งของไทย: ศึกษากรณีการเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม 2554” และ สี่ “กระสุนปืน ควันระเบิด การปะทะมวลชนและคูหาเลือกตั้ง: ความขัดแย้งและความรุนแรงในการเลือกตั้งทั่วไป” (2558)

การศึกษาเรื่องการเมืองของนิทานสอนใจฯ ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของการศึกษาการเลือกตั้งตามแนวทางพฤติกรรมนิยมที่ประจักษ์สะท้อนผ่านงานศึกษาชิ้นสำคัญของการศึกษาตามแนวทางนี้คือมักไม่ค่อยให้ความสำคัญกับมูลเหตุพื้นฐานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมมการเลือกตั้งของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการศึกษาตามแนวทางนี้ละเลย “ความเป็นประวัติศาสตร์” ของการเลือกตั้ง ส่งผลให้การศึกษาในประเด็นนี้ต่อ ๆ มามีจุดตั้งต้นที่ละเลยลักษณะทางประวัติศาสตร์และเห็นว่าปัญหาการเมืองไทยเกิดจาก “ความไม่พร้อมและขาดจิตสำนึก” ของผู้ไปใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งประจักษ์เสนอแนวทางการศึกษาตามแนวทางมานุษยวิทยาที่เปลี่ยนมุมมองจากการศึกษาพฤติกรรมไปสู่การศึกษาความหมาย ซึ่งการศึกษาตามแนวทางนี้มีข้อค้นพบเกี่ยวกับการเลือกตั้งของไทยว่าผู้ไปใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้งในชนบทมีตรรกะในการเลือกตั้งของตนเองที่ซับซ้อนกว่าคนชั้นกลางในเมือง (หน้า 89)

บทความเรื่องการสืบทอดอำนาจฯ อธิบายการเลือกตั้งในฐานะกลไกในการสืบทอดอำนาจที่ถูกคิดค้นขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสืบทอดอำนาจแบบเดิมที่มักนำไปสู่ความรุนแรง การเลือกตั้งเป็นวิธีสืบทอดอำนาจที่ขยายการมีส่วนร่วมและการแข่งขันทางการเมือง (หน้า 113) ประจักษ์อ้าง Burling (1974, p. 260) ว่าในสังคมสมัยใหม่เมื่อชนชั้นนำปฏิเสธการเลือกตั้งจะหันไปใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งดังต่อไปนี้คือ หนึ่ง ระบบการคัดเลือกโดยกลุ่มชนชั้น สอง รัฐประหารโดยกองทัพ สาม ผู้นำเผด็จการใช้อำนาจแต่งตั้งคนในครอบครัวขึ้นมาสืบทอด (หน้า 114) ต่อประเด็นนี้งานวิจัยชิ้นนี้เห็นว่าชนชั้นนำที่ปฏิเสธการเลือกตั้งสามารถนำรูปแบบทั้งสามประการแฝงเข้ามาอยู่ภายใต้การเลือกตั้งและระบอบประชาธิปไตยได้ (โปรดดูส่วนที่อธิบายถึงระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก)

บทความเกี่ยวกับความรุนแรงในการเลือกตั้งทั้งสองบทความของประจักษ์สะท้อนประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งของการเลือกตั้งที่รับรู้กันว่าเป็นรูปแบบการเปลี่ยนผ่านอำนาจโดยสันติว่าในการเลือกตั้งก็มีความรุนแรง โดยความรุนแรงที่ใช้ในการเลือกตั้งที่น่าสนใจคือความรุนแรงที่ใช้เพื่อที่จะเอาชนะการเลือกตั้ง กับความรุนแรงที่ใช้เพื่อล้มล้างกระบวนการเลือกตั้ง ความรุนแรงในรูปแบบแรกมักเกิดขึ้นก่อนการเลือกตั้ง ใน

พื้นที่ต่างจังหวัด ความรุนแรงจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีเหยื่อคือผู้สมัครและหวัคะแนน ในขณะที่ความรุนแรงเพื่อล้มการเลือกตั้ง (2 กุมภาพันธ์ 2557) เป็นความรุนแรงที่เกิดในวันเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่หลักคือกรุงเทพฯ เป็นความรุนแรงในวงกว้างมากไปกว่านักการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง เหยื่อและผู้กระทำการมีหลายกลุ่มและไม่พบคือกลุ่มหวัคะแนน ในแง่นี้ความรุนแรงเพื่อชนะการเลือกตั้งมักมีรูปแบบที่จำกัดมากกว่าความรุนแรงเพื่อล้มกระบวนการเลือกตั้ง

บทความของสิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ เรื่องเตือนความจำถึงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 และข้อบ่งชี้การเลือกตั้งในอนาคต (2561) ได้ฉายภาพบางส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน บทความของสิริพรรณมีเป้าหมายอยู่ที่การวิเคราะห์พฤติกรรมและการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ศึกษากลยุทธ์ในการหาเสียงและประเมินการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้กรอบการศึกษาการเลือกตั้งในฐานะกลไกเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับชนชั้นนำทางการเมือง สิริพรรณอธิบายว่ากรอบทฤษฎีที่นำมาใช้ชี้ว่าการเลือกตั้งเป็นกลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยงประชาชนกับนักการเมือง โดยการเชื่อมโยงนี้เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และสามารถเชื่อมโยงกันได้ 3 รูปแบบคือเชื่อมโยงด้วยบาร์มีเชื่อมโยงด้วยระบบอุปถัมภ์และเชื่อมโยงด้วยนโยบาย

ข้อค้นพบและข้อสรุปของสิริพรรณให้น้ำหนักกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นสำคัญ และเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมทางการเมืองจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับบริบทและตัวแปรรายรอบ เช่น รัฐธรรมนูญ

การศึกษาของสิริพรรณให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งของไทยในปี 2554 “ความเชื่อมโยงระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน” ที่สิริพรรณกล่าวถึงจึงเป็นความเชื่อมโยงในมิติพฤติกรรมและแรงจูงใจในการเลือกตั้ง

ข้อมูลส่วนหนึ่งจากการวิจัยของสิริพรรณพบว่าในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกนโยบายเป็นเครื่องมือหนึ่งของพรรคการเมืองในการแสดงอุดมการณ์ของพรรคแต่ “ไม่มีพรรคการเมืองไทยพรรคใดเลยที่เสนอนโยบายพรรคการเมืองซึ่งผูกพันยึดโยงกับอุดมการณ์ทางการเมืองแนวทางใดแนวทางหนึ่ง” (หน้า 25) ซึ่งข้อมูลนี้อาจจะไม่สอดคล้องกับการเลือกตั้งในปี 2562 ที่พรรคอนาคตใหม่แสดงออกอย่างชัดเจนว่านโยบายพรรคสะท้อนจุดยืนทางอุดมการณ์ของพรรค

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนเหมือนการศึกษาของสิริพรรณ แต่มีความแตกต่างจากการศึกษาของสิริพรรณตรงที่ว่า ในขณะที่สิริพรรณศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง/นักการเมืองกับประชาชนผ่านรูปแบบการเชื่อมโยงและนำไปสู่การทำความเข้าใจพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชน งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์นี้โดยมุ่งไปที่การทำความเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ “ประชาชน” มากกว่าพรรคการเมืองและมากกว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

งานวิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งที่กล่าวมานี้ได้ทำให้เข้าใจทัศนคติพฤติกรรมของสถาบันและตัวแสดงทางการเมืองที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขภายนอกทั้งเศรษฐกิจสังคม การเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญ มีการสร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสถาบันการเมืองที่สำคัญว่าเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อพรรคการเมืองและประชาธิปไตย ทำให้ได้เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างกรรมการเลือกตั้งกับประเด็นสำคัญของสังคม

อย่างไรก็ตามความรู้เกี่ยวกับประชาชนในการเลือกตั้งยังมีการศึกษาและกล่าวถึงไม่มากนัก การเลือกตั้งของไทยในส่วนที่กล่าวถึงประชาชนมักสนใจศึกษาบทบาทและพฤติกรรมของประชาชนในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือในฐานะผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือผู้ตกเป็นเหยื่อของการเลือกตั้ง การศึกษาเกี่ยวกับเลือกตั้งมักเห็นความสำคัญของประชาชนโดยถือเสมือนว่าทุกคนคือประชาชนเหมือน ๆ กัน ซึ่งในความเป็นจริงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ได้มีความหมายเท่ากับประชาชน และคำว่าประชาชนต่างเวลาและสถานที่ก็มี

ความหมายแตกต่างกัน คำถามที่ว่าอะไรคือประชาชนเป็นคำถามสำคัญและถ้าการเลือกตั้งให้ความสำคัญกับประชาชนการทำความเข้าใจว่าอะไรคือประชาชนสำหรับการเลือกตั้งก็เป็นคำถามสำคัญ

อันที่จริงการทำความเข้าใจว่าอะไรคือประชาชนเป็นเรื่องไม่ง่ายและสับสนเปลี่ยนแปลงเสมอ อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินรอยตามธรรมชาติงานวิชาการทั่วไปคือความพยายามที่จะจับความเป็นจริงที่เคลื่อนที่ตลอดเวลาให้ “นิ่ง” โดยจะมุ่งทำความเข้าใจด้านการให้ความหมายแก่ประชาชนหรือการทำให้ประชาชนกลายเป็นองค์ประธานที่มีอำนาจขึ้นมาในการเมือง

บทที่ 3 บริบทการเมืองไทยหลังฉันทมติภูมิพล

ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปึกแผ่นกับเสียงข้างมาก

การเลือกตั้งทั่วไปของไทยในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2562 เป็นการเลือกตั้งที่มีระยะเวลาห่างจากการเลือกตั้งครั้งล่าสุด 8 ปี หลังรัฐประหารครั้งล่าสุด 5 ปี ร่างรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับ ไม่ผ่านประชามติ 1 ฉบับ ทำประชามติและประกาศใช้ 1 ฉบับ เลื่อนการเลือกตั้ง 5 ครั้ง ใช้งบประมาณของรัฐในการจัดการเลือกตั้งประมาณ 5,800 ล้านบาท ผลลัพธ์คือ รัฐบาลใหม่หลังการเลือกตั้งครั้งนี้มีนายกรัฐมนตรีเป็นคนเดิมและมีคณะรัฐมนตรีที่ไม่แตกต่างจากคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลทหารก่อนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งแม้จะเป็นคำที่เรียบง่ายและกิจกรรมการเลือกตั้งก็ดูจะไม่ยุ่งยากเท่าการเข้าสู่อำนาจด้วยวิธีการอื่นเช่นการปฏิวัติหรือการรัฐประหาร แต่การเลือกตั้งครั้งหนึ่ง ๆ จะเกิดขึ้นเสียมิได้หากปราศจากฉันทมติของสังคม ความยินยอมจากผู้กุมอำนาจรวมถึงระเบียบและการจัดแจงเชิงสถาบันจำนวนมากที่รายรอบเป็นต้นว่ากฎหมายหรือ ธรรมเนียมประเพณี ในความหมายนี้การเลือกตั้งเป็นมากกว่าและสามารถแสดงให้เห็นได้มากกว่าการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

โดยทั่วไปชนชั้นนำผู้กุมอำนาจจะมุ่งรักษาอำนาจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนและเครือข่ายด้วยต้นทุนและความพยายามที่แตกต่างไปตามวาระโอกาส ในบางวาระก็ใช้กำลังปราบปรามประชาชน องค์กรปฏิรูปหรือล้มล้างระบอบที่เป็นภัยคุกคาม ในบางโอกาสก็ใช้การบั่นทอนพลังหรือดัดแปลงระบอบการปกครอง ณ ขณะนั้นให้เป็นพันธมิตรในฐานะหุ้นส่วนรายย่อย

ประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่แสดงให้เห็นหลายเหตุการณ์ที่ชนชั้นนำต่อต้านขัดขวางกระบวนการประชาธิปไตย ในแง่การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคมเกิดขึ้นได้บนเงื่อนไขที่ประชาธิปไตยถูกทำ

ให้ปลอดภัยสำหรับพวกเขา คำถามคือ รูปแบบ “ประชาธิปไตย” ที่ปลอดภัยสำหรับชนชั้นนำคืออะไร ทำงานอย่างไร

จากการศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นเหตุการณ์หลักในการสืบสาวทำความเข้าใจ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ให้ชุดข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้ง ข้อมูลและพฤติกรรมของตัวแสดงและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงบริบทและประวัติศาสตร์การเมืองไทยในช่วงยาว

ธรรมชาติและรากเหง้าปัญหาของการเมืองไทยร่วมสมัย

ภารกิจถาวรของชนชั้นนำไทยคือ การดัดแปลงความเป็นจริงให้เอื้ออำนวยต่อการดำรงอยู่ของพวกเขาให้มากที่สุดเนื่องจากเงื่อนไขการดำรงอยู่ของพวกเขาที่อยู่ในสถานะได้เปรียบด้วยโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่เหลื่อมล้ำนั้นขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงที่มุ่งไปสู่การกระจายผลประโยชน์และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองให้ช่องว่างที่เหลื่อมล้ำนั้นหดแคบมากขึ้น การขยายตัวของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นตัวอย่างหนึ่งในประเด็นนี้ด้วยเหตุที่ว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดสรรทรัพยากรในประเทศที่แต่เดิมนั้นอำนาจดังกล่าวอยู่ในมือชนชั้นนำจำนวนน้อย ในแง่นี้ประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชนชั้นนำไทยโดยตรงพวกเขาจึงต้องดัดแปลงระบอบประชาธิปไตย

หากยึดถือการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หรือการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร สถาปนาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีและระบบราชการแบบใหม่อันเป็นองค์ประกอบของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นหมุดหมายของการขยายอำนาจและปรับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทยครั้งใหญ่ ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองหลังจากนั้นก็คือ ความพยายามของชนชั้นนำที่จะดัดแปลงระบอบการ

ปกครองดังกล่าวให้ไม่เป็นภัยคุกคามจนกระทั่งความสัมพันธ์ทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์หลากหลายในสังคมไทยลงตัวเป็นระยะ

บทสรุปความลงตัวของระหว่างชนชั้นนำกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญคือ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือที่เกษียร เตชะพีระ เรียกว่า ฉันทมติภูมิพล อันเป็นระเบียบการเมืองที่ชนชั้นนำหลากหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นข้าราชการพลเรือน ทหาร เทคโนโลยี นักรบเมือง นักวิชาการ นักธุรกิจสามารถอยู่ร่วมและแบ่งปันผลประโยชน์กันได้โดยทุกฝ่ายยอมรับอำนาจนำของสถาบันกษัตริย์ (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2562)

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขกับระบอบประชาธิปไตยเลือกตั้ง

หากนับช่วงเวลาหลังจากปี 2523 ที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหมดพลังที่จะเป็นภัยคุกคามชนชั้นนำ ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ลงตัวดังกล่าวทำให้ประเทศไทยปลอดความขัดแย้งทางการเมืองขนาดใหญ่ยืดเยื้อมากกว่าชั่วอายุคนจนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยที่ขยายฐานคนชั้นกลางให้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งจนสามารถทำการรุกคืบแย่งชิงพื้นที่อำนาจการเมืองจากชนชั้นนำเกิดเป็นเหตุการณ์พฤษภาเลือดปี 2535 อันเป็นชนวนไปสู่การร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่เชื่อกันว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างมากที่สุด

รัฐธรรมนูญปี 2540 ได้สร้างพรรคการเมืองและฝ่ายบริหารจากการเลือกตั้งที่เข้มแข็งอย่างไม่เคยมีมาก่อนในการเมืองไทยคือ พรรคไทยรักไทยของทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลเข้มแข็งมีเสถียรภาพก่อให้เกิดความปั่นป่วนในระเบียบการเมืองไทยแบบเดิมที่ดำรงอยู่ระหว่างปี 2523-2544 อันมีสาระสำคัญคือ เสถียรภาพทางการเมืองเกิดจากรัฐบาลที่ไม่มีเสถียรภาพ (Suehiro, 2009, pp.16-17) เนื่องจากหากรัฐบาลมีเสถียรภาพจะสามารถใช้อำนาจที่มีความชอบธรรมจากการเลือกตั้งล่วงล้ำเข้าไปในอาณาเขตสงวนของชนชั้นนำที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง กล่าวคือ รัฐบาลจากการเลือกตั้งของนายกฯ ทักษิณและประชาชนได้เบียดแย่งอำนาจในการ

ริเริ่ม เห็นชอบและยับยั้งหรือดำเนินนโยบายจากชนชั้นนำโดยเฉพาะด้านการพัฒนาประเทศและการจัดการใน
ภาวะวิกฤตซึ่งไม่เคยตกเป็นของพรรคการเมืองเลือกตั้งพรรคเดียวมาก่อน

ตัวอย่างหนึ่งของความแตกต่างระหว่างรัฐบาลก่อนปี 2544 กับรัฐบาลหลังจากนั้นคือ การตัดสินใจ
และการดำเนินนโยบายหลายประการของรัฐบาลเลือกตั้งได้มาเป็นทางเลือกของประชาชนควบคู่ไปกับ
ทางเลือกอื่นของรัฐที่ดำเนินการโดยข้าราชการและหน่วยงานอื่นที่มีได้มาจากการเลือกตั้ง เช่น โครงการต่าง ๆ
ที่ถูกเรียกว่า “ประชานิยม” ได้รับการริเริ่ม เห็นชอบและดำเนินการอย่างกว้างขวาง ในหลายพื้นที่การ
ดำเนินงานของโครงการประชานิยมทับซ้อนกับพื้นที่ของโครงการในพระราชดำริของส่งผลให้คำว่าประชานิยม
เป็นที่ได้ยินและรู้จักควบคู่ไปกับโครงการราชูปถัมภ์ซึ่งปรากฏมายาวนานในฐานะโครงการช่วยเหลือประชาชน
และพัฒนาพื้นที่ทุรกันดารและไม่เคยมีคู่เปรียบเทียบมาก่อน

นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ระเบียบการเมืองไทยแบบประชาธิปไตยเลือกตั้งได้กลายเป็นความท้าทายต่อ
สถาบันต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่เดิมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

วิกฤตการณ์และความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่ปรากฏตลอดระยะเวลาที่ทศวรรษหลังการ
รัฐประหารปี 2549 จนถึงปัจจุบันโดยเนื้อแท้แล้วคือ การตอบโต้ของชนชั้นนำต่อระบอบประชาธิปไตย พวกเขา
พยายามแสวงหาวิธีกำกับควบคุมระบอบประชาธิปไตยให้อำนาจริเริ่ม เห็นชอบและยับยั้งหรือดำเนิน
นโยบายอยู่ในมือชนชั้นนำดังเดิมไม่ว่าจะเป็นการใช้การเมืองบนท้องถนนหรือการรัฐประหารหรือใช้เครื่องมือ
ทั้งสองร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จากรัฐธรรมนูญฉบับหมายจับทักษิณสู่รัฐธรรมนูญฉบับกำราบเสียงข้างมาก

รัฐประหารเป็นเครื่องมือสำคัญของชนชั้นนำในการจัดการระบอบประชาธิปไตยแต่ไม่ใช่เครื่องมือชนิด
เดียว นับจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 อันเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่เสียงข้างมากจนถึงปัจจุบัน
ประเทศไทยมีรัฐประหาร 2 ครั้งคือ ในปี 2549 และ 2557 ซึ่งเป็นรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลทักษิณและ

เครือข่ายที่พล้งจากการเลือกตั้งเข้าถึงอำนาจกำหนดนโยบายสำคัญทั้ง 2 ครั้ง การรัฐประหารช่วยเปิดโอกาสให้ชนชั้นนำยังและเปลี่ยนทิศทางนโยบายทำลายโครงสร้างที่มอบอำนาจแก่พล้งจากการเลือกตั้งและสร้างกลไกสืบทอดแนวนโยบายและโครงสร้างอำนาจแบบกระจุกตัวในหมู่ชนชั้นนำเอาไว้ผ่านการนำโดยกองทัพซึ่งมีจุดอ่อนจากการขาดความชอบธรรมตามกระแสโลกปัจจุบันจึงจำเป็นต้องกระทำการดังกล่าวผ่านกฎหมาย ในการนี้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญของชนชั้นนำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวที่จะต้องกระทำภายใต้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เป้าหมายของชนชั้นนำจึงอยู่กับการร่างรัฐธรรมนูญที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สามารถกลายเป็นพล้งเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายและโครงสร้างอำนาจได้ ความพยายามดังกล่าวปรากฏให้เห็นในการร่างรัฐธรรมนูญหลังการรัฐประหารทั้งในปี 2549 ที่มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550 และการรัฐประหารในปี 2557 ที่มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับอยู่ที่ความพยายามกำกับควบคุมการเลือกตั้งให้ระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถเป็นช่องทางทำลายอำนาจชนชั้นนำได้

นายจรัล ภักดีธนากุล รองประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้กล่าวไว้ว่า “ระบบ Party List ของปี 2540 พลาดตรงเขาไปทำเป็นบัญชีเดียวทั่วประเทศ เลยทำให้พรรคที่ได้เสียงมากที่สุดในทั้งประเทศนี้กว่าพรรคเขามีคะแนนเสียงประชาชนสนับสนุน 14 ล้าน 19 ล้าน อหังการ มมังการ จะเทียบชั้นเป็นเจ้าแผ่นดินอย่างนี้มันไม่ถูกหลักของระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (จรัล ภักดีธนากุล อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 2555, หน้า 17)

ด้วยเป้าหมายดังกล่าวรัฐธรรมนูญปี 2550 จึงลดจำนวนวันที่ผู้สมัคร ส.ส. จะต้องสังกัดพรรคการเมืองจาก 90 วันเหลือ 30 วัน ให้ ส.ส. เป็นอิสระจากมติพรรค ทำให้การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีได้งายมากขึ้น มีการเพิ่มหมวด “คุณธรรม จริยธรรม” และถือการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้เป็นความผิดร้ายแรง เปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้ง ลดจำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อจาก 100 คน เหลือ 80 คน และกำหนดเขตเลือกตั้งแบบกลุ่มจังหวัดแทนที่เขตเลือกตั้งทั่วประเทศ กำหนดให้ ส.ว. มาจากการสรรหาโดยกรรมการสรรหา

หาจำนวน 7 คน รวมถึงมีการกำหนดให้ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ มีความยึดโยงกับภาคประชาชนน้อยลงโดยส่วนใหญ่จะมาจากการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาซึ่งประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, มาตรา 93, 96, มาตรา 101 (3), มาตรา 111, มาตรา 113, มาตรา 158, มาตรา 279, มาตรา 229, มาตรา 231)

กฎหมายมาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ลดความเข้มแข็งของพรรคการเมือง ลดอำนาจรัฐบาลจากการเลือกตั้ง เพิ่มอำนาจของสถาบันและหน่วยงานที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งในการกำกับควบคุมนักการเมืองและพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญปี 2550 จึงเป็นรัฐธรรมนูญที่ถ่วงดุลเสียงข้างมาก (Majority) ด้วยสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง (Non-Majoritarian Institutions) ทำให้พรรคการเมืองที่จะชนะการเลือกตั้งและเป็นรัฐบาลประสบความยุ่งยากในการควบคุม ส.ส. ของพรรคและตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบอย่างละเอียดหยาบหมึมจากสถาบันและองค์กรอิสระที่ไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน ยกตัวอย่างเช่น กกต. มีอำนาจริเริ่มการยุบพรรคการเมืองและสิ้นสุดสมาชิกภาพของ ส.ส. ที่เป็นตัวแทนของประชาชนได้แม้ว่าจะไม่มีผู้ร้องเรียนก็ตาม จน นิธิ เอียวศรีวงศ์เรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า “หมายจับทักษิณ” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550)

นอกจากการใช้อำนาจเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งผ่าน กกต. แล้ว ศาลก็เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีอำนาจยับยั้งยกเลิกเพิกถอนมติจากเสียงข้างมาก ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ นายกรัฐมนตรีจำนวน 3 ราย ถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ คือ นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้พ้นจากตำแหน่งจากการตีความกฎหมายอย่างกว้างขวางในกรณีปัญหาการตีความมาตรา 267 ว่าด้วยการเป็น “ลูกจ้าง” ของนายกรัฐมนตรี (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2558, หน้า 296-313) นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีที่ต้องพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ยุบพรรคที่นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ รักษาการตำแหน่งหัวหน้าพรรค และ

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่งรักษาการนายกรัฐมนตรีเนื่องจากการโยกย้ายข้าราชการ

แม้ว่ารัฐธรรมนูญปี 2550 จะพยายามควบคุมประชาธิปไตยด้วยการมุ่งลดบทบาทอำนาจตัวแทนเสียงข้างมากโดยเฉพาะตัวแทนที่ได้รับความนิยมอย่างทักซิณแต่ผลปรากฏว่าการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2550 จำนวน 2 ครั้ง คือ ในปี 2551 และ 2554 นั้นพรรคเครือข่ายทักซิณสามารถชนะการเลือกตั้งได้เป็นรัฐบาลทั้ง 2 ครั้งจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการรัฐประหารปี 2549 และรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่มุ่งกีดกันทักซิณออกไปจากการเมืองไทยไม่เพียงพอที่จะควบคุมพลังการเมืองของเสียงข้างมาก จนชั้นนำไทยจึงต้องสานต่อภารกิจดัดแปลงประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของพวกเขาอีกวาระหนึ่ง นั่นคือรัฐประหาร ปี 2557 และรัฐธรรมนูญ ปี 2560 ที่ร่างและประกาศใช้ในสมัยรัฐบาลทหาร

ชนชั้นนำจำนวนหนึ่งเห็นว่ารัฐประหารปี 2549 เป็นรัฐประหารที่ “เสียของ” (พรเทพ เสง, 2557) จะสังเกตได้ว่ารัฐธรรมนูญปี 2550 ไม่ประสบความสำเร็จในการจำกัดพลังของเสียงข้างมาก ดังนั้นเป้าหมายหลักของการรัฐประหารในปี 2557 คือการสืบทอดภารกิจระงับพื้นที่ประชาธิปไตยส่งผลให้รัฐประหารครั้งนี้จัดวางโครงสร้างที่เพิ่มระดับการควบคุมเสียงประชาชนมากขึ้น มีการเพิ่มอำนาจกองทัพให้เข้ามามีบทบาทในกิจการของรัฐอย่างกว้างขวาง ภายหลังการรัฐประหารคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงอยู่ในอำนาจควบคู่ไปกับการตั้งรัฐบาลที่มีหัวหน้า คสช. ดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล มีอำนาจใช้กฎหมายมาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญชั่วคราว 2557 ที่ให้อำนาจหัวหน้า คสช. ออกคำสั่งที่มีผลในทางบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการ และยังคงอำนาจนี้ต่อไปแม้มีรัฐธรรมนูญ 2560 จนกว่าจะมีรัฐบาลชุดใหม่

นอกจากนี้บุคลากรจากกองทัพยังมีบทบาทในคณะกรรมการการชดต่าง ๆ ของรัฐสภาเช่น ในคณะกรรมการการสามัญของสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวน 20 คณะ มีทหารดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการถึง 11 คณะ มีทหารดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการรัฐวิสาหกิจและประธานบอร์ดรัฐวิสาหกิจ ข้อมูลจากการสำรวจรวบรวมของสำนักข่าวบีบีซีไทยพบว่าหลังรัฐประหาร 2557 มีทหารเป็นกรรมการ

รัฐวิสาหกิจจำนวน 56 แห่งของไทยเพิ่มขึ้น 5 เท่าตัว โดยก่อนรัฐประหารปี 2557 นั้นทหารเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจเพียง 3 แห่ง ต่อมาเพิ่มเป็น 16 แห่ง หลังการรัฐประหาร (พงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์, 2560)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกันมิให้ระบอบการเมืองไทยกลับไปสู่ระบอบการเมืองที่เสียงข้างมากมีอำนาจนำเหนือสถาบันเสียงข้างน้อยของชนชั้นนำ จึงจำเป็นต้องในวางโครงสร้างทางกฎหมายเพื่อจัดการปัญหานี้ในระยะยาว ภายหลังรัฐประหารมีความพยายามร่างรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานยกร่างแต่ไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาปฏิรูปแห่งชาติซึ่งนายบวรศักดิ์อธิบายเหตุผลที่สภาลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า “เพราะเขาอยากอยู่ยาว” (มติชนออนไลน์, 2559) การยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ดำเนินการโดยนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานยกร่างและนำไปผ่าน “พิธีกรรม” ออกเสียงประชามติประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญปี 2560

รัฐธรรมนูญปี 2560 มีลักษณะสำคัญคือ สืบทอดเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญปี 2550 ในด้านการลดอำนาจประชาชนและเพิ่มอำนาจสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เช่น ข้าราชการและองค์กรอิสระด้วยโครงสร้างอย่างเป็นระบบ โดยออกแบบให้อำนาจสถาบันเสียงข้างน้อยกำกับควบคุมเสียงข้างมากอย่างเข้มงวดด้วยการออกกฎหมายใหม่ว่าด้วยพรรคการเมือง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาที่ทำให้พรรคการเมืองตั้งยาก ยุกตยาก การเลือกตั้งมีความซับซ้อน เลือกตั้งยาก นับคะแนนยาก² ตั้งรัฐบาลยาก บริหารประเทศยาก (จะกล่าวต่อไปข้างหน้า) โดยพรรคการเมือง นักการเมือง รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีอันเป็นตัวแทนประชาชนถูกตรวจสอบกำกับควบคุมอย่างเข้มงวดทั้งทางวินัย จริยธรรม

² ตัวอย่างหนึ่งของความยุ่งยากเหล่านี้ได้จากข่าวดังนี้ “วิเคราะห์ 2 สูตรคำนวณ “ส.ส.บัญชีรายชื่อ” ทำไมสื่อรายงานไม่ตรงกัน-เหตุกฎหมายยังคลุมเครือ-สูตรไหนสะท้อนเสียงประชาชน?” Thaipublica, 30 มีนาคม 2562 สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562, <https://thaipublica.org/2019/03/thailand-election-2562-65/>

“นักคณิตศาสตร์ชื่อดังแฉชัด ๆ กกต. คำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อผิดถึง 4 จุด” ข่าวสด, 10 พฤษภาคม 2562, สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562, https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2502046

กฎหมายและองค์กรอิสระ โดยองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและมีอำนาจให้คุณให้โทษสถาบันตัวแทน
เสียงประชาชนถูกคัดเลือกโดยชนชั้นนำและกองทัพ

ความวุ่นวายในการเลือกตั้ง 2562 ว่าด้วยการแบ่งเขตเลือกตั้ง

ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคสช. ใช้มาตรา 44 ออกคำสั่งที่ 13/2561 และ 16/2561 ให้กต. แบ่ง
เขตเลือกตั้งให้แล้วเสร็จก่อนวันที่ พ.ร.ป. เลือกตั้งฯ มีผลบังคับใช้ “เพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองในการส่ง
ผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก” (คำสั่งหัวหน้า คสช. 13/2561 ข้อ 7) และให้ กต. สามารถ
แบ่งเขตเลือกตั้งได้ใหม่หาก คสช. และคณะรัฐมนตรีได้รับเรื่องร้องเรียนโดยไม่ต้องยึดตามระเบียบหรือ
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (คำสั่งหัวหน้า คสช. 16/2561 ข้อ 1)

คำสั่ง คสช. ดังกล่าวส่งผลในเชิงจำนวนที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือเขตเลือกตั้งทั้งหมดลดลง 25
เขต จาก 375 เหลือ 350 ที่นั่ง มี 23 จังหวัดที่มีจำนวนผู้แทนราษฎรลดลง เช่น กรุงเทพฯ ลดลง 3 ที่นั่ง
นครราชสีมาลดลง 1 ที่นั่ง จังหวัดที่มีจำนวนที่นั่ง ส.ส. ลดลงมักเป็นจังหวัดที่เป็นเขตเลือกตั้งสำคัญของ
นักการเมืองที่ไม่ใช่พรรคพลังประชารัฐเช่น จังหวัดเชียงใหม่ฐานเสียงของทักษิณและยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จังหวัด
ตรังฐานเสียงของชวน หลีกภัย จังหวัดบุรีรัมย์ฐานเสียงของเนวิน ชิดชอบ เป็นต้น

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบเขตเลือกตั้งระหว่างประกาศ กกต. ฉบับปี 2554 กับ 2561

จังหวัด	จำนวน ส.ส. (คน)	จำนวน ส.ส. เดิม (คน)	จำนวน ส.ส. ลดลง (คน)
กทม.	30	33	-3
กระบี่	2	3	-1
กาฬสินธุ์	5	6	-1
ชัยภูมิ	6	7	-1
เชียงใหม่	9	10	-1
ตรัง	3	4	-1
นครราชสีมา	14	15	-1
นครศรีธรรมราช	8	9	-1
บุรีรัมย์	8	9	-1
พระนครศรีอยุธยา	4	5	-1
เพชรบูรณ์	5	6	-1
แพร่	2	3	-1
ร้อยเอ็ด	7	8	-1
เลย	3	4	-1
สกลนคร	6	7	-1
สระบุรี	3	4	-1
สุพรรณบุรี	4	5	-1

สุโขทัย	3	4	-1
สุรินทร์	7	8	-1
อ่างทอง	1	2	-1
อุดรธานี	8	9	-1
อุดรดิษฐ์	2	3	-1
อุบลราชธานี	10	11	-1

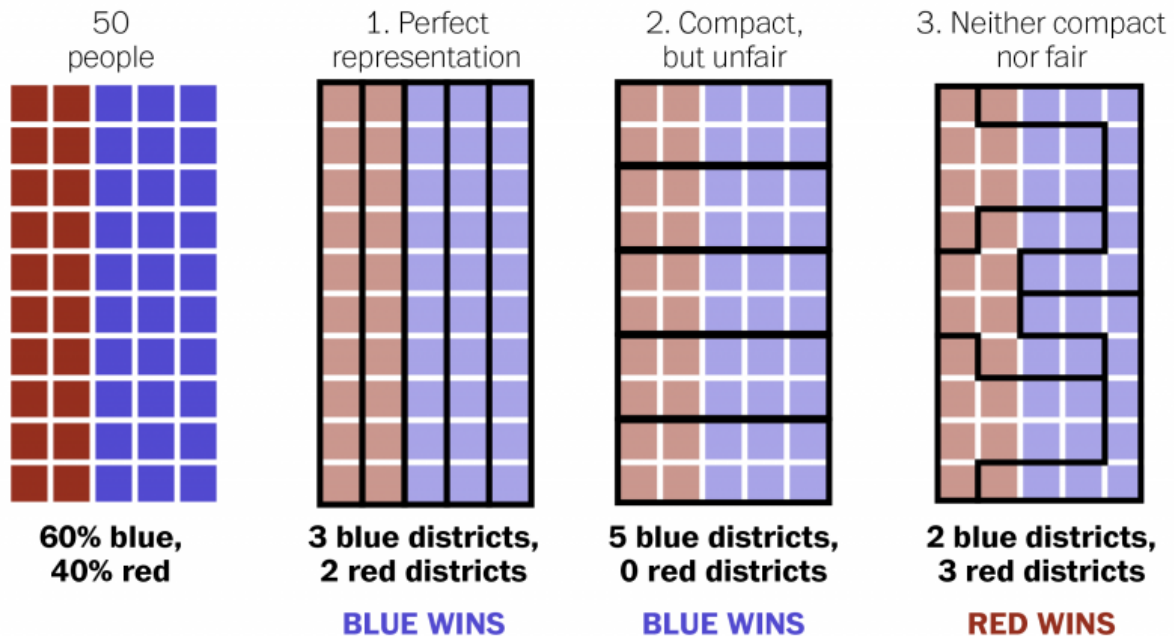
ที่มา : ปีพินธิไทยรวบรวมโดยเปรียบเทียบจากประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งของ กกต. ฉบับปี 2554 และ 2561

นอกจากการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ตาม พ.ร.ป. ว่าด้วยการเลือกตั้ง พ.ศ. 2561 วางเกณฑ์ในการแบ่งเขตเลือกตั้งตามจำนวนประชากรในเขตเลือกตั้งคือ ให้มีสัดส่วนเท่ากัน และเกณฑ์พื้นที่คือมีพื้นที่ติดต่อกัน ไม่สร้างภาระให้กับผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเดินทาง (มาตรา 27 (1), (2), (3)) แต่คำสั่งของหัวหน้าคสช. ที่ 16/2561 ทำให้กกต. สามารถแบ่งเขตเลือกตั้งโดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวได้ ผลที่ตามมาคือในการประกาศเขตเลือกตั้งของ กกต. ปี 2561 นี้มีเขตเลือกตั้งที่มีพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 11 เขต ซึ่งการแบ่งเขตเลือกตั้งในลักษณะนี้เข้าข่ายที่เรียกว่า Gerrymandering หรือการแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อให้พรรคบางพรรคได้ประโยชน์สูงสุด

รูปภาพที่ 1 ภาพจำลองการแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่พรรคบางพรรค (Gerrymandering)

Gerrymandering, explained

Three different ways to divide 50 people into five districts

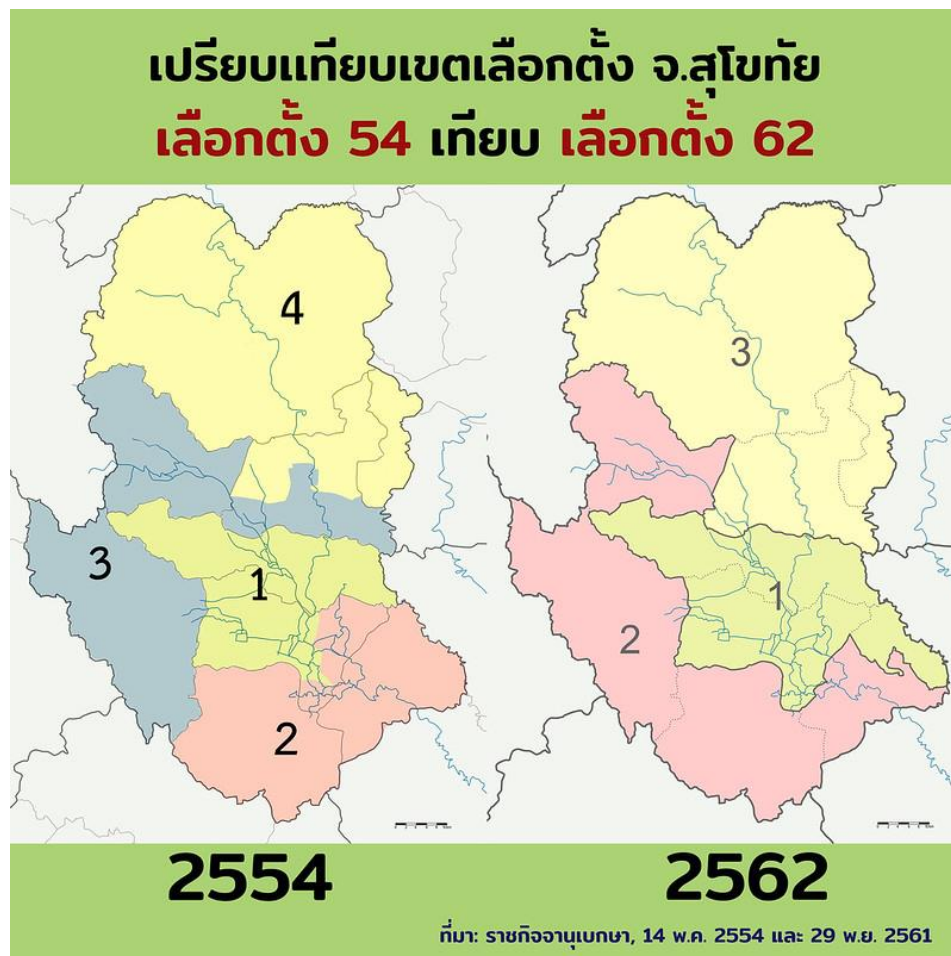
WASHINGTONPOST.COM/**WONKBLOG**

Adapted from Stephen Nass

ที่มา: หนังสือพิมพ์ Washington Post

กต. ประกาศเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2561 หลังจากประกาศคำสั่งคสช. ที่ 16/2561 ในวันที่ 16 พฤศจิกายน 2561 ก่อนหน้าประกาศคำสั่งดังกล่าว กต. จังหวัดประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 3 แบบ แต่ในการประกาศเขตเลือกตั้งอย่างเป็นทางการพบว่ามี 11 จังหวัดที่ไม่เป็นไปตามรูปแบบที่ กต. จังหวัดเคยเสนอไว้คือ นครราชสีมา สุรินทร์ มหาสารคาม ยโสธร สกลนคร อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ นครปฐม เชียงราย สุโขทัยและชัยนาท โดยการแบ่งเขตดังกล่าวถูกวิจารณ์ว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับพรรคพลังประชาชน และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เดิมของพรรคเพื่อไทย (iLaw, 30 พฤศจิกายน 2561) ในจังหวัดสุโขทัยนายสมชัย ศรีสุทธิยากร อดีตกต. ได้ระบุว่าการแบ่งดังกล่าวไม่เหมือนที่เคยนำมารับฟังและผ่านความคิดเห็นของประชาชน

รูปภาพที่ 2 เปรียบเทียบเขตเลือกตั้งจังหวัดสุโขทัยปี 2554 กับปี 2562

ที่มา: ประชาไท (<https://prachatai.com/journal/2018/12/79918>)

นี่เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องการดำรงอยู่ของสถาบันปรีภักษ์เสียงข้างมากในการเมืองไทยที่มี
แนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและขอบเขตอำนาจ

ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนั้นนอกเหนือไปจากการเขียนกฎหมายให้สถาบันเสียงข้างมากมี
ความยากลำบากในการเข้าสู่อำนาจและใช้อำนาจแล้ว รัฐธรรมนูญยังมีบทเฉพาะกาลกำหนดให้ คสช. และ
เครือข่ายมีอำนาจพิเศษในช่วงเปลี่ยนผ่านและได้รับการยกเว้นจากการตรวจสอบกำกับควบคุมโดยกฎหมาย
เมื่อดำรงตำแหน่งเดียวกันกับนักการเมือง ตัวอย่างเช่น การให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติที่แต่งตั้งโดย คสช. และ
คณะรัฐมนตรีทำหน้าที่ต่อไปแม้จะมีการประกาศเลือกตั้งแล้วจนกว่าจะมีสภาผู้แทนฯ และวุฒิสภาใหม่ (มาตรา

263) ยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายมาตราต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองแก่คสช. และเครือข่าย เช่น มาตรา 112 และสำคัญที่สุดคือ บทเฉพาะกาลที่กำหนดให้มี ส.ว. 250 คนที่สรรหาและแต่งตั้งโดย คสช. (มาตรา 269) มีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 272) ซึ่งจะลดโอกาสที่ผู้นำฝ่ายบริหารจะมาจากการเลือกของเสียงข้างมากแม้ว่าจะมีหัวหน้าพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้จำนวน ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งจากจำนวนที่นั่ง ส.ส. ทั้งหมดก็ตาม การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 ต่อเนื่องกันของพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา จึงเป็นสิ่งที่ถูกออกแบบไว้ตั้งแต่ต้น

โครงสร้างอำนาจที่จัดวางใหม่อย่างเหลื่อมล้ำสูงนี้ทำให้ชนชั้นนำมีอำนาจเหนือและมากกว่าประชาชน หรือนักการเมืองตัวแทนประชาชน ผลพวงที่ตามมาคือ คนกลุ่มนี้สามารถลอยอยู่เหนือความพร้อมรับผิด การตรวจสอบและการลงโทษจากสังคม

นอกจากรัฐธรรมนูญปี 2560 จะกำหนดให้อำนาจการเมืองตกอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำและกองทัพแล้วยังกำหนดให้อำนาจทางเศรษฐกิจตกอยู่ในมือคนกลุ่มนี้ด้วย รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติกับคณะกรรมการปฏิรูปประเทศที่คณะกรรมการมาจากกองทัพ ข้าราชการและนายทุน คณะกรรมการทั้ง 2 ชุดนี้สำคัญเพราะสิ่งที่พวกเขากำหนดนั้นจะถูกใช้เป็นกรอบให้รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการเลือกตั้งต้องปฏิบัติตาม รัฐธรรมนูญปี 2560 หมวด 6 มาตรา 65 กำหนดให้รัฐบาลมีหน้าที่จัดทำนโยบายและใช้จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีซึ่งเขียนขึ้นมาโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติที่แต่งตั้งโดย คสช. และคนของ คสช. ทั้งหน่วยงานรัฐและรัฐบาลสามารถถูกคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติยื่นเรื่องต่อ ป.ป.ช. เพื่อฟ้องร้องเอาผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบซึ่งมีโทษทั้งให้พ้นจากตำแหน่ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงโทษจำคุกด้วย (มาตรา 29)

กระบวนการต่าง ๆ ข้างต้นสะท้อนความพยายามกำหนดทิศทางประเทศที่ปฏิเสธกีดกันเสียงข้างมากของชนชั้นนำ พวกเขาดำเนินการในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบครอบคลุมบูรณาการ กฎหมายในลักษณะนี้ไม่จำกัด

เพียงกฎหมายเกี่ยวข้องกับการเมืองเท่านั้นแต่ยังปรากฏในหมวดอื่น ๆ ด้วย ดังปรากฏตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี 2550 ที่หมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ วางนโยบายเรื่องความมั่นคง ศาสนา เศรษฐกิจ การต่างประเทศ ไว้อย่างละเอียด ซึ่งศาสตราจารย์วรเจตน์ ภาคีรัตน์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ “ฟุ่มเฟือย” และ “ควรจะวางไว้กว้างแล้วพรการการเมืองที่ลงเลือกตั้งเขาจะเสนอนโยบายกับประชาชน” (อริกกิต แสงสุข, 2558)

นิติบัญญัติเพื่อชนชั้นนำ

ค่อนข้างชัดเจนว่าหลังรัฐประหารปี 2549 นอกจากการใช้กำลังและโฆษณาชวนเชื่อแล้วชนชั้นนำไทยหันมาใช้กลไกในระบอบประชาธิปไตยจัดการคู่แข่งทางการเมืองด้วย ตัวอย่างหนึ่งของกลไกในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ หลังรัฐประหาร 2549 คณะรัฐประหารได้ยุบศาลรัฐธรรมนูญและตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อทำภารกิจยุบพรรคการเมืองที่ค้างอยู่ในศาลต่อไป (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2562) วรเจตน์ยังกล่าวต่อไปอีกด้วยว่า “ในบ้านเรา (ประเทศไทย) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้มีหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่พิทักษ์สิ่งที่อยู่เบื้องหลังรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นอะไรบางอย่างที่ใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญ” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2562)

กฎหมายสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการจัดการฝ่ายตรงข้ามพร้อมกันกับการเป็นเครื่องมือรับรองความชอบธรรมของการกระทำต่าง ๆ ที่ละเมิดหลักนิติรัฐของชนชั้นนำ คณะรัฐประหารที่กระทำการสำเร็จจะใช้ประกาศ คำสั่งหรือกฎหมายที่ประกาศใช้ในสมัยรัฐประหารดำเนินนโยบายและภารกิจต่าง ๆ โดยอ้างเป็นการกระทำตามกฎหมาย การทำงานอย่างสอดคล้องประสานของกลไกจำกัดอำนาจประชาชนที่ออกแบบโดยชนชั้นนำปรากฏให้เห็นในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ที่ใช้ทั้งเวลา งบประมาณและมีประชาชนร่วมลงคะแนนจำนวนมากแต่ในท้ายที่สุดก็มีการจัดตั้งรัฐบาลที่มีองค์ประกอบสำคัญไม่แตกต่างไปจากรัฐบาลทหารก่อนหน้านี้

รัฐธรรมนูญ 2560 กำหนดกติกาการเลือกตั้งใหม่ มีการปรับสัดส่วนในการเลือก ส.ส. จำนวน 500 ที่นั่งโดยแบ่งเป็น ส.ส. ในระบบเขต 350 ที่นั่งและ ส.ส. ในระบบบัญชีรายชื่ออีก 150 ที่นั่งโดยใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวในระบบเขตและจะนำคะแนนเสียงที่ได้รับมาคำนวณจำนวนที่นั่งของ ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคซึ่งจะมีได้ไม่เกิน “ส.ส. พึงมี” ของแต่ละพรรคที่คำนวณจากการนำจำนวนผู้มาลงคะแนนทั้งหมดหารด้วยที่นั่ง ส.ส. เป็นกติกาการเลือกตั้งในระบบ Mixed-Member Apportionment (MMA) หรือเรียกในภาษาไทยว่า “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” ที่สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์นักรัฐศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องระบบเลือกตั้งให้ความเห็นว่า ระบบเลือกตั้งดังกล่าวที่นำมาใช้ในไทยอาจมีปัญหาเรื่องการบิดเบือนและเบี่ยงเบนเจตนารมณ์ของผู้เลือกตั้ง เอื้อให้เกิดโครงสร้างการแข่งขันที่เน้นตัวบุคคลมากกว่าพรรค ไม่เอื้อต่อการสร้างระบบความรับผิดชอบระหว่างผู้เลือกตั้งและตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งและเป็นระบบที่ให้โบนัสแก่พรรคที่แพ้ในระบบเขตซึ่งจะทำให้พรรคขนาดกลางที่ไม่ชนะการเลือกตั้งในระบบเขตมีโอกาสได้ที่นั่งสูงขึ้น และด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวระบบการเลือกตั้งเช่นนี้อาจทำให้ “ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของประชาชนจะต่ำลงจนอาจทำให้ความสนใจและความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองเสื่อมถอยลง” (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2561, หน้า 205-207)

ผลการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม 2562 สะท้อนความสำเร็จของชนชั้นนำไทยในการดัดแปลงสถาบันและกลไกต่าง ๆ ของรัฐให้เป็นประโยชน์กับฝ่ายตนในฐานะคนส่วนน้อยที่ครอบครองใช้ประโยชน์ทรัพยากรส่วนมากของสังคมด้วยการทำให้เสียงส่วนข้างมากหมดพลังทางการเมืองลง ทั้งในกระบวนการเลือกตั้งและการให้อำนาจสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่วินิจฉัยพิพากษากำกับควบคุมสถาบันเสียงข้างมากที่มาจากเลือกตั้ง

ในกระบวนการเลือกตั้งนั้น วิธีเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่นำคะแนนเสียงของผู้สมัครที่แพ้ในการแข่งขันแบบเขตมารวมเป็นคะแนนของพรรคเพื่อคำนวณหา ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อทำให้เสียงส่วนน้อยถูกนำมาเพิ่มจำนวน ส.ส. ให้กับพรรคการเมืองที่แพ้การเลือกตั้งแบบเขตในขณะเดียวกันก็กลบโถมพรรคการเมืองที่

ชนะการเลือกตั้งแบบเขตจำนวนมากด้วยให้ลดสัดส่วน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคจะได้รับกระทั่งอาจจะไม่ได้จัดสรรที่นั่ง ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อเพิ่มเติมเนื่องจากถือว่าได้ที่นั่ง ส.ส. แบบเขตพอเพียงแล้ว

นอกจากตัวกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่สนับสนุนให้เสียงข้างมากมีอำนาจแล้ว ชนชั้นนำยังสร้างสถาบันเสียงข้างน้อยไม่ได้มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่วินิจฉัยพิพากษากำกับควบคุมสถาบันเสียงข้างมากที่มาจากการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) สถาบันตุลาการ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ล้วนแต่มีอำนาจให้คุณให้โทษผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการตัดสิทธิในการรวมตัวกันของประชาชนและสิทธิทางการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของประชาชน

ผลงานขององค์กรอิสระที่ทำให้เสียงข้างมากหมดพลังทางการเมืองลงชั้นหนึ่งคือการนับคะแนนและการคำนวณคะแนน ภายหลังการเลือกตั้ง กกต. ใช้เวลาถึง 43 วันในการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขตอย่างเป็นทางการ ในขณะที่การคิดคะแนน ส.ส. ในระบบบัญชีรายชื่อนั้น กกต. ได้เลือกใช้วิธีการคำนวณคะแนนที่สังคมเห็นว่าขัดกับสิ่งที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยวิธีการคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อของ กกต. นั้นทำให้เสียงของประชาชนที่เลือกพรรคการเมืองต่าง ๆ รวมกันกว่า 1.5 ล้านคน ไม่ถูกนำมาคำนวณเป็นที่นั่ง ส.ส. (ประชาไท, 2559) ในขณะเดียวกันก็ทำให้พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงรวมไม่ถึงคะแนนเสียงเฉลี่ยสำหรับ ส.ส. พึงมีคือ 71,168.5141 เสียง สามารถมี ส.ส. ในระบบบัญชีรายชื่อ 1 ที่นั่งเพิ่มขึ้นมาถึง 11 พรรคการเมือง เช่น พรรคไทยรักธรรม ได้มีตัวแทนในสภาด้วยคะแนนเสียงเพียง 33,754 คะแนน (บีบีซีไทย, 2562)

ผลของกติกาการเลือกตั้งและสถาบันฯ ดังกล่าวทำให้กระบวนการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลเป็นไปด้วยความยุ่งยาก การเลือกตั้งครั้งนี้ใช้เวลากว่า 4 เดือนหลังวันเลือกตั้งจึงจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลและแถลงนโยบายต่อรัฐสภาได้ พรรคการเมืองจัดตั้งยากแต่ล้มง่ายโดยก่อนการเลือกตั้งมีพรรคการเมืองที่มีแนวโน้มจะได้รับคะแนนเสียงอย่างมีนัยสำคัญถูกตีความพิพากษาให้ยุบพรรค พรรคที่ชนะการเลือกตั้งด้วยเสียงส่วนใหญ่จัดตั้งรัฐบาลด้วยความยากลำบากหรืออาจไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้ ส.ว. จำนวน

250 คนที่มาจากการแต่งตั้งโดยคนกลุ่มเดียวมีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับ ส.ส. นอกจากนี้หากพรรคที่ได้รับเลือกจากเสียงข้างมากจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาได้ก็จะเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพเพราะกติกากการเลือกตั้งออกแบบเพื่อไม่ให้มีพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาด

ดังนั้น ความเป็นไปได้ของรัฐบาลที่รัฐธรรมนูญปี 2560 ออกแบบไว้คือ หนึ่ง การมีรัฐบาลของชนชั้นนำที่ไม่ได้ชนะการเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมากแต่จัดตั้งรัฐบาลและบริหารประเทศได้จากการสนับสนุนของสถาบันเสียงข้างน้อยและกลไกรัฐที่จัดวางไว้แต่ต้น และความเป็นไปได้ที่สองคือ รัฐบาลเสียงข้างมากที่ต้องบริหารประเทศภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดโดยชนชั้นนำ รัฐบาลไม่สามารถริเริ่มและนำนโยบายใหม่ไปปฏิบัติได้ตลอดจนจะต้องถูกตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนมีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องเอาผิดโดยองค์กรอิสระและตัดสินพิพากษาโดยศาลทำให้ความอยู่รอดของรัฐบาลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับชนชั้นนำ

กำเนิดระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิกิริยากับเสียงข้างมาก

ชนชั้นนำไทยได้ค้นพบวิธีอยู่ร่วมกับประชาธิปไตยโดยการทำให้ประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของความชอบธรรมในการปกครองแต่ไม่ใช่องค์ประกอบเดียวและไม่ใช่องค์ประกอบหลักของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

แนวคิดดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในรัชสมัยของในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขลงหลักอย่างมั่นคง ทำให้ในระบอบประชาธิปไตยไทยแม้ว่าประชาธิปไตยกับสถาบันกษัตริย์จะดำรงอยู่ร่วมกันแต่สถาบันกษัตริย์ถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานหลักที่ดำรงอยู่เสมอแตกต่างจากประชาธิปไตยที่บางครั้งอาจถูกหยุดยั้งทำลายลงด้วยการรัฐประหาร ดังที่บรรคักดิ์ อูวรรณ โณ อธิบายไว้ว่า “ในทางกฎหมายนั้น เมื่อมีการรัฐประหารเลิกรัฐธรรมนูญต้องถือว่าอำนาจอธิปไตยที่เคยพระราชทานให้ประชาชนนั้นกลับคืนมายังพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นเจ้าของอำนาจเดิมก่อน 24 มิถุนายน 2475... กล่าวโดย

สรุปก็คือ อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจตามกฎหมายนั้น ถ้าไม่อยู่ที่พระมหากษัตริย์ ก็อยู่ที่พระมหากษัตริย์กับประชาชนเท่านั้น” (บรรศักดิ์ อวรรณโณ, 2548, หน้า 243-244)

อย่างไรก็ตามองค์ประกอบและลำดับความสำคัญของเงื่อนไขปัจจัยในระบบประชาธิปไตยของไทยนั้นไม่คงที่ถาวร ภายหลังการสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ 9 คณะรัฐประหารและผู้ที่เกี่ยวข้องร่างรัฐธรรมนูญและสรรสร้างระบบเลือกตั้งใหม่เพื่อพยายามรักษาระบบประชาธิปไตยที่เสียงของประชาชนมิได้อยู่ในสถานะนำดังที่เคยเป็นมาก่อน

เมื่อชนชั้นนำจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับประชาธิปไตย ทางออกของพวกเขาคือ การสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มีให้เสียงข้างมากมีอำนาจทำลายชนชั้นนำได้ นั่นคือ ระบอบประชาธิปไตยที่เสียงข้างมากจะต้องมีสถานะรองและขึ้นตรงต่อชนชั้นนำหากเสียงข้างมากมีเจตนารมณ์ที่ขัดแย้งกับประโยชน์ของชนชั้นนำ ก็จะถูกบั่นทอนทำลายลงผ่านกลวิธีต่าง ๆ ทั้งมาตรการทางกฎหมายและการใช้กำลัง

องค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก

ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมากทำงานด้วยการสอดประสานระหว่างสถาบันเสียงข้างน้อยต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การเขียนกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยชนชั้นนำที่ให้อำนาจเสียงข้างน้อยเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย เนื้อหากฎหมายที่ร่างและประกาศใช้นั้นกว้างขวางและมีบทลงโทษโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตราที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของประชาชน พรรคการเมืองและประชาชนจะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดเข้มงวดผ่านการตีความกฎหมายอย่างกว้างขวางและเลือกสรรโดยองค์กรอิสระก่อนจะทำการส่งต่อไปยังศาลเพื่อตัดสินพิพากษาลงโทษซึ่งองค์ประกอบขององค์กรอิสระและศาลก็มาจากการกำหนดและเลือกสรรโดยชนชั้นนำ นอกจากนี้การใช้อำนาจของชนชั้นนำเพื่อควบคุมเสียงข้างมากในบางครั้งมีลักษณะที่ไม่ได้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วย เช่น กรณียุบพรรคไทยรักษาชาติที่การแถลงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้ตัดสินลงโทษบนฐานกฎหมายลายลักษณ์อักษรแต่ไปอิงกับธรรมเนียมประเพณีซึ่งศาสตราจารย์ด้านกฎหมายมหาชน

ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กล่าวว่าไม่เคยมีประเพณีดังกล่าวมาก่อน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2562)

สถาบันเสียงข้างน้อยที่มีบทบาทสำคัญในช่วงนี้คือสถาบันตุลาการ การแผ่ขยายอำนาจตุลาการเข้าไป ตัดสินประเด็นทางการเมืองที่แหลมคมบ่อยครั้งของสถาบันตุลาการหลังรัฐประหาร 2549 ทำให้สถาบันตุลาการตกเป็นเป้าจับจ้องและตั้งคำถามมากขึ้นในการเมืองไทย โดยมีการเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ตุลาการภิวัตน์” ที่วรเจตน์ ภาคีรัตน์มีความเห็นว่าตุลาการภิวัตน์ของประเทศไทยนั้นโดยฉากหลังคือการใช้อำนาจศาลจัดการศัตรูทางการเมืองซึ่งเป็น “การบิดเบือนการใช้อำนาจตุลาการ” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2558, หน้า 173)

การที่สถาบันตุลาการเข้ามาเกี่ยวพันกับการเมืองในลักษณะที่ถูกประเมินว่าเป็นการบิดเบือนการใช้ อำนาจตุลาการเช่นนี้เออเจนี เมรีโอ อาจารย์ประจำ Paris Institute of Political Studies ตั้งข้อสังเกตว่ามี ลักษณะเป็น “รัฐเร้นลึก” (deep state) อันหมายถึง “รัฐซ้อนรัฐ ประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐซึ่งรัฐบาล พลเรือนควบคุมได้จำกัดหรือไม่สามารถควบคุมได้เลย รัฐเร้นลึกเป็นอิสระ มีระบบระเบียบและมีกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับลำดับชั้นของตนเอง” (เออเจนี เมรีโอ, 2559, หน้า 14) ซึ่งเมรีโอมีความเห็นว่าสถาบันตุลาการถูก เลือกลงมาเป็นหนึ่งในตัวตายตัวแทนหลักให้กับรัฐเร้นลึกของไทย (เมรีโอ, หน้า 16)

นอกจากนี้รายงานการวิจัยล่าสุดของธงชัย วินิจจะกูลในชื่อ “นิติรัฐอภิสิทธิ์และราชานิธิธรรม: ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของ rule by law แบบไทย” ได้ทำให้เห็นภาพที่มาที่ไปของการใช้อำนาจศาลใน ลักษณะแผ่ขยายเข้าไปในปริณทณทางการเมืองและมีความเป็นรัฐเร้นลึกชัดเจนขึ้นด้วยการอธิบายรากเหง้า ทางความคิดของนิติศาสตร์ไทยว่าเป็นการสถาปนาการปกครองโดยกฎหมายหรือ Rule by Law ไม่ใช่การ ปกครองของกฎหมายหรือ Rule of Law อย่างที่เข้าใจกัน และผลแห่งการสถาปนาการปกครองโดยกฎหมาย ในคราบของการปกครองของกฎหมายนี้เองทำให้ระบบกฎหมายของ泰ยนั้นให้อำนาจรัฐในการละเมิดสิทธิ เสรีภาพและทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลเหนือความมั่นคงของรัฐหรือที่ธงชัยเรียกว่านิติรัฐอภิสิทธิ์ และถือว่า

พระมหากษัตริย์เป็นหลักสูงสุดของกฎหมายและความยุติธรรมหรือที่ธงชัยเรียกว่าราชนิติธรรม (ธงชัย วินิจจะกุล, 2563, หน้า 79)

การที่รากฐานความคิดทั้งทางกฎหมายและวัฒนธรรมไทยไม่เคยให้น้ำหนักและความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลอันเป็นหน่ออ่อนของประชาธิปไตยส่งผลให้กฎหมายและวัฒนธรรมไทยเป็นอุปสรรคหรืออย่างน้อยก็ไม่สนับสนุนการเติบโตของประชาธิปไตยในไทยไปด้วย

การทำงานสอดประสานกันระหว่างสถาบันเสียงข้างน้อยต่าง ๆ ทำให้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทยในทางปฏิบัติแล้วเสียงข้างมากมักจะถูกกำกับควบคุมกีดกันออกจากกระบวนการริเริ่มเห็นชอบและดำเนินนโยบายในเกือบทุกขั้นตอน เมื่อพิจารณาจากความยุ่งยากในการรวมตัวกันของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการก่อตั้งสหภาพแรงงาน การชุมนุมทางการเมืองหรือการตั้งพรรคการเมือง เมื่อมาถึงกระบวนการเลือกตั้งโดยเฉพาะในการเลือกตั้งที่ผ่านมานับว่าเป็นการจัดการเลือกตั้งที่มีความยุ่งยากมากที่สุดครั้งหนึ่ง ประกอบด้วยความยุ่งยากในการกำหนดกติกาการเลือกตั้ง การแบ่งเขตเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนนตลอดจนการนับคะแนน เมื่อผ่านวันเลือกตั้งไปแล้วก็มีความยุ่งยากในการประกาศผลคะแนน แม้กระทั่งการนับคะแนนเสียงประกาศออกมาอย่างเป็นทางการแล้วก็ยังคงมีความยุ่งยากในการจัดตั้งรัฐบาล

ทั้งนี้ระหว่างที่ความยุ่งยากในกระบวนการเลือกตั้งดำเนินอยู่นั้น รัฐบาล คสช. มีอำนาจเต็มในการบริหารประเทศและได้ผ่านกฎหมายและอนุมัติโครงการต่าง ๆ ตลอดเวลา

ท้ายที่สุดหากเสียงส่วนใหญ่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ก็จะต้องเผชิญกับความยุ่งยากที่รออยู่เบื้องหน้าตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั่นคือองค์กรอิสระ ตุลาการและกองทัพที่จะตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมิให้ดำเนินนโยบายผิดไปจากแนวทางที่ชนชั้นนำกำหนดไว้ดังที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและกฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสามารถยื่นเรื่องฟ้องร้องข้าราชการและรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ชาติได้ และถ้าหากความยุ่งยาก

ดังกล่าวยังไม่สามารถป้องกันการมีส่วนร่วมในการเมืองของประชาชนผ่านพรรคการเมืองได้อีกก็จะมี “อภินิหารของกฎหมาย” หลายรูปแบบทำให้ตัวแทนของประชาชนต้องพบกับความยากลำบากนานับประการ ในการท้าทายหรือเข้าถึงอำนาจรัฐ

การเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนความสำเร็จในการออกแบบ ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิกิริยากับเสียงข้างมากของชนชั้นนำและเป็นจุดที่จะวัดการหยั่งรากลงใน สังคมไทยของระบอบนี้ต่อไป

ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิกิริยากับเสียงข้างมาก คือ ความสัมพันธ์ทางอำนาจภายใต้กรอบ โครงสร้างตามระบอบประชาธิปไตยที่จัดวางสถาบันเสียงข้างน้อยให้ทำหน้าที่กำกับควบคุมเสียงข้างมากมิให้มี บทบาทริเริ่ม เห็นชอบ ดำเนินนโยบายที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจแบบ ที่ดำรงอยู่

ระบอบดังกล่าวอนุญาตให้สถาบันประชาธิปไตยดำรงอยู่ แต่ถูกจัดวางให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ สถาบันเสียงข้างน้อยหรือสถาบันปรปักษ์เสียงข้างมาก เช่น การเลือกตั้งอาจถูกจัดขึ้นตามแรงกดดันทั้งจาก พลังภายในประเทศและจากต่างประเทศ แต่สถาบันเสียงข้างน้อยจะเป็นผู้ออกแบบกติกาการเลือกตั้ง กำกับ ควบคุมพรรคการเมือง ประชาชน มิให้สามารถรวมตัวหรือแสดงเจตนารมณ์ทั่วไปอันจะเป็นกระบวนการ นำไปสู่การกระทำที่ท้าทายอำนาจชนชั้นนำได้

ระบอบนี้ทำงานด้วยปฏิบัติการสอดประสานระหว่างสถาบันเสียงข้างน้อยต่าง ๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่ แตกต่างกันไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือ การกำกับควบคุมเสียงข้างมากหรือประชาชน โดยมีองค์ประกอบที่ สำคัญคือ สถาบันปฏิบัติการความชอบธรรม สถาบันปฏิบัติการใช้กำลังและความรุนแรง สถาบันปฏิบัติการนิติ บัญญัติ สถาบันปฏิบัติการตีความและสถาบันปฏิบัติการวิชาการ (บทความนี้กล่าวถึงเฉพาะสถาบันปฏิบัติการ ใช้กำลังและความรุนแรง สถาบันปฏิบัติการนิติบัญญัติ สถาบันปฏิบัติการตีความ)

ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิกิริยากับเสียงข้างมากจึงสะท้อนว่าปัญหาประชาธิปไตยไม่ตั้งมั่นของ
ไทยนั้นไม่ได้เป็นปัญหาเรื่องศีลธรรมของนักการเมืองหรือประชาชน “ที่ไม่มีการศึกษา” หากแต่เป็นปัญหาที่
เกิดจากการติดตั้งกลไกและสถาบันเสียงข้างน้อยอย่างล้นเกินจนบ่อนทำลายฐานรากของประชาธิปไตย

บทที่ 4 ประชาชนคืออะไร

ประชาชนในรัฐสมัยใหม่

ประชาชนเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของรัฐไม่ว่าจะถูกจัดให้อยู่ในสถานะอะไรก็ตามโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐชาติสมัยใหม่และในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยกฐานะประชาชนขึ้นมาให้เป็นเจ้าของหรืออย่างน้อยก็เป็นหุ้นส่วนสำคัญในอำนาจอธิปไตย อย่างไรก็ตามศัพท์คำนี้มีความหมายคลุมเครือยกตัวอย่างวิวาทะระหว่างประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ของสหรัฐอเมริกากับเมแกน เรพินอ (Megan Rapinoe) กับดันทิม แชมป์โลกฟุตบอลหญิงชาวอเมริกันที่เรพินอวิจารณ์ว่าทรัมป์นั้นกีดกันประชาชนจากเพศสภาพและสีผิว (CNN, Megan Rapinoe to Trump: 'Your message is excluding people,' 10 July 2019) ถ้าเป็นตามที่เรพินอกล่าวมาก็แสดงว่ามีความเป็นไปได้ที่ผู้หญิงผิวขาวอเมริกันอย่างเรพินอนั้นอาจไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนชาวอเมริกันได้

ประชาชนเป็นคำที่ถูกเอ่ยถึงและมีบทบาทในการเมืองไม่ว่าจะเป็นในยุคของการปกครองแบบโบราณ (ตัวอย่าง) หรือในยุคของการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่ ซึ่งบทบาทหน้าที่และความสำคัญของคำนี้ในแต่ละยุคมีไม่เท่ากัน (ตัวอย่าง) ที่น่าสังเกตคือบทบาทของคำคำนี้ทวีมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือเผด็จการผู้ปกครองหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงประชาชนบ่อยครั้งมากขึ้น

ประชาชนเป็นคำที่ทุกคนรู้และไม่รู้ความหมายไปพร้อม ๆ กันในความหมายที่ว่าคำนี้เป็นคำที่มีบทบาทมากและถูกใช้บ่อยหรือในวาระสำคัญโดยที่ีมีความหมายคลุมเครือ ซึ่งก็เหมือนกับคำที่มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับมติชน ประชาชนหมายถึงราษฎรที่เป็นสามัญชนหรือพลเมือง (พจนานุกรมฉบับมติชน, 2547, น. 525) ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า พลเมือง, สามัญชนทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่ข้าราชการ พ่อค้าหรือนักบวช (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542, น. 646)

จากความหมายของพจนานุกรมทั้งสองฉบับเป็นที่แน่ชัดว่าประชาชนไม่ได้หมายถึงคนทุกคนในประเทศ เพราะอย่างน้อยชนชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้าหรือนักบวชไม่ถือว่าเป็นประชาชน

การที่คำว่าประชาชนมีทั้งความชัดเจนและคลุมเครือทำให้เกิดปัญหาหลายประการเป็นต้นว่าปัญหาในการจำแนกว่าใครบ้างเป็นประชาชน เพราะประชาชนถูกอ้างใช้ทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในรัฐสภา บนท้องถนนและโดยชนชั้นนำในการเคลื่อนย้ายอำนาจและทรัพยากร

“ประชาชน” คือใคร?

ถ้ายึดถือตามแนวปรัชญาการเมืองตะวันตก “ประชาชน” กลายเป็นคำที่มีความหมายและมีปัญหามาตั้งแต่สมัยโรมันที่ประชาชนจะบังเกิดขึ้นเมื่อผู้คนจำนวนมากมารวมตัวกัน “เรียกร้องขอความช่วยเหลือจากคนคนหนึ่งว่าตนเองถูกกลั่นแกล้งโดยตัวแทนของจักรวรรดิ” (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2558, น. 48) ในความหมายนี้ประชาชนคือผู้คนที่แสดงพลังเชิงปริมาณด้วยการรวมตัวกันต่อต้านอำนาจผู้ปกครอง

ผู้คนที่มารวมตัวกันนี้จะเป็ใครได้บ้าง? ซิเซโรมีความเห็นว่าประชาชนคือคนชั้นต่ำหรือเชลยที่ไม่เหมาะสมมาเป็นทหารโรมัน ในขณะที่ไททัส ลิเวียส พาทาวินัสมีความเห็นว่าประชาชนคือคนที่ทำงานในที่นาหรือคนที่ทำงานหนักให้กับจักรวรรดิโรมัน (หน้า 48-49) รากศัพท์ของคำที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ที่บันทึกไว้โดย William of Tyre พระราชอาณและนักประวัติศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 มักหมายถึงความยากจน ความป่าเถื่อน (Conor Kostick, 2004, p. 362, 367)

ในกรณีไทย ชนชั้นนำไทยก็ดูเหมือนจะมีทัศนคติที่มีต่อประชาชนไม่แตกต่างจากชนชั้นนำชาวตะวันตกมากนัก ชนชั้นนำไทยแยกกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มอย่างน้อย 3 กลุ่มคือเจ้านาย ข้าราชการและประชาชนทั่วไป คำศัพท์ที่ชนชั้นนำใช้เรียก “ประชาชน” ได้แก่บ่าว ไพร ไพรบ้านพลเมือง ไพรฟ้าข้าแผ่นดิน พสกนิกรล้วนมีนัยถึงบุคคลที่อยู่ในสถานะต่ำกว่า เป็นคนของชนชั้นนำและเป็นส่วนที่เล็กน้อยด้วยค่าในตัวเอง ในหลวงรัชกาลที่ 6 เห็นว่าราษฎรควรมีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์และยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อ

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนั้นราษฎรที่รู้แจ้งย่อมจะตระหนักดีว่าตนเอง “แท้จริงเปรียบเหมือนปรมาณู ผงก้อนเล็กนิดเดียว” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน สายชล สัตยานุรักษ์, รายงานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์วิธีคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยของปัญญาชน (พ.ศ. 2435-2535), 2550, หน้า 69)

ความเห็นดังข้างต้นสอดคล้องกับความเห็นของผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ของไทยคือ กรม พระยาดำรงราชานุภาพ พระยาอนุমানราชชนและหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชที่มีความเห็นเกี่ยวกับ ประชาชนไปในทิศทางเดียวกัน

กรมพระยาดำรงราชานุภาพมีความเห็นว่าประชาชนคือชาวบ้านผู้มีปัญหาหรือผู้ปกครองไปช่วย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558, หน้า 10) พระยาอนุমানราชชนมักเปรียบประชาชนเป็นฝูงสัตว์ (สายชล สัตยานุรักษ์, 391, 393) ในขณะที่ยกย่องขึ้นหน้าเป็นผู้มีปัญญาหรือมีความสามารถ “ทรงความรู้ในศิลปวิทยา มีหน้าที่ ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน ให้มีความเจริญงอกงาม จัดความเขลาและมีตม” (พระยาอนุমানราชชน ใน สายชล สัตยานุรักษ์, 396) ในขณะที่คึกฤทธิ์กล่าวถึงประชาชนว่า “ยังไม่รู้สึกในหน้าที่...อ่อนต่อโลก...ขาด ความรับผิดชอบ...ห่างไกลความเจริญ...ยากจน” (คึกฤทธิ์ ปราโมช ใน สายชล สัตยานุรักษ์, คึกฤทธิ์กับ ประดิษฐกรรมความเป็นไทยเล่ม 2, 2550, หน้า 73)

ความคิดเห็นต่อประชาชนในทำนองดังกล่าวไม่ได้ปรากฏอยู่แต่เฉพาะในหมู่ชนชั้นนำไทยในอดีต เท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในหมู่ชนชั้นกลางและนักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งในปัจจุบัน ธงชัย วินิจจะกูลเห็นว่าธีร ยุทธ บุญมีผลิตซ้ำความเข้าใจผิด ๆ ว่าประชาชนในระบอบการเมืองไทยนั้นอ่อนศีลธรรมสมควรถูกปกครอง โดยอภิชนที่มีศีลธรรมสูงกว่า ซึ่งอภิชนที่ธีรยุทธหมายถึงนั้นก็คือสถาบันทหาร ตุลาการ ข้าราชการ มหาวิทยาลัย (ธงชัย วินิจจะกูล, ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง, 2556, หน้า 133-134.)

จากมุมมองชนชั้นนำและชนชั้นที่ได้เปรียบประชาชนเป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกระดับที่ต่ำกว่าชน ชั้นนำ ไร้ค่าหากไม่ถูกนำ ไม่มีความสำคัญ เป็นผู้ที่ย่อยกว่าทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม

ประชาชนในการเมือง

หากมองความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ ที่ทางของประชาชนในทางการเมืองจะเปิดกว้างหรือหดแคบขึ้นอยู่กับแนวคิดทฤษฎีจำนวนหนึ่ง

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จัดประชาชนเป็นพลังที่มีความชอบธรรมและสร้างความชอบธรรม (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, น. 74) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะปกครองในนามประชาชนแต่พื้นที่ของปัจเจกบุคคลเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐแล้วถูกจัดให้เป็นพื้นที่รองและขึ้นกับรัฐในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐเนื่องจากมนุษย์ได้ “โอนสิทธิตามธรรมชาติทั้งปวงของตนไปให้แก่รัฐหรือผู้ปกครอง” อันมีลักษณะเป็นสัญญาสวามิภักดิ์ (pactum subjectionis) เป็นการโอนสิทธิตามธรรมชาติไปให้แก่ผู้ปกครองอย่างสิ้นเชิงโดยปราศจากเงื่อนไข (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561, หน้า 254 และ 255) ดังนั้นรัฐอธิปไตยจึงใช้อำนาจเด็ดขาดไม่แบ่งอำนาจให้บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ไม่มีหน้าที่ใด ๆ ต่อประชาชน ส่วนประชาชนมีหน้าที่เคารพเชื่อฟังรัฐอธิปไตย (256)

ในทัศนะของฮอบส์ สังคมประกอบด้วยเจ้า คนรวยและคนจน รัฐกับสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การต้านรัฐหรือพยายามล้มล้างรัฐจะส่งผลให้สังคมสลายลงไปด้วย การเปลี่ยนรูปแบบการปกครองหรือการโค่นองค์อธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ (เกษียร เตชะพีระ, เอกสารการสอนวิชา ร. 319 ภาค 1/2557, หน้า 17, 38)

จอห์น ล็อก (John Locke) มีข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าประชาชนต่างออกไปจากฮอบส์ สำหรับล็อกแล้วในสภาวะธรรมชาติมนุษย์มีเสรีภาพ การที่มนุษย์ยอมสละเสรีภาพมาอยู่ภายใต้การครอบงำและควบคุมจากแหล่งอำนาจอื่นด้วยเหตุที่ว่าแม้ว่าในสภาวะธรรมชาติมนุษย์จะมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์แต่การดำรงอยู่ของเสรีภาพนั้นไม่แน่นอนและเสี่ยงต่อการถูกรุกล้ำโดยผู้อื่น มนุษย์จึงยอมตกลงเป็นสัญญาที่จะอยู่ร่วมกันภายใต้รัฐบาลเพื่อปกป้องคุ้มครองชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของกันและกัน (lives, liberties, and estates) ที่ล็อกเรียกรวมกันว่ากรรมสิทธิ์ (property) (Locke, 1988, p. 350)

จากลักษณะสัญญาจัดตั้งประชาคมของปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่ต้องสละอำนาจสูงสุด 2 ประการที่มีมาจากสิทธิตามธรรมชาติคือ “อำนาจกระทำการใด ๆ ที่บุคคลเห็นสมควรเพื่อปกป้องคุ้มครองตนเองและผู้อื่นในขอบเขตของกฎหมายธรรมชาติ...และอำนาจในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายธรรมชาติ” (John Locke, p. 252) และมนุษย์ยอมสละอำนาวดังกล่าวเพื่อ “การได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างพาสึก ปลอดภัยและสันติ” (John Locke, p. 331) ดังนั้นปัจเจกบุคคลมิได้สละชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของเขาให้แก่ประชาคม ส่งผลให้ผู้ปกครองของประชาชนในทัศนะของล๊อคจึงมิได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับความเป็นประชาชนจากทัศนะของล๊อคคือ สิ่งที่เราเรียกว่า Body Politick หรือกายทางการเมืองที่จะกำเนิดขึ้นหลังการสละอำนาจสูงสุดทั้งสองประการของปัจเจกบุคคลและรวมตัวเป็นชุมชนเดียวกันและสร้างกายทางการเมืองเดียวกันขึ้นมา ดังนั้นการกลายเป็นประชาชนของปัจเจกบุคคลแต่ละคนเกิดจากสภาวะรวมหมู่เป็นหนึ่งเดียวที่ “เสียงส่วนใหญ่มีสิทธิที่จะกระทำการและเหมารวมส่วนที่เหลือเข้าไว้ด้วย” (John Locke, p. 331)

ประชาชนจึงปรากฏเมื่อมีร่างกายทางการเมืองหรือชุมชนทางการเมืองหรือรัฐบาล และร่างกายทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ นี้มีพันธะที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องของการปกป้องคุ้มครองชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชนที่หมายรวมถึงปัจเจกบุคคลทุกคนในชุมชนการเมืองนั้น ด้วยเหตุนี้ หากรัฐไม่สามารถตอบสนองเงื่อนไขสำคัญอันเป็นเป้าหมายในการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อจัดตั้งร่างกายทางการเมืองประชาชนจึงมีสิทธิเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อล้มล้างรัฐ โดยเฉพาะเมื่อรัฐพยายามพรากเอาสิทธิในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน (วรเจตน์, 2558, หน้า 288) ซึ่งจะในแง่นี้ล๊อคเห็นว่ารัฐกับสังคมมิได้เป็นเนื้อเดียวกัน ประชาชนสามารถกำกับ ควบคุมและโค่นล้มรัฐ การปฏิบัติจึงเป็น “สิทธิของประชาชนที่จะต่อต้านการปกครองที่ตั้งตนทำสงครามกับคนในบังคับเสียเอง” (เกษียร เตชะพีระ, เอกสารการสอนวิชา ร. 319 ภาค 1/2557, หน้า 54)

ในทฤษฎีแรงงานของทรัพย์สินของล๊อคแม้ว่าเขาจะเห็นว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเกิดจากการที่มนุษย์ลงแรงกระทำต่อธรรมชาติ ณ จุดที่มนุษย์ลงแรงนี้เองเป็นเส้นแบ่งระหว่างสิ่งของตามธรรมชาติกับสิ่งของที่เป็นกรรมสิทธิ์ของมนุษย์ (Locke, 287-288) แต่เขาก็กังวลด้วยว่าสิ่งของที่ผู้ขายแรงงานผลิตขึ้นมาย่อมนับเป็นทรัพย์สินของนายจ้างผู้ซื้อแรงงาน (Locke, 289) จากคำอธิบายนี้ของล๊อคประชาชนของเขามีแนวโน้มไปที่กลุ่มบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเพราะมีแต่คนที่เป็นผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินจึงจะมีกรรมสิทธิ์ในสิ่งของที่แรงงานของตนเองลงแรงไปหรือได้จากที่ดินของตนเอง ในขณะที่ผู้ขายแรงงานแม้จะลงแรงกระทำต่อธรรมชาติก็มิได้มีกรรมสิทธิ์ในสิ่งของนั้น และรัฐในทัศนะของล๊อคต้องปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินให้ประชาชนเหล่านี้

นอกจากนี้ประชาชนที่มีสิทธิจะได้รับการแทนตนทางการเมืองในทัศนะของล๊อคนับเฉพาะกลุ่มพวกอุตสาหกรรมวิริยะและมีเหตุผล ไม่นับรวมกลุ่มคนที่หาเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น อาชญากร เด็กเล็ก คนบึ้ง คนโง่เง่า คนบ้าและทาส (เกษียร เตชะพีระ, เอกสารการสอนวิชา ร. 319 ภาค 1/2557, หน้า 29-30)

นอกจากฮอบส์และล๊อคแล้ว ฌอง-ฌากส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) ก็เป็นนักปรัชญาที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนบนฐานของสัญญา สำหรับรูสโซแล้วมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ (ที่รูสโซคิดว่าไม่ได้ดำรงอยู่แล้วและอาจจะไม่เคยมีมาก่อนและมีความเป็นไปได้ว่าจะไม่มีในอนาคตด้วย) นั้นมีเสรีภาพและความเท่าเทียม แต่นับจากที่มนุษย์เริ่มครอบครองทรัพย์สิน ฟังพาอาศัยบุคคลอื่นและครอบครองปัจจัยสี่เกินกว่าการบริโภคลำพังตนเองเมื่อนั้นความเท่าเทียมกันก็มลายลง (Jean-Jacques Rousseau, The social contract and The First and Second Discourses, 2002, 114, 119-120) ดังนั้นการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมจึงเป็นที่มาของความยากลำบากและความขัดแย้งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างคนมีที่ที่สามารถขยายปริมาณการถือครองทรัพย์สินของตนเองออกไปอย่างกว้างขวางบนต้นทุนของผู้อื่น ในความเห็นของรูสโซ “เมื่อความเท่าเทียมหักพังลงก็จะตามมาด้วยความไร้ระเบียบอันน่าสยดสยองอย่างที่สุด” (Rousseau, 123)

เพื่อป้องกันสภาวะสงครามอันจะอุบัติขึ้นภายหลังการรวมตัวกันของมนุษย์ มนุษย์จึงสละเสรีภาพตรา
กฎหมายบ้านเมือง (the civil law) เป็นกฎระเบียบร่วมกันของพลเมืองแทนที่กฎธรรมชาติ (Rousseau, 124)
มนุษย์ต้องอยู่ภายใต้อำนาจหรือกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ อันเป็นการละเมิดเสรีภาพของมนุษย์ลง มนุษย์พ้นจาก
กฎธรรมชาติและพัฒนาการตนเองด้วยกฎหมายบ้านเมืองในฐานะพลเมือง

คำถามสำคัญสำหรับรัฐคือมนุษย์จะสละเสรีภาพของตนเองโดยไม่เป็นภัยต่อประโยชน์ของตนเองได้
อย่างไร? รัฐเสนอสิ่งที่เรียกว่าสัญญาประชาคมหรือ the social contract อันหมายถึง “รูปแบบสมาคมที่
ปกป้องคุ้มครองอนุภาพทั้งปวงของชุมชน บุคคลและทรัพย์สินของภาคีสมาชิก โดยแต่ละบุคคลผูกมัดรวมเป็น
หนึ่งกระนั้นก็ยังเคารพเชื่อฟังเพียงตนเองและคงความเสรีดังเช่นแต่ก่อน” (Rousseau, 163) ในแง่นี้ประชาชน
ในฐานะรวมหมู่เป็นผู้จัดตั้งรัฐ ทั้งกำกับดูแลและยอมรับเชื่อฟังอำนาจรัฐด้วยเหตุที่รัฐคือการแสดงออกถึง
การใช้อำนาจของตนเองเพื่อตนเอง ซึ่งการกำกับดูแลรัฐและการมีส่วนร่วมในเรื่องส่วนรวมอย่างแข็งขันของ
ประชาชนจะเป็นไปไม่ได้หากปราศจากเสรีภาพ การสละเสรีภาพจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับการได้มาซึ่งเสรีภาพ
และเสรีภาพก็เป็นหลักฐานแสดงการดำรงอยู่และบทบาทของประชาชนในตัวเอง

บทบาทของประชาชนในทัศนะของรัฐจึงมิใช่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองอย่างเฉื่อยเนือย แต่เป็น
ประชาชนที่แข็งขันในเรื่องส่วนรวมและเป็นพลังขับเคลื่อนรัฐ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนในทัศนะของฮอบส์ ล็อกและรูสโซ

	โรมัส ฮ็อบส์	จอห์น ล็อก	ฌอง-ฌากส์ รูสโซ
ความสัมพันธ์รัฐ-สังคม	รัฐไม่แยกจากสังคม	รัฐแยกจากสังคม	รัฐแยกจากสังคม
เป้าหมาย	ป้องกันสงคราม	ปกป้อง “กรรมสิทธิ์”	ทำเจตจำนงร่วมให้เป็นจริง
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ	ประชาชนมอบอำนาจให้ องค์อธิปัตย์	ประชาชนมอบอำนาจให้ ตัวแทน	ประชาชนปกครอง ตนเอง
บทบาทประชาชน	ขึ้นต่อรัฐ	ผู้มีทรัพย์สินมีบทบาท	ประชาชนทุกคนมี บทบาท

จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปแล้วประชาชนมักดูไร้ค่าและไม่สำคัญ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ไร้ค่าและไม่สำคัญนี้กลับถูกนำมาใช้และมีพลังในทางการเมือง การถูกผนวกเข้ามาในการเมืองทำให้ประชาชนกลายเป็นองค์ประธานมหาชนที่มีเอกลักษณ์อันแข็งแกร่งผู้อาจท้าทายสถานภาพเดิม ในฐานะ “ประชาชนผู้บริสุทธิ์” (คาสมูด์เด, ประชานิยม, 2561, หน้า 29 และ 51) ในทัศนะของมูด์เดประชาชนถูกหยิบยกรมาใช้ประโยชน์บ่อยครั้งใน 3 สถานะคือ หนึ่ง ประชาชนในฐานะองค์อธิปัตย์ อันหมายถึงประชาชนมีฐานะเป็นแหล่งที่มาของอำนาจสูงสุดทางการเมืองและเป็นผู้ปกครอง สอง ประชาชนในฐานะสามัญชนที่ส่อนัยถึงชนชั้นผสมผสานกับวัฒนธรรมของมวลชนโดยสามัญชนคือประชาชนผู้ถูกกีดกันออกจากอำนาจเนื่องจากสถานภาพทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจสังคมและมักมีแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมกระแสหลักและพวกนิยมชนชั้นนำ

และสามประชาชนในฐานะชาติ ซึ่งเป็นการนิยามประชาชนเชิงพลเมืองหรือเชิงชาติพันธุ์อันเกี่ยวโยงกับพื้นที่และตำนานฐานรากของประเทศ (มูด์เต, หน้า 35-38)

மாகาเร็ต คาโนแวนผู้เขียนหนังสือชื่อ “The People” เรียก “ประชาชน” ว่าเป็น “กลุ่มก้อนความคิดและวาทกรรม” (Canovan, 2005, p. 141) คาโนแวนพยายามอธิบายสิ่งที่เรียกว่า “ประชาชน” โดยบรรยายให้เห็นวิธีนับประชาชนที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ การนับประชาชนด้วยการแบ่งแยกพวกเรา/พวกมัน การนับประชาชนในฐานะส่วนกับองค์รวม และการนับประชาชนเป็นฐานของค้อธิปัตย์ (Canovan, pp. 3-8)

คาโนแวนเห็นว่าไม่ว่าจะนับหรือนิยามประชาชนอย่างไรแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีความขัดแย้งในตัวเอง อันสะท้อนมาจากประเด็นทางการเมืองที่สำคัญและไม่สามารถแก้ไขได้ นั่นคือ “การมอบสิทธิอำนาจทางการเมืองสูงสุดแก่ประชาชน” (Canovan, p. 139) ข้อสรุปประการหนึ่งที่น่าสนใจจากคาโนแวนก็คือ ประชาชนไม่สามารถจำกัดอยู่กับกลุ่มที่มีบุคลิกลักษณะ พรหมแดนหรือโครงสร้างที่แน่นอนถาวรได้แม้ว่ามันจะมีศักยภาพของการทำเช่นนั้นก็ตาม (Canovan, p. 140) คำว่าประชาชนจึงมีลักษณะเปิดกว้างและเป็นไปโดยบังเอิญอยู่และโดยลักษณะเช่นนี้นั่นเองทำให้ “ประชาชน” สะท้อนศักยภาพของปัจเจกชนทั่วไปที่จะเข้ามาาร่วมเป็นร่างกายทางการเมืองที่ทรงอำนาจดังที่ฮานน่า อาเร็นต์ได้กล่าวไว้ว่า “อำนาจไม่เคยเป็นสมบัติของปัจเจกบุคคล อำนาจเป็นของกลุ่มและคงสภาพไว้ได้เฉพาะตราบเท่าที่กลุ่มดำรงร่วมกัน” (Arendt, 1972, p. 143)

นอกจากคาโนแวนแล้วเอร์เนสโต ลาคราว (Ernesto Laclau) และฌากส์ ร็องซีแยร์ (Jacques Ranciere) ก็มีความเห็นเกี่ยวกับคำว่าประชาชนในลักษณะที่แตกต่างจากปรัชญาการเมืองแบบคลาสสิกที่มุ่งจัดประเภทประชาชนให้สัมพันธ์และมักขึ้นกับองค์รวม

เออร์เนสโต ลาคลาว (Ernesto Laclau) เห็นว่าแนวคิดเรื่องประชาชนเชื่อมโยงแนบแน่นกับกลุ่มความคิดว่าด้วยการเมือง สัญญะว่างเปล่า เสมอภาค/แตกต่าง และอำนาจนำ (Laclau, 2006, p. 33) สำหรับลาคลาว สัญญะที่ว่างเปล่าหมายถึงจุดหนึ่งในระบบความหมายที่ไม่สามารถถูกนำเสนอได้โดยหลักการมันจึงว่างเปล่าแต่เป็นความว่างเปล่าที่สามารถสื่อความหมายได้เนื่องจากเป็นส่วนที่ว่างในระบบความหมาย (Laclau, p. 105)

ประชาชนเป็นสัญญะที่ว่างเปล่าเพราะอัตลักษณ์มวลชนมีแนวโน้มที่จะเป็นสัญญะที่ว่างเปล่าจากความจำเป็นที่ต้อง “ถูกทำให้เข้มข้นรอบ ๆ สัญญะจำนวนหนึ่ง (คำหรือรูป) ซึ่งอ้างอิงถึงห่วงโซ่ความเสมอภาค (equivalential chain) ในฐานองค์รวม ยิ่งห่วงโซ่นี้ขยายออกไปกว้างขวางมากขึ้นเท่าไรก็ยิ่งทำให้สัญญะดังกล่าวเชื่อมติดกับข้อเรียกร้องเฉพาะตัวดั้งเดิมของมันลดลง หมายความว่าการทำงานที่นำเสนอ ‘ความทั่วไป’ โดยสัมพัทธ์ของห่วงโซ่นั้นมีอำนาจเหนือกว่าห่วงโซ่ที่แสดงออกถึงข้อเรียกร้องเฉพาะเจาะจงอันเป็นสาระสำคัญของตัวมันเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อัตลักษณ์มวลชนกลายเป็นสิ่งที่เติมจากมุมมองภายนอกมากขึ้น เนื่องจากมันนำเสนอห่วงโซ่ข้อเรียกร้องที่ใหญ่กว่า แต่มันด้อยค่าลงภายในเนื่องจากมันได้ละทิ้งเนื้อหาเฉพาะเจาะจงของมันเองไปเพื่อที่จะโอบรับข้อเรียกร้องของสังคมที่ไม่ลงรอยกันเข้ามาแทน” (Laclau, p. 96) ประชาชนกลายมาเป็น “ชื่อของตัวแสดงทางสังคมที่จับต้องได้ผู้มีแก่นสารที่ความชัดเจนเจาะจงของปัจจัยอันแตกต่างหลากหลายซึ่งกลายมาเป็นเจตจำนงส่วนรวมอันมีเอกภาพ” (Laclau, p. 110)

ลาคลาวเห็นว่าประชาชนไม่ใช่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นความไม่ลงรอยของสังคมที่ผลิตตัวกระทำการจากความไม่ลงรอยที่หลากหลายนี้ขึ้นมา ลาคลาวนึกถึงประชาชนในฐานะที่เป็น “ข้อเรียกร้องทางสังคมการเมือง” (socio-political demand) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความขัดแย้งระหว่างส่วนย่อยกับส่วนใหญ่หรือประชาชนในฐานองค์รวม (populus) กับประชาชนผู้ต่ำต้อย (plebs) เสมอ (Laclau, p. 224)

ร็องซีแยร์มีความเห็นต่อคำว่าประชาชนคล้ายคลึงกับความเห็นของลาคลาวในประเด็นที่ว่าประชาชนไม่ใช่กลุ่มบุคคลที่แน่นอน (เช่น ชนชั้นไม่เท่ากับประชาชน เพราะชนชั้นมีความแน่นอนชัดเจน) และประชาชนคือสิ่งที่ทับซ้อนความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในฐานะองค์รวมกับประชาชนผู้ต่ำต้อย

จุดเริ่มต้นทางความคิดของร็องซีแยร์ต่อประชาชนมาจากข้อโต้แย้งที่ร็องซีแยร์มีต่อปรัชญาการเมืองคลาสสิกที่จัดประชาชนเป็นส่วนหนึ่งขององค์รวมและเห็นว่าสังคมที่มีระเบียบเรียบร้อยคือสังคมที่ส่วนเหล่านี้ยอมเป็นส่วน แต่ร็องซีแยร์เห็นต่างออกไปและเสนอว่าแม้ประชาชนจะถูกนับเป็นส่วน (part) แต่ประชาชนมีลักษณะ 2 ประการร่วมกันเสมอคือความเป็นส่วน (part) และความเป็นทั้งหมด (whole) (Ranciere, p.62) สำหรับร็องซีแยร์ประชาชนคือส่วนที่ไม่ยอมถูกนับเป็นเพียงส่วนแต่พยายามแสดงออกถึงความเป็นทั้งหมดด้วย

นอกจากคุณสมบัติของการเป็นส่วนที่ไม่ยอมถูกนับเป็นเพียงส่วนแล้วประชาชนในทัศนะของร็องซีแยร์ยังมีลักษณะไม่แน่นอนและเป็นอะไรที่มากกว่าชนชั้น ร็องซีแยร์กล่าวไว้ว่า “ประชาชนไม่ใช่ชนชั้นหนึ่งในบรรดาชนชั้นอื่น ๆ แต่ประชาชนคือชนชั้นของ ‘ผู้ไม่ถูกต้อง’” (Ranciere, 1998, p. 9)

เนื่องจากประชาชนคือส่วนที่ไม่ยอมถูกนับเป็นเพียงส่วนดังนั้นในทางการเมืองแล้วประโยชน์ของประชาชนคือการต่อสู้เพื่อที่จะถูกนับรวมเป็นส่วน ในการต่อสู้ทางการเมืองจึงอาจจะแยกประชาชนออกจากสิ่งที่ไม่ใช่ประชาชนได้จากข้อเรียกร้องว่ามีลักษณะเป็นข้อเรียกร้องที่จะถูกนับรวมเป็นส่วนหรือข้อเรียกร้องผลประโยชน์อื่น ๆ หรืออาจจะบ่งชี้ได้จากการกระทำของประชาชนหรือปฏิสัมพันธ์ที่ประชาชนมีกับตัวแสดงอื่น ๆ ในการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพรรคการเมือง

บทที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน

ตำราเกี่ยวกับพรรคการเมืองระบุหน้าที่ของพรรคการเมืองไว้เรียบง่ายแต่หลากหลาย โรเบิร์ต ฮัคฮอร์น (Robert Huckshorn) กล่าวไว้ในหนังสือของเขาซึ่งตีพิมพ์ปี 1984 ว่า “พรรคการเมืองคือกลุ่มอิสระของพลเมือง มีเป้าหมายเพื่อเสนอชื่อและแข่งขันในการเลือกตั้งโดยคาดหวังว่าจะได้ควบคุมอำนาจรัฐบาลผ่านการครอบครองตำแหน่งในส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ” (Robert Huckshorn in John Kenneth White, 2006, p. 5) อย่างไรก็ตามนี้ไม่ใช่คำอธิบายเดียวอันที่จริงนิยามพรรคการเมืองเก่าแก่กว่านั้นหลายร้อยปีที่เอดมุนด์ เบิร์ก (Edmund Burke, 1770) กล่าวว่า “พรรคคือองค์ของบุคคลรวมตัวกัน เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกันของพวกเขา บนฐานหลักการเฉพาะบางประการที่พวกเขาเห็นตรงกัน” (Edmund Burke in John Kenneth White, 2006, p. 6) หรือโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) อดีตดาราภาพยนตร์และประธานาธิบดีซึ่งก้องนิยามไว้ว่า “พรรคการเมืองไม่ใช่ความมีภราดรภาพ ไม่ใช่เน็ทเวิร์กโรงเรียนเก่าที่พวกคุณสวม พวกคุณมารวมตัวกันในพรรคการเมืองเพราะความเชื่อที่แน่นอนบางประการว่ารัฐบาลควรมีลักษณะอย่างไร” (Ronald Reagan in John Kenneth White, 2006, p. 6)

ไม่ว่าจะนิยามกันอย่างไรแต่แกนของพรรคการเมืองคือการรวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อที่จะเข้าถึงอำนาจบริหารประเทศ ส่วนหน้าที่การทำงานของพรรคการเมืองนั้นโดยทั่วไปก็เห็นตรงกันว่าพรรคการเมืองทำหน้าที่หลัก ๆ ในระบอบประชาธิปไตยได้แก่ หนึ่ง บริหารจัดการการแข่งขันสำหรับการเลือกตั้ง (Organize the competition) โดยพรรคทำหน้าที่คัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง รับสมัครและนำเสนอตัวแทนพรรคเข้าชิงตำแหน่ง สนับสนุนการลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครด้วยวิธีการต่าง ๆ สอง พรรคช่วยให้การบริหารจัดการรัฐบาล (Help organize government) สำหรับตัวแบบการเมืองในสหรัฐอเมริกา พรรคการเมืองมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งส่วนนี้แตกต่างจากกรณีของประเทศไทยที่บทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลอาจจะไม่จำกัดเฉพาะในหมู่พรรคการเมือง สาม พรรคการเมืองแปลผลความต้องการของประชาชนไปสู่นโยบาย (Translate preference into policy) พรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งมักจะมีคามจำเป็นที่จะต้อง

ประนีประนอมนโยบายของตนกับสังคมเพื่อที่จะชนะการเลือกตั้งในครั้งหน้า ซึ่งในประเด็นนี้สำหรับกรณีไทย แล้วขึ้นอยู่กับกรอบแบบระบบเลือกตั้งว่าจะเป็นแบบให้ฝ่ายบริหารเข้มแข็งมากแบบรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ที่สร้างพรรคการเมืองเสียงข้างมากที่สามารถดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงไว้ได้ หรือจะเป็นรัฐธรรมนูญ ที่สร้างกลุ่มพลังเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งให้สามารถแทรกแซงกระบวนการทางนโยบายได้แบบ รับธรรมนูญฉบับปี 2560 จนทำให้พรรครัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงไว้ก็ได้ และสี่ พรรคให้กำเนิด ฝ่ายค้านที่จงรักภักดี (Provide loyal opposition) ภายหลังพรรคชนะการเลือกตั้ง ได้เป็นรัฐบาลและผ่าน ช่วงเวลาที่เรียกว่าช่วงเวลาอันนี้ขุนพรรคฝ่ายค้านก็จะเริ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล (James MacGregor Burns, Government by the People, 2002, pp. 144-146)

บทบาทและหน้าที่ดังข้างต้นสะท้อนลักษณะของพรรคการเมืองในการเป็นด่านแรกในการแสวงหา รวบรวมและคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชน ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม เป็นพาหนะหรือเป็น ตัวแทนประชาชนไปสู่อำนาจการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ประนีประนอมผลประโยชน์ของประชาชน กลุ่มที่แตกต่างกัน และการมีพรรคการเมืองช่วยประกันการตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาล ทั้งนี้เป็นที่แน่นอนว่าอุดม คติกับข้อเท็จจริงย่อมไม่ตรงกันทั้งหมด

หลวงวิจิตรวาทการพยายามอธิบายพรรคการเมืองในหนังสือชื่อ “คณะการเมือง” ตั้งแต่ปี 2475 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง คำอธิบายของหลวงวิจิตรวาทการก็เรียบง่ายว่า “การปกครองแบบ ประชาธิปไตยนั้นอำนาจส่วนใหญ่อยู่แก่ราษฎร...คือพลเมืองเดิรหน้าและรัฐบาลเดิรตามหลัง” ดังนั้น “พลเมือง จึงมีสิทธิที่จะตั้งคณะขึ้นสำหรับจัดการปกครอง หรือออกเสียงแนะนำเร่งร้องให้รัฐบาลจัดทำกิจการไปในทางที่ ตนเห็นว่าดีที่สุด การตั้งคณะการเมืองจึงต้องนับว่าเป็นสิทธิของราษฎรโดยแท้” (sic) (หน้า 2, 4) นอกจากจะ เห็นว่าการตั้งพรรคการเมืองเป็นสิทธิของประชาชนแล้ว หลวงวิจิตรวาทการยังเห็นว่าพรรคการเมืองไม่ได้ ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นศัตรูกัน ไม่ได้ตั้งขึ้นเพื่อคิดจะเป็นรัฐมนตรีหรือรัฐบาลเสมอไป (หน้า 6) พรรคการเมืองทำ หน้าที่ปฏิบัติภารกิจของรัฐบาลเดิมสืบต่อไปมากกว่าทำลาย (หน้า 7) ประโยชน์ของการมีพรรคการเมืองหลาย

พรรคคือมีผู้ตรวจสอบทั้ทั้ง สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนทั้ถึงกัน ช่วยรวบรัดเรื่องโต้เถียงให้รวดเร็วขึ้น ช่วยฝึกฝนทรัพยากรบุคคลให้ประเทศ และสามารถใช้พรรคการเมืองหลายพรรคเป็นกลยุทธ์ในการเจรจา ข้อตกลงกับต่างประเทศ (หน้า 15-19)

คึกฤทธิ์ ปราโมชมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันนี้ว่า “พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือสำหรับตั้งประเด็นให้ประชาชนผู้เลือกตั้งวินิจฉัยได้โดยสะดวกและถ่องแท้...ช่วยรวบรวมความรู้ความสามารถจากด้านต่าง ๆ กัน...ทำให้ระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปได้โดยราบรื่น” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2510, หน้า 147)

พันเอกสมคิด ศรีสังคม ส.ส. จังหวัดอุดรธานีและอดีตหัวหน้าพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยที่เพิ่งถึงแก่กรรมเมื่อปี 2560 เคยเขียนถึงพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า “การรวมกลุ่มในพรรคการเมืองเป็นรากฐานอันสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และด้วยเหตุผลดังกล่าวพรรคการเมืองจึงเป็นศูนย์รวมอันสำคัญที่ประชาชนจะได้อาศัยเป็นแหล่งแสดงความเห็นเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองของตนได้อย่างเต็มที่...หากพรรคการเมืองถูกย่ำยีล้ล้มล้างระบอบประชาธิปไตยย่อมพิการทุพพลภาพและอัปมงคล” (ครั้งหนึ่งยังจำได้....พรรคเสรีประชาธิปไตย, 2513) พรรคการเมืองจึงมีบทบาทหน้าที่เป็นแกนของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากพรรคการเมืองจะมีบทบาทหน้าที่ในการค้ำจุนประชาธิปไตยแล้ว จากคำตอบของหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่บนเวทีเลือกตั้ง 2562 ที่ลานโพธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ต่อคำถามว่า หากเกิดรัฐประหารขึ้นจะอย่างไร หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่กล่าวว่า “เมื่อเกิดรัฐประหาร...เนติบริกร...จะออกมากล่าวว่าขณะนี้อำนาจรัฐอธิปไตยเป็นของคณะรัฐประหารเรียบร้อยแล้ว...ถ้าผู้ถืออำนาจรัฐอธิปไตยขณะนั้นไม่ยอมละ ถ้าพวกเราทุกคน (พรรคการเมือง-ผู้วิจัย) นั้รวมตัวกันเปิดสภาวันถัดไปจะเกิดอะไรขึ้น รัฐอธิปไตยจะอยู่ที่ไหนในวันนั้น...เราจะสู้โดยกลไกรัฐสภาว่ารัฐอธิปไตยยังอยู่ที่สภา” (เวทีประชันทวิสัยทัศน์ แคนดิเดตนายกรัฐมนตรี, 17 มีนาคม 2562)

คำกล่าวของหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่สะท้อนว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและพรรคการเมืองสามารถมีบทบาทแสดงออกและปกป้องอำนาจอธิปไตยของประชาชน ในแง่นี้พรรคการเมืองสามารถแสดงบทบาทปกป้องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนได้ด้วยโดยทำหน้าที่เป็นด่านแรกและหน้าสุดในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการ ซึ่งอันที่จริงวิธีคิดและแนวทางปฏิบัตินี้ถูกกล่าวถึงในประเทศไทยมานานแล้วว่าหากไม่มีพรรคการเมืองฐานะของประชาชนเป็นได้เพียงคนในบังคับของรัฐบาลเท่านั้น (คำอภิปรายร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2496 ของนายเทพ โชติณัฐิต, 2496, หน้า 75-77)

นักการเมืองไทย 2 รุ่นนี้ได้ถือว่าพรรคการเมืองทำหน้าที่ทั้งด้านสร้างรักษาระบอบประชาธิปไตยและปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

งานวิจัยนี้เห็นด้วยกับนิยามหน้าที่ของพรรคการเมืองในแบบต่าง ๆ แต่ก็มีความเห็นเพิ่มเติมว่าพรรคการเมืองยังทำหน้าที่อื่นมากกว่าเท่าที่ปรากฏผ่านการศึกษาเชิงพฤติกรรมอย่างน้อยสองประการคือ ประการแรกพรรคการเมืองทำส่วนที่ไม่ถูกนับรวมให้ปรากฏผ่านนโยบาย (จะอธิบายต่อไปข้างหน้าในส่วนของนโยบายพรรคการเมือง) และเป็นส่วนที่ให้ความหมายกับคำว่าประชาชน

กรณีศึกษา: พรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่

พรรคประชาธิปัตย์

พรรคประชาธิปัตย์ (Democrat Party) ความหมายของชื่อพรรคคือ “ประชาชนผู้ถืออำนาจอธิปไตย” ก่อตั้งเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 แต่ถือเอาวันที่ 6 เมษายนเป็นวันก่อตั้งเพื่อให้ตรงกับวันจักรี ผู้ก่อตั้งพรรคคือนายควง อภัยวงศ์ และมีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขาธิการพรรคคนแรกสัญลักษณ์ของพรรคเป็นรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผมที่สื่อถึงการเอาชนะมารหรือความชั่วร้ายต่าง ๆ ประดับขอบด้วยฟอนข้าวที่หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ สีประจำพรรคคือ สีฟ้า หมายถึงอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ คำขวัญของพรรค คือ “สงจ้เว อมตา วาจา” แปลว่าคำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย

ตารางที่ 3 รายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์ปี 2562

ชื่อ	ตำแหน่ง	อาชีพ	การศึกษา	อายุ
อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	หัวหน้าพรรค	นักการเมือง อาจารย์ มหาวิทยาลัย	ปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ และ สาขาภาษาอังกฤษ ม.รามคำแหง	56 ปี
ศิริวรรณ ปราศจาก ศัตรู	รองหัวหน้าพรรคภาคเหนือ	นักการเมือง	ปริญญาโท มหาวิทยาลัยนเรศวร สาขาการบริหารการศึกษา	64 ปี
นายวิฑูรย์ นามบุตร	รองหัวหน้าพรรคภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	นักการเมือง	ปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบ ริหารศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์	61 ปี
นายสาธิต ปิตุเตชะ	รองหัวหน้าพรรคภาคกลาง	นักการเมือง	ปริญญาเอก ในสาขาบริหารธุรกิจ ดุษฎีบัณฑิต (บริหารธุรกิจ อุตสาหกรรม) ที่ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร เหนือ ³	53 ปี

นายนิพัทธ์ อินทรสมบัติ	รองหัวหน้าพรรคภาคใต้	นักการเมือง ทนายความ	ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	63 ปี
สรเสรีญ สมะลาภา	รองหัวหน้าพรรค กทม.	นักการเมือง	ปริญญาเอก เศรษฐศาสตร์ สาขา นโยบายการเงินและการพัฒนา เศรษฐกิจเอเชีย จากมหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย	53 ปี
จรินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะและการ วางแผน) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์	64 ปี
นิพนธ์ บุญญามณี	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและกำหนด นโยบาย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์	62 ปี
อิสสระ สมชัย	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทาง พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์	74 ปี
กรณ์ จาติกวณิช	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	ปริญญาตรี (เกียรตินิยม) สาขา ปรัชญา การเมืองและ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอ็อก ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ	56 ปี
ชินวรณ์ บุญยเกียรติ	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ	64 ปี
พนิช วิจิตเศรษฐ์	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักการเมือง	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สถาบัน บัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่ง จุฬาฯ	57 ปี
อลงกรณ์ พลบุตร	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	ธุรกิจส่วนตัว	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	64 ปี

อัศวิน วิภูศิริ	รองหัวหน้าพรรคตาม ภารกิจ	นักธุรกิจ	- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัย รามคำแหง - การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบ ริหารศาสตร์	69 ปี
จตุติ ไกรฤกษ์	เลขาธิการพรรค	นักการเมือง	ปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์/ บริหารธุรกิจ ออสเตรเลีย	64 ปี
เอกนัฏ พร้อมพันธุ์	รองเลขาธิการพรรค	นักการเมือง	ปริญญา: ปริญญาตรี ควบปริญญา โทใน 2 สาขา EEM (Engineering, Economics and Management) จาก มหาลัยออกซฟอร์ด University of Oxford สหราช อาณาจักร	34 ปี
อิสระ เสรีวัฒนวุฒิ	รองเลขาธิการพรรค	นักธุรกิจ/ อาจารย์	Doctor of Philosophy (engineering), IMPERIAL COLLEGE LONDON (UK)	37 ปี
จิตภัสร์ กฤดากร	รองเลขาธิการพรรค	นักการเมือง	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	35 ปี
นราพัฒน์ แก้วทอง	รองเลขาธิการพรรค	นักการเมือง	บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยรามคำแหง MBA National University ประเทศสหรัฐอเมริกา	51 ปี
มนตรี ปาน้อยนันท	รองเลขาธิการพรรค	นักการเมือง	ปริญญาโท สาขารัฐประศาสน ศาสตร์ มหาวิทยาลัยซิลเลอร์สเตม ฟอร์ด	57 ปี
อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์	รองเลขาธิการพรรค	นักการเมือง	นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	60 ปี

ศรีสมร รัศมีฤกษ์ เศรษฐ์	เหรียญกษาปณ์	นักการเมือง	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการจัดการภาครัฐ) มหาวิทยาลัยสยาม	52 ปี
ผ่องศรี ธาราภูมิ	นายทะเบียนพรรคการเมือง	รับจ้าง	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	61 ปี
ธนา ชีรวินิจ	โฆษกพรรค	นักการเมือง	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย รามคำแหง	57 ปี

โครงสร้างการบริหารงานของพรรค

พรรคประชาธิปัตย์มีองค์ประกอบของพรรค 15 ส่วนได้แก่ ที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการบริหารพรรค คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่ประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการบริหารพรรคกับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีเงา คณะผู้ประสานงานสภา ผู้แทนราษฎรและรัฐสภา คณะกรรมการประสานงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาขาพรรค ตัวแทนพรรค ประจำจังหวัด ศูนย์ประสานงานประจำเขตเลือกตั้ง กลุ่มสตรีประชาธิปัตย์ ยุวประชาธิปัตย์ และกลุ่มอื่น ๆ ที่ ได้รับอนุมัติการจัดตั้งจากคณะกรรมการบริหารพรรค

คณะกรรมการบริหารพรรคมาจำนวน 41 คนจากที่ประชุมใหญ่โดยการลงคะแนนลับจากสมาชิก ประกอบด้วยหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค 13 คน เลขานุการพรรค รองเลขานุการพรรค 6 คน เหรียญกษาปณ์ นายทะเบียนสมาชิกพรรค โฆษกพรรค หัวหน้าสาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคประจำจังหวัดจากภาคต่าง ๆ 5 คน ผู้แทนสมาชิกสภาท้องถิ่น 2 คน ผู้แทนผู้บริหารท้องถิ่น 2 คน กรรมการบริหารพรรคอื่น ๆ 8 คน

ผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์เป็นกลุ่มนักการเมืองมืออาชีพ อยู่ในแวดวงการเมืองยาวนาน มีการศึกษา สูง ผู้บริหารพรรคช่วงการเลือกตั้งปี 2562 จำนวน 24 คน (ไม่รวมกรรมการบริหารอีก 12 คน) ส่วนใหญ่จบ การศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 16 คน ปริญญาตรีและปริญญาเอกอย่างละ 4 คนเท่ากัน เกือบทั้งหมดคือ 20 คนมีอาชีพเป็นนักการเมือง อีก 4 คนแจ้งว่าประกอบอาชีพอาจารย์ 1 ราย รับจ้าง 1 รายและนักธุรกิจ 2

ราย (ดูรายละเอียดในภาคผนวก รายละเอียดคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง) เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีของไทยในปี 2559 ที่มีจำนวนประมาณ 3 แสนคนกับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโทที่มีจำนวนประมาณ 3 หมื่นคนและปริญญาเอกประมาณ 4 พันคนแล้วก็อาจจะกล่าวได้ว่าผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์คือผู้ที่อยู่นอกรอบพีรามิดทางการศึกษาของไทย (รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561, หน้า 190)

ในการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคครั้งล่าสุดวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 มีองค์ประชุมจำนวน 309 คน ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ กกต. ประกาศรับรองผลแล้ว อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ยังเป็นสมาชิกพรรค อดีตเลขาธิการพรรค หัวหน้าสาขาพรรค ผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น กลุ่มที่มี "พลังสูงสุด" คือ ส.ส. ทั้ง 52 คน ซึ่งมีค่าน้ำหนักในการโหวต 70% หรือคิดเป็น 1 คน ต่อ 1.346 คะแนน ขณะที่โหวตเตอร์จากกลุ่มอื่น ๆ มีค่าน้ำหนักในการโหวต 30% หรือคิดเป็น 1 คน ต่อ 0.116 คะแนน (บีบีซี, 15 พฤษภาคม 2562) กระบวนการเลือกตั้งประกอบด้วยการเสนอชื่อหัวหน้าพรรค และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อแสดงวิสัยทัศน์ และตามมาด้วยการลงคะแนน ซึ่งนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ ขณะการลงคะแนนเสียงได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ (มติชนออนไลน์, 15 พฤษภาคม 2562)

คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจในการดำเนินกิจการของพรรค ควบคุมดูแลกำกับให้คำปรึกษาแก่สมาชิกพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นและรัฐมนตรีของพรรค ทั้งนี้ อำนาจสำคัญของคณะกรรมการบริหารพรรคคือการเป็นผู้ลงมติว่าจัดตั้งรัฐบาล ร่วมรัฐบาลหรือถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล (ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์, หมวด 11) กับอำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค

กระบวนการคัดเลือกผู้สมัคร

พ.ร.บ. พรการการเมืองหมวด 3 ว่าด้วยการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งกำหนดให้พรรคดำเนินการสรรหาตามมาตรา 50 ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งระบบเขตเลือกตั้ง) และมาตรา 51 ในระบบบัญชีรายชื่อ

การคัดเลือกผู้สมัครฯ ในระบบเขตเลือกตั้ง พ.ร.บ. พรการการเมืองระบุให้พรรคเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคทั่วไปสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของพรรค คณะกรรมการสรรหาทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและส่งรายชื่อให้สาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่มีอยู่ ในการจัดประชุมเพื่อเลือกตั้งของสาขาพรรคต้องมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน สำหรับตัวแทนพรรคประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 50 คน สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด 2 ลำดับแรกจะถูกส่งชื่อให้คณะกรรมการสรรหา ถ้ามีผู้ได้คะแนนเท่ากันมากกว่า 2 คน อำนาจการจัดเรียงลำดับอยู่ที่คณะกรรมการสรรหา รายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาคัดเลือกมาจะถูกส่งให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาให้ความเห็นชอบ

สำหรับการสมัครรับเลือกเป็นผู้สมัครของพรรคในระบบบัญชีรายชื่อ สมาชิกทั่วไปสามารถลงสมัครตามวันเวลาและสถานที่ที่คณะกรรมการสรรหากำหนด จากนั้นคณะกรรมการสรรหาตรวจสอบและจัดทำบัญชีรายชื่อไม่เกิน 150 รายชื่อส่งให้สาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคประจำจังหวัดจัดการประชุมลงคะแนนเลือกบุคคลในบัญชีรายชื่อ การประชุมที่จัดโดยสาขาพรรคและตัวแทนพรรคต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน และ 50 คนตามลำดับ สมาชิกลงคะแนนเลือกได้คนละไม่เกิน 15 รายชื่อ คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อเรียงลำดับตามผลรวมของคะแนนที่ได้รับจากสาขาพรรคหรือตัวแทนพรรค ในกรณีที่หัวหน้าพรรคประสงค์จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้อยู่ในบัญชีรายชื่อลำดับที่หนึ่งในกรณีที่คะแนนของบุคคลตามบัญชีรายชื่อเท่ากันให้อำนาจแก่คณะกรรมการสรรหาในการเรียงลำดับ จากนั้นคณะกรรมการสรรหาจะส่งบัญชีรายชื่อให้ผู้บริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

ตามกฎหมายแล้ว กระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเป็นกระบวนการที่เปิดกว้างในการรับสมัครแต่อำนาจในการคัดเลือกขั้นตอนสุดท้ายอยู่ที่คณะกรรมการสรรหา กับคณะกรรมการบริหารพรรค

คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์มาจากการเลือกของที่ประชุมใหญ่ในเงื่อนไขที่ว่าต้องเป็นกรรมการบริหารพรรคที่อยู่ในวันประชุมใหญ่ 5 คน เป็นหัวหน้าสาขาพรรคที่อยู่ในวันประชุมใหญ่ที่หัวหน้าพรรคเลือกภาคละ 1 คน เป็นผู้แทนพรรคประจำจังหวัดที่อยู่ในวันประชุมใหญ่ที่หัวหน้าพรรคเลือกภาคละ 2 คน เป็นสมาชิกที่เคยเป็นกรรมการบริหารพรรค รัฐมนตรี หรือ ส.ส. ที่หัวหน้าพรรคเลือก 4 คน ดังนั้นองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาจึงมาจากคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้ที่หัวหน้าพรรคเห็นชอบ

อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 พรรคประชาธิปัตย์ใช้บทเฉพาะกาลให้การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเป็นไปตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 13/2561 ซึ่งคณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคจำนวน 4 คน และตัวแทนสมาชิกที่พรรคเลือกจำนวน 7 คน (ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2561, ข้อ 139)

คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 11 คน ได้แก่ นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ประธาน นางอัญชลี วานิชเทพบุตร รองประธาน นายจตุ ไกรฤกษ์ กรรมการและเลขานุการ น.ต.สุธรรม ระหงษ์ กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ นายเฉลิมชัย ศรีอ่อน นายเทพไท เสนพงศ์ คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ นายอิสระ สมชัย นายอัศวิน วิภูศิริ นายนิพนธ์ บุญญามณี เป็นกรรมการ และมีที่ปรึกษา 5 คน ประกอบด้วย นายบัญญัติ บรรทัดฐาน นายเทอดพงษ์ ชัยนันท์ นายสุทธิ ปัญญาสกุลวงศ์ นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์ และนายสามารถ มะลูลีม

กระบวนการจัดลำดับผู้สมัคร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อของพรรคประกอบด้วย การรวบรวมรายชื่อผู้ทำงานให้กับพรรค 6 ประเภทคือ งานส่วนกลาง งานพื้นที่ งานวิชาการ งานเครือข่าย งานประสานงานกับ

ราชการและบุคคลที่เป็นผู้มีชื่อเสียง ส่งรายชื่อไปรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกพรรคตามเขตพื้นที่ต่าง ๆ จากนั้นต้องนำเสนอรายชื่อให้คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคพิจารณา เมื่อผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสรรหา ก็จะเป็นการนำเสนอให้คณะกรรมการบริหารพรรคอนุมัติ (รายงานการประชุมใหญ่สามัญพรรคประชาธิปัตย์, 2562, หน้า 5)

รองหัวหน้าพรรคคนหนึ่ง (สัมภาษณ์โดยผู้วิจัย, 2563) ที่เป็นผู้หนึ่งที่รับผิดชอบการคัดเลือกผู้สมัครกล่าวว่าโดยทั่วไปเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคจะพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ที่มาปูมหลัง การมีอุดมการณ์เดียวกันกับพรรคและมีส่วนสนับสนุนหรือช่วยกิจการของพรรค กระบวนการคัดเลือกเริ่มจากการประกาศรับสมัคร ผู้สมัครส่งใบสมัครจากนั้นพรรคจะเริ่มกระบวนการพิจารณาโดยมีคณะกรรมการสรรหาเป็นหน่วยงานหลักในการพิจารณาก่อนจะไปตัดสินขั้นสุดท้ายโดยคณะกรรมการบริหารพรรค

เกณฑ์ในการพิจารณาเสนอชื่อผู้สมัครขอรับการคัดเลือกของรองหัวหน้าพรรคคนดังกล่าวนอกจากจะใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ข้างต้นแล้วยังมีการว่าจ้างบริษัทวิจัยทำการหยั่งเสียงในพื้นที่ว่าผู้สมัครขอรับการคัดเลือกคนใดได้รับความนิยมมากที่สุดในการเลือกตั้งเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ในการคัดเลือกผู้สมัครที่มีผู้สมัครมากกว่าหนึ่งรายและมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันมักจะนำมาซึ่งข้อถกเถียง ข้ออ้างหลักที่มักใช้ในการอธิบายโน้มน้าวใจกรรมการบริหารพรรคให้สนับสนุนผู้สมัครที่คัดเลือกมามี 3 ข้อคือ หนึ่ง ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ สอง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และสาม มีโอกาสชนะในการเลือกตั้งดังกล่าว ซึ่งประเด็นสุดท้ายนี้เป็นสิ่งที่กรรมการบริหารพรรคให้น้ำหนักมาก

กระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคในทางปฏิบัติมักมีปัญหาเสมอว่าไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์และเป้าหมายของการออกกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผู้ที่ประชาชนเลือกมามากที่สุดในความเป็นจริงตัวแปรสำคัญในการคัดเลือกมักจะเป็นอิทธิพลหรือชื่อเสียงของผู้สมัคร ตัวอย่างจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทชื่อ “หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคภาคเมือง” ของณัฐนันท์ กัลป์ยาศิริ (2554) ได้ตั้งข้อสังเกตการคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

ประชาธิปไตยในการเลือกตั้งซ่อมจังหวัดสุราษฎร์ธานีเขต 1 ปี 2553 และการเลือกตั้งซ่อมจังหวัดกรุงเทพฯ เขต 2 ในปีเดียวกันที่นายสุเทพ เทือกสุบรรณและนายอภิรักษ์ โกษะโยธินได้รับการคัดเลือกเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไว้ว่า ในการประชุมสาขาพรรคที่มีตัวแทนจากพรรคส่วนกลางเข้าร่วมประชุมนั้นอาจทำให้ที่ประชุมสาขาพรรค “ถูกบีบบังคับหรือโน้มน้าวจากตัวแทนองค์กรพรรคการเมืองส่วนกลางให้เสนอรายชื่อบุคคลที่องค์กรพรรคการเมืองส่วนกลางต้องการได้” และ “คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคพบว่า มีที่มาจากการคัดเลือกของคณะกรรมการบริหารพรรคและกรรมการบางคนของคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัคร ยังมีตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารพรรค ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคนั้นค่อนข้างที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการของคณะกรรมการบริหารพรรค...มีแนวโน้มที่จะเสนอรายชื่อไปตามที่คณะกรรมการบริหารพรรคหรือผู้มีอำนาจภายในพรรคกำหนด” (หน้า 157)

อิทธิพลครอบงำพรรคการเมืองของผู้มีบารมีของพรรคนั้นเป็นสิ่งที่มีความน่ากลัว ไม่เพียงแต่ผู้มีบารมีที่ดำรงตำแหน่งในพรรคเท่านั้นในบางครั้งผู้มีบารมีอาจจะได้ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในพรรคเช่น ถวิล อภัยวงศ์ ภริยาของนายควง อภัยวงศ์หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างปี 2489-2511 ได้รับฉายา “สุภาพสตรีแห่งสวนรื่นฤดี” “แม่พระของพรรคประชาธิปัตย์” “Dean ของพรรค” คุณถวิล “ทำตนเป็นพี่สาวใหญ่ ไม่พอใจใครก็ดูว่าไม่ปราณี” (ไพรัตน์ วิเศษโกสินและเพื่อน, กำเนิดพรรคการเมือง, 2501, หน้า (10)) ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์คนหนึ่งได้รับการทักว่าการจะได้รับการคัดเลือกเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคจากคณะกรรมการกลางของพรรคนั้นยังไม่สมบูรณ์จนกว่าจะไปแสดงการคารวะบุคคลผู้หนึ่งที่ถนนเพชรบุรีก่อน บุคคลผู้นั้นคือ ถวิล อภัยวงศ์ (กมล จันทรพร, ระบบพรรคการเมืองเขาเล่นกันอย่างไร ใน กำเนิดพรรคการเมือง, 2501, หน้า (20))

ตารางที่ 4 ระเบียบการคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อของพรรคประชาธิปัตย์

7. การคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ

7.1 การตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ระบุไว้ในข้อบังคับพรรค หมวด 7 การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ข้อ 72 ให้มีคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค คณะหนึ่ง ซึ่งมีจำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกตั้งตามบัญชีของผู้เสนอดังต่อไปนี้

1. เลขานุการพรรคโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรคเสนอบัญชีรายชื่อบุคคลที่มีความเหมาะสมต่อที่ประชุมใหญ่

2. สมาชิกที่เป็นองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ และอยู่ในที่ประชุมอาจเสนอบัญชีรายชื่อผู้ที่เหมาะสมให้ครบจำนวนเก้าคนโดยมี ผู้รับรองไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของผู้ที่อยู่ในที่ประชุม

3. การเสนอรายชื่อตาม(1) และ(2) ต้องเสนอชื่อให้ครบทั้ง 9 คน ถ้ามีการถอนชื่อในบัญชีที่เสนอไม่ว่ากี่คนให้ถือว่าบัญชีนั้นมีการถอนชื่อทั้งบัญชี

4. ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับ

คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาให้อยู่ในตำแหน่งเป็นอย่างอื่น และอาจจะได้รับเลือกตั้งอีกก็ได้ คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และระเบียบที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด

7.2 การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคหมวด 7 ข้อ 73 ว่าไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป หรือ เป็นการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างให้ทำได้เฉพาะวิธีการใดวิธีการหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ให้คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการบริหารพรรคจากรายชื่อตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(ก) รายชื่อผู้ซึ่งที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคให้ความเห็นชอบตามข้อ 52 (6)

(ข) รายชื่อบุคคลอื่นที่เห็นสมควร

มติคณะกรรมการบริหารพรรคที่ให้ส่งผู้ใดเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นที่สุด

ผู้บริจาคเงิน

จากข้อมูลเงินบริจาคพรรคการเมืองในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์ประจำปี 2561-2562 พบว่าผู้บริจาคเงินรายใหญ่ให้แก่พรรคได้แก่ นักธุรกิจ บริษัทและผู้บริหารพรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค เช่น ในเดือนมกราคม 2562 ตระกูลปัญญาสกุลวงศ์ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคบริจาครวมกันเป็นจำนวนเงินถึง 15 ล้านบาท คุณหญิงกัลยา โสภณพนิชบริจาค 4 ล้านบาท เฉพาะสองกลุ่มนี้คิดเป็นเงินรวม 19 ล้านบาทจากยอดบริจาคทั้งหมด 28.7 ล้านบาทในเดือนนั้น และผู้บริจาครายใหญ่นี้ก็มีชื่อเป็นผู้บริจาคซ้ำอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่พรรคต้องใช้เงินจำนวนมากเช่นในเวลาเลือกตั้ง

การบริจาคนี้จะมากเป็นพิเศษในช่วงเลือกตั้ง ในเดือนกุมภาพันธ์ปี 2562 ก่อนวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคมปีเดียวกัน พรรคประชาธิปัตย์มียอดบริจาคในเดือนนี้ถึง 105,610,000 บาท คุณหญิงกัลยา โสภณพนิชบริจาคในเดือนนี้ถึงสองครั้งคือ 5 ล้านบาทและ 1 ล้านบาท นายโชติ โสภณพนิชบริจาค 10 ล้านบาท ตระกูลปัญญาสกุลวงศ์บริจาครวมกัน 20 ล้านบาท (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, บัญชีรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินที่บริจาคให้พรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2562, หน้า 5-6)

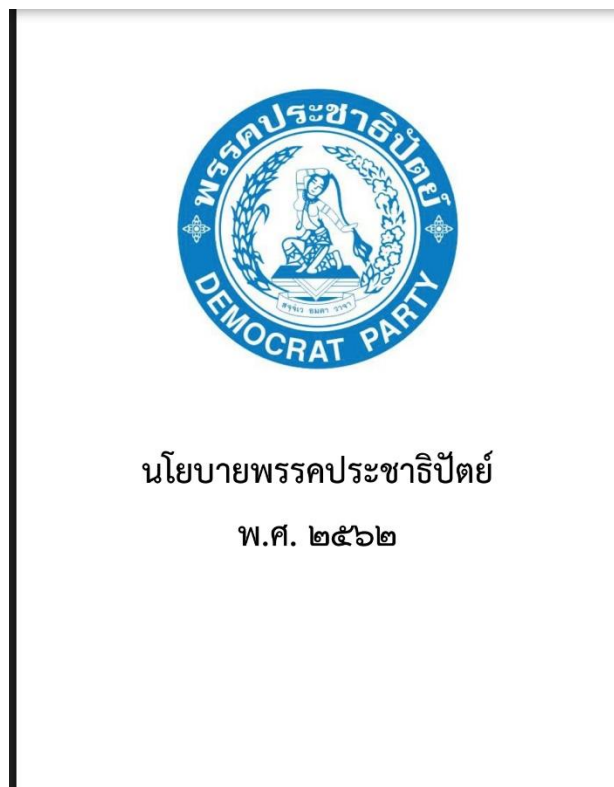
กระบวนการกำหนดนโยบาย

ในเชิงพื้นที่ พรรคประชาธิปัตย์แบ่งนโยบายอย่างกว้างเป็น 2 ส่วนคือนโยบายระดับภาคกับนโยบายระดับประเทศ ในส่วนของนโยบายระดับภาคนั้นถูกกำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่อาจมีความต้องการที่แตกต่างไปจากประชาชนในภาคส่วนอื่น ๆ ของประเทศเช่น ในภาคใต้ นโยบายเด่นและเป็นนโยบายหลักประการหนึ่งคือการประกันราคารายางพาราและราคาปาล์ม พรรคประชาธิปัตย์ประกาศนโยบายอุดหนุนราคารายางพารากิโลกรัมละ 60 บาทและราคาปาล์มกิโลกรัมละ 4 บาท (นโยบายพรรค

ประชาธิปัตย์ปี 2562, หน้า 20-21) ซึ่งรัฐบาลประยุทธ์ดำเนินการในเรื่องนี้หลังจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรค
ประชาธิปัตย์เข้าร่วมสำเร็จหลังการเลือกตั้ง (ข่าวสด, 27 สิงหาคม 2562)

สำหรับนโยบายระดับประเทศนั้น พรรคประชาธิปัตย์มีหน่วยงานที่เรียกว่าคณะกรรมการนโยบายของ
พรรค ในช่วงเวลาเลือกตั้งที่ผ่านมากรณี จาติกวณิชทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการนโยบายชุดนี้ หน้าที่
หลักของคณะกรรมการนโยบายพรรคในอดีตคือมีหน้าที่จัดทำเอกสารส่ง กกต. ส่วนในสมัยของกรณี เขากล่าว
ว่าเขาได้ทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคมาจากงานวิจัย ฐานข้อมูล การทดลอง หรือการหารือขอ
ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือเรียกรวม ๆ ว่าทำให้กระบวนการนี้เป็นงานวิชาการ
มากขึ้น ในกรณีที่หลักวิชาการขัดแย้งกับความเป็นการเมืองก็จะพยายามทำให้สอดคล้องไปด้วยกันมากที่สุด
(สัมภาษณ์กรณี จาติกวณิช, 2559)

รูปภาพที่ 3 หน้าปกหนังสือนโยบายพรรคประชาธิปัตย์

พรรคประชาธิปัตย์มีกรรมการนโยบายของพรรค แต่ไม่ได้มีนักวิจัยนักวิชาการที่ทำงานประจำ จึงต้องพึ่งข้อมูลจากข้าราชการและงานวิจัยจากภายนอก ในสมัยของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะจึงจัดตั้งสถาบันวิจัยของพรรคชื่อสถาบันออกแบบอนาคตประเทศไทยเพื่อให้ทำหน้าที่ผลิตงานวิจัยเชิงนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าสถาบันวิจัยของพรรคกับคณะกรรมการนโยบายของพรรคยังไม่มีการทำงานร่วมกันมากนัก (สัมภาษณ์อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2559)

โดยหลักการผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์จะอธิบายว่ากระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคนั้นเปิดกว้างรับฟังความเห็นจากทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตามกระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับประธานคณะกรรมการนโยบาย ประธานคณะกรรมการนโยบายชุดหนึ่งอธิบายที่มาของนโยบายของพรรคว่ามาจากการรับฟังปัญหาสังคมจากทุกภาคส่วนเช่น ประชาชน ข้าราชการ เป็นต้น กระบวนการคิดและเสนอนโยบายนั้นมาจากการประชุมกันเป็นประจำของคณะทำงานซึ่งในบางครั้งจะเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ณ เวลานั้นมาร่วมประชุม

ดังนั้นกระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์วิธีหนึ่งคือ เริ่มจากคณะกรรมการนโยบาย ถกเถียงเจรจาภายในพรรค นำข้อสรุปไปหารือกับภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นนโยบายเพื่อหาเสียงเลือกตั้งต่อไป

การเลือกเสนอทางแก้ไขบรรเทาปัญหานั้นไม่จำเป็นต้องมาจากการทำงานวิจัย บางครั้งคณะกรรมการฯ จะนำข้อเสนอมาจากองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในสังคม การเข้าร่วมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนรับฟังความคิดเห็นหรือองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในหน่วยงานราชการ โดยเห็นว่าหลายปัญหาในประเทศไทยมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบดำเนินการอยู่แล้วเพียงแต่หน่วยงานราชการทำงานเฉพาะหน้าที่ของตน ซึ่งในการนี้พรรคสามารถทำหน้าที่ “เติมเต็ม” โดยเชื่อมประสานหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกันในฐานะตัวแทนประชาชน

กระบวนการเลือกรับและคัดทั้งนโยบายมาจากการถกเถียงและหาฉันทมติ นโยบายที่มักสร้างข้อถกเถียงมากได้แก่นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้เช่น มาตรการทางภาษี มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการแจกเงินประชาชน ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการนโยบายผู้ระบุว่าตนเองเป็นนักการคลังกล่าวถึงแม้จะไม่เห็นด้วยกับนโยบายแจกเงินประชาชนแต่ถ้ามีโอกาสเป็นรัฐบาลก็คิดว่าต้องจัดการปัญหานี้อย่างค่อยเป็นค่อยไปไม่ดำเนินการใด ๆ ที่อาจส่งผลต่อความรู้สึกของประชาชนในระดับพื้นที่ (ประธานนโยบายพรรคประชาธิปัตย์, 2563)

ข้อบังคับพรรคว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายพรรคให้หัวหน้าพรรคโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรคแต่งตั้งประธานและคณะกรรมการนโยบายจำนวน 15 คน ทำหน้าที่จัดทำนโยบายและเสนอให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาให้ความเห็นชอบและดำเนินการ ในการได้มาซึ่งนโยบายที่พรรคใช้ประกาศโฆษณาหาเสียงนั้นเปิดโอกาสให้หัวหน้าสาขาพรรค ตัวแทนพรรคมีข้อเสนอแนะ และขึ้นอยู่กับวิธีการทำงานของคณะกรรมการนโยบายแต่ละชุด

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เอกสารนโยบายพรรคประจำปี 2562 ระบุว่าพรรคประชาธิปัตย์มีนโยบายปฏิรูปประเทศ 7 ด้านคือ 1) การปฏิรูประบบบริหารงานภาครัฐและการกระจายอำนาจ 2) การปฏิรูปเพื่อจัดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน 3) การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ 4) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม 5) การปฏิรูประบบการเมือง เน้นการปฏิรูปนักการเมืองและพรรคการเมืองให้กลับมาเป็นที่พึงของประชาชนและการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 บางมาตรา 6) การปฏิรูปการศึกษา และ 7) ปฏิรูประบบสื่อสารมวลชน

และนโยบายอื่น ๆ ครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในด้านการเมือง เน้นการปฏิรูปการเมืองให้เป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ โปร่งใส สามารถสนองตอบการแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว และยั่งยืน และจะสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เร่งกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคด้วยการพัฒนาเมืองเพื่อเป็น รากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ในด้านเศรษฐกิจ พรรคจะเร่งลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จะดำเนินนโยบายโดยรักษาเสถียรภาพทางการเงินและการคลังของประเทศ ควบคุมการใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนสามารถดำเนินการทางธุรกิจด้วยหลักบรรษัทภิบาล จะแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจของเอกชน โดยให้หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ กำกับดูแลการดำเนินธุรกิจของเอกชนเป็นด้านหลักแทนการควบคุม หรือเข้าแข่งขันจะเร่งอำนวยความสะดวกในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ของประชาชนใน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ จะให้ความสำคัญกับเกษตรกรอันเป็นกำลังส่วนใหญ่ของประเทศ

สำหรับด้านสังคม พรรคประชาธิปไตยมุ่งเน้นสร้างสังคมที่สุขสงบ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีจิตสำนึก รักประเทศ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีวินัย เคารพกฎหมาย โดยรัฐจะให้หลักประกันในด้านสวัสดิการที่เหมาะสมแก่คนไทยทุกคนโดยเฉพาะการดูแลเป็นพิเศษต่อผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้ทุพพลภาพ ผู้พิการที่จะต้องมีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมกับสภาพ ด้านการศึกษา มุ่งมั่นให้ประชาชนได้รับการศึกษาคุณภาพอย่างทั่วถึงเท่าเทียม ส่วนผู้ใช้แรงงานก็จะขยายหลักประกันให้ทั่วถึง และครอบคลุมทุกความต้องการ อันจำเป็นที่ทุกคนควรจะได้รับงาน ด้านสาธารณสุขจะต้องจัดให้กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ หาทางป้องกันโดยเพิ่มสวัสดิการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศ (นโยบายพรรคประชาธิปัตย์ปี พ.ศ. 2562)

กิจกรรมของพรรค

กิจกรรมสำคัญของพรรคการเมืองคือการติดต่อสื่อสารบริการประชาชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างฐานมวลชนสำหรับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในกระบวนการดังกล่าวพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมหลายประการได้แก่การจัดตั้งสาขา ตัวแทนและศูนย์ประสานงานของพรรค ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ จัดงานหรือเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะและการลงพื้นที่พบปะประชาชน กิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและเพิ่มความเข้มข้นในช่วงฤดูการเลือกตั้ง

ตามโครงสร้างอย่างเป็นทางการของพรรค กิจกรรมของพรรคดำเนินการผ่านพรรค สาขาพรรค
ตัวแทนพรรคประจำจังหวัด และศูนย์ประสานงานประจำเขตเลือกตั้งของพรรค

คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดให้พรรคการเมืองจะต้องจัดตั้งสาขาพรรคในเขตเลือกตั้งอย่างน้อย
ภาคละหนึ่งสาขาตามภาคที่ กกต. กำหนด โดยแต่ละสาขาต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่นั้นตั้งแต่
500 คนขึ้นไป การจัดตั้งสาขาพรรคต้องมีสมาชิกพรรคที่มีคุณสมบัติจำนวน 500 คนขึ้นไปยื่นหนังสือถึง
เลขาธิการพรรคเพื่อขออนุมัติจัดประชุมเพื่อดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มจำนวน 11 คน
และในการประชุมดังกล่าวต้องมีสมาชิกในพื้นที่เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน

โครงสร้างคณะกรรมการสาขาพรรคคล้ายคลึงกับโครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรค รวมถึงวิธีการ
เลือกตั้งคณะกรรมการฯ ด้วย อำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคก็คล้ายคลึงกับอำนาจหน้าที่และกิจกรรมที่พรรคพึง
กระทำ หน้าที่หลักของสาขาพรรคได้แก่เผยแพร่นโยบายและกิจกรรม ให้ความรู้ทางการเมือง จัดประชุมเพื่อ
เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ควบคุมกำกับดูแลสมาชิก สนับสนุนหาเสียง รับเรื่องราวร้องทุกข์ เสนอแนะให้
ข้อคิดเห็นแก่คณะกรรมการบริหารพรรค เป็นต้น

สาขาพรรคจึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนพรรคในพื้นที่ทั้งในด้านบทบาทหน้าที่และสิทธิอำนาจทั้งโดยนิตินัย
และโดยพฤตินัย

ตัวแทนพรรคประจำจังหวัดมาจากการแต่งตั้งของหัวหน้าพรรคในเขตพื้นที่ที่มีใช้สำนักงานใหญ่หรือ
สาขาพรรคและมีสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตนั้นเกิน 100 คน มีหน้าที่ได้แก่ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิก
ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนพรรค ประสานงานกับสมาชิกในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จัดทำบัญชีรายชื่อพร้อมที่อยู่
ของสมาชิกที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด จัดทำบัญชีรับและจ่ายเงินของตัวแทนพรรค ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตาม
กฎหมายข้อบังคับพรรค ระเบียบพรรค ประกาศพรรคหรือที่หัวหน้าพรรคและรองหัวหน้าพรรคที่กำกับดูแลใน
จังหวัดนั้นมอบหมาย

ตัวแทนพรรคประจำจังหวัดทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพรรคในพื้นที่ที่มีสมาชิกและดำเนินกิจกรรมของพรรค

ศูนย์ประสานงานประจำเขตเลือกตั้งจัดตั้งโดยคณะกรรมการบริหารพรรค หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคร้องขอ มีหน้าที่ตามข้อบังคับพรรค (1) – (5) คือ ประสานงานกับสาขาพรรคและตัวแทนพรรคประจำจังหวัด บริการประชาชนตามที่อยู่ขอจัดตั้งมอบหมาย จัดทำบัญชีรายชื่อพร้อมที่อยู่ของสมาชิกที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด ปฏิบัติการตามที่แกนนำพรรคและผู้ขอจัดตั้งมอบหมาย

ศูนย์ประสานงานของพรรคทำหน้าที่เป็นกลไกการทำงานของพรรคในระดับท้องที่โดยอาจจะขึ้นอยู่กับ ส.ส. หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค กิจกรรมสำคัญที่ศูนย์ประสานงานของพรรคไม่มีหน้าที่รับผิดชอบคือการจัดประชุมคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

อย่างไรก็ตาม ผู้สมัครหรือ ส.ส. ของพรรคมีการจัดตั้งสำนักงานของตนเองเพื่อเป็นสถานที่ในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสำนักงานของผู้สมัครหรือ ส.ส. นี้มักทำหน้าที่เป็นตัวแทนพรรคหรือศูนย์ประสานงานประจำเขตเลือกตั้งของพรรคด้วย

ในทางปฏิบัติหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่เป็นทางการของพรรคมักทำหน้าที่หลักคล้ายคลึงกันคือการแสวงหาสมาชิก บริการประชาชน รับเรื่องราวร้องทุกข์และนำประเด็นต่าง ๆ ประสานงานเข้าสู่ส่วนกลางหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในความเป็นจริง ตัวแทนพรรคและศูนย์ประสานงานพรรคก็ทำหน้าที่ของหน่วยงานที่อยู่ในลำดับสูงกว่าเช่น เผยแพร่นโยบายและกิจกรรมพรรค ให้ความรู้ทางการเมือง สนับสนุนและหาเสียงเลือกตั้ง รับเรื่องราวร้องทุกข์ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มิใช่ภารกิจหลักของตัวแทนพรรคและศูนย์ประสานงาน (ตามข้อบังคับ) กล่าวอีกนัยหนึ่งพรรคและองคาพยพของพรรคทำหน้าที่หลักเหมือนกันโดยธรรมชาติคือเสนอนโยบาย การรับเรื่องราวร้องทุกข์และประสานงานผลักดันนโยบาย บรรเทาทุกข์หรือบำบัดทุกข์ของชาวบ้านให้หมดไปด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามศักยภาพที่มีอยู่

การแบ่งแยกหน่วยงานเป็นสาขาพรรค ตัวแทนพรรคหรือศูนย์ประสานงานทางกฎหมายอาจมีความชัดเจนในเรื่องของการปฏิบัติแต่อาจจะส่งผลต่อการกระจายตัวกว้างขวางของการดำเนินงานของพรรค ส.ส. รายหนึ่งของพรรคกล่าวว่าสาขาพรรคหดตัวลงมากทั้งจำนวนสาขาและสมาชิกหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองที่เรียกร้องให้สาขาพรรคต้องมีสมาชิก 500 คนขึ้นไปและสมาชิกต้องชำระค่าสมาชิก ในขณะที่แต่เดิมนั้นสาขาพรรคของพรรคประชาธิปัตย์มีอยู่เป็นจำนวนมาก (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ , กุมภาพันธ์ 2563)

ทั้งนี้ความสำเร็จของการรับเรื่องและประสานงานขึ้นอยู่กับเครือข่าย อำนาจ บารมีของหน่วยงานหรือผู้ที่รับผิดชอบหน่วยงานนั้น

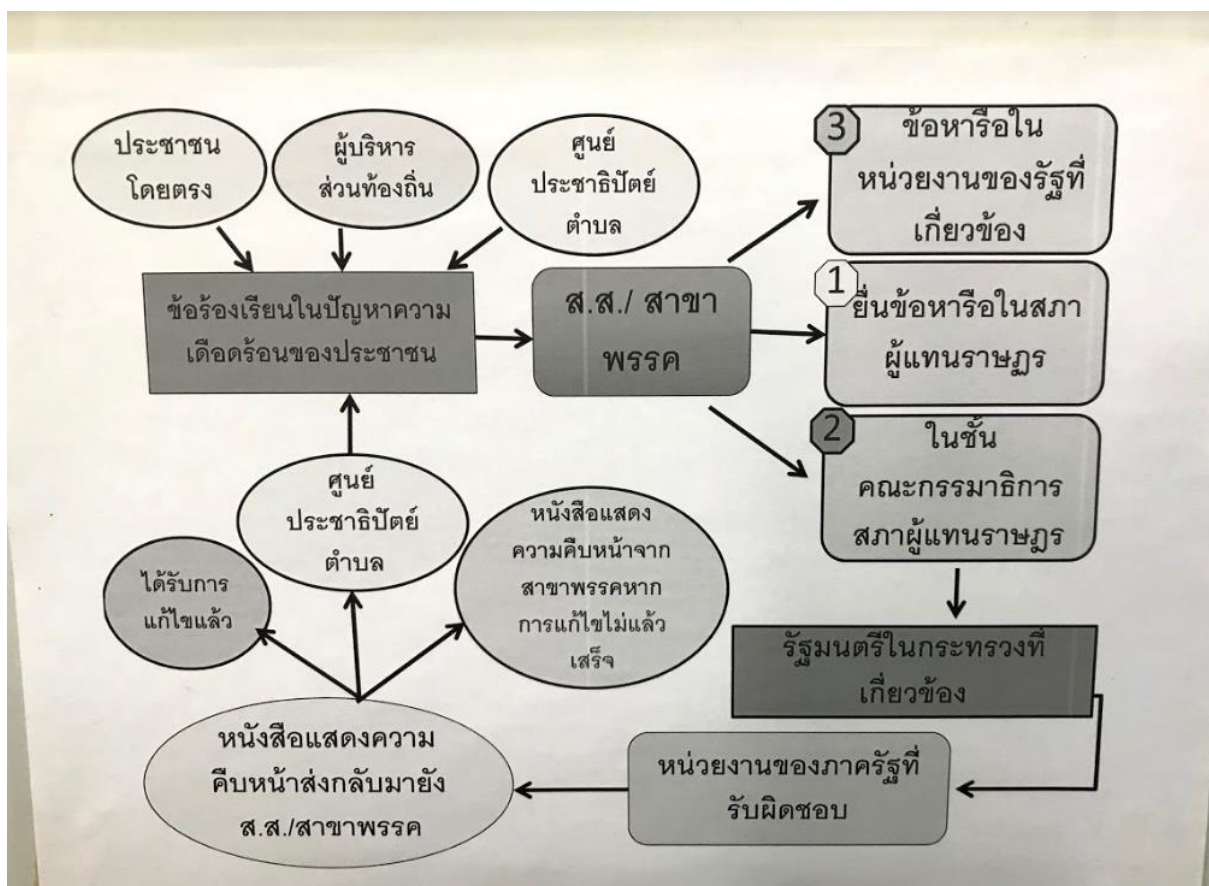
กิจกรรมประจำ

กิจกรรมที่พรรคทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องคือการทำหน้าที่สร้างบทสนทนาและรับฟังเรื่องราวจากประชาชน พรรคเห็นว่าสาขาพรรคเป็นตัวแทนพรรคในพื้นที่เพื่อทำงานและประสานงานกับประชาชน สาขาพรรคเป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถเข้ามาเพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็น ความเห็นทางการเมืองและแจ้งเรื่องร้องทุกข์ให้ผู้แทนราษฎรของพรรค (รายละเอียดโครงการของพรรคประชาธิปัตย์ที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองปี 2562)

แม้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองปี 2560 จะทำให้พรรคการเมืองมีความยุ่งยากในการจัดตั้งองค์กรของพรรคมากขึ้น แต่พรรคประชาธิปัตย์ก็เป็นพรรคที่มีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดครอบคลุมทุกภาค เกือบครบทุกจังหวัด จากข้อมูลตัวแทนพรรคประจำจังหวัดรวบรวมโดยพรรคประชาธิปัตย์ พรรคมีสาขาพรรค ณ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2562 จำนวน 8 แห่ง ตัวแทนพรรคในภาคเหนือ 15 จังหวัด ภาคอีสาน 18 จังหวัด ภาคใต้ 12 จังหวัด และภาคกลาง 25 จังหวัด (รายชื่อหัวหน้าสาขาพรรคและตัวแทนติดบอร์ด, พรรคประชาธิปัตย์)

ประชาชนที่ใช้บริการสาขาพรรคของพรรคประชาธิปัตย์เป็นประชาชนในพื้นที่ ปัญหาที่ถูกหยิบยกไปหารือพูดคุยกับเจ้าหน้าที่พรรคมักเป็นเรื่องปัญหาปากท้อง ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสาธารณูปโภคและปัญหากฎหมาย ซึ่งทางพรรคพยายามช่วยประชาชนแก้ไขปัญหาคือเป็นต้นว่าจัดหาทนายให้คำปรึกษา ประสานงานส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือเคลื่อนไหวในเชิงนโยบายโดยแจ้งเรื่องไปยังสำนักงานใหญ่ของพรรค

รูปภาพที่ 4 ระบบรับเรื่องร้องทุกข์ “บลูเฮ้าส์” พรรคประชาธิปัตย์

ที่มา: เอกสารพรรคประชาธิปัตย์

นอกจากนี้พรรคประชาธิปัตย์ยังมีแพลตฟอร์มรับเรื่องร้องทุกข์ของพรรคส่วนกลางที่เรียกว่าบลูเฮ้าส์ (Blue House) ที่มีโครงสร้างรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและศูนย์ประชาธิปัตย์ประจำตำบลส่งไปยัง ส.ส. หรือสาขาพรรคและพรรคจะนำปัญหาดังกล่าวไปดำเนินการต่อไปใน 3 แนวทางคือ

หนึ่ง ยื่นข้อหาหรือในสภาผู้แทนราษฎร สอง นำเรื่องเข้าสู่คณะกรรมการการสภาผู้แทนราษฎร และสามนำไป
หาหรือในหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และมีกระบวนการแจ้งความคืบหน้าของปัญหาดังกล่าว (รูปภาพที่) ตัวอย่าง
ของเรื่องร้องเรียนผ่านแพลตฟอร์มบลูแฮสส์ได้แก่ ขอบริการเรื่องขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวม ปัญหาหนี้ในระบบ
ถูกรถชนแล้วหนีไม่เห็นป้ายทะเบียนตำรวจไม่รับแจ้ง โดนไล่ที่ค้าขาย ต้องการเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย ให้พรรค
ช่วยเพิ่มเบี้ยคนพิการ หนี้บัตรเครดิต เลิกจ้างไม่เป็นธรรม ถูกฉ้อโกง สัญญาไม่เป็นธรรม พบเห็นการทำร้าย
ร่างกาย ถูกวางเพลิง ฯลฯ

เมื่อได้รับเรื่องร้องทุกข์แล้ว พรรคจะพยายามดำเนินการในด้านต่าง ๆ เท่าที่เป็นไปได้ไม่ว่าจะเป็นการ
ให้คำปรึกษาเบื้องต้น การติดต่อประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งโดยมากจะเป็นภาครัฐ สาขาพรรค
บางแห่งมีทนายความคอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ผู้ที่มาร้องทุกข์ (สัมภาษณ์พรรคประชาธิปัตย์
ภาคเหนือ, 2562) ทั้งนี้ผู้ที่เข้ามาขอให้พรรคช่วยเหลือไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกพรรค ไม่มีข้อเรียกร้องเรื่องการ
แต่งกาย ไม่เรียกร้องเอกสาร ไม่เรียกร้องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

ช่องทางการรับเรื่องร้องทุกข์ของพรรคนี้จำนวนหนึ่งถูกนำไปเป็นนโยบายของพรรคเช่น นโยบายราคา
ยางพาราและปาล์ม (สัมภาษณ์รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์, 2563) หรือในตารางด้านล่างนี้ มีเรื่องร้องทุกข์
เกี่ยวกับการขอให้เพิ่มเบี้ยคนพิการที่ยังไม่มีการลงรายละเอียดว่าดำเนินการอย่างไรแต่คาดว่าจะกลายมา
เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสวัสดิการด้านคนพิการของพรรคดังมีรายละเอียดในนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.
2562 หน้า 52 ที่เสนอให้ปรับเบี้ยยังชีพคนพิการเป็น 1,000 บาทแบบถ้วนหน้า

ตารางที่ 5 บัญชีการรับเรื่องร้องทุกข์ เดือนกรกฎาคม 2561 พรรคประชาธิปัตย์

ชื่อผู้ร้องทุกข์	เรื่องที่ร้องทุกข์	การดำเนินการช่วยเหลือ
1.(ปกปิดชื่อและนามสกุล โดยผู้วิจัย)	ขอคำปรึกษาเรื่องขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวม	ให้คำปรึกษาเบื้องต้น
2.คุณณมล	ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากหนี้นอก ระบบ	ทางศูนย์ฯ ประสานงานไปที่ศูนย์ช่วยเหลือ ลูกหนี้ในระบบ กระทรวงยุติธรรม
3.คุณสุภาพร	รถถูกชนแล้วหนี แต่ไม่เห็นป้ายทะเบียน ตำรวจเลยไม่รับแจ้งความ	ทางศูนย์ฯ ประสานขอคู่มือกล้องวงจรปิดให้ ผู้เสียหาย เพื่อนำไปเป็นหลักฐานในการ ฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป
4.คุณบุญช่วย	มาร้องทุกข์เกี่ยวกับโดนไล่ที่ ค้าขาย เทศกิจเขตคลองสาน	ทางศูนย์ฯ ประสานกับทางกม.ให้ และได้ ช่วยหาทำเลค้าขายใหม่
5.ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	มาร้องเรียนว่านายอิทธิเดช ธเนศวรณวงศ์ ซึ่งคาดว่าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ไปฉ้อโกงผู้ร้องซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่าง กระบวนการทางศาล	ทางศูนย์ฯ ได้ส่งเรื่องให้ทางพรรคตรวจสอบ
6.คุณฟ้า	ได้ร้องเรียนว่ามีบุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นผู้ช่วย คุณมัลลิกา ได้ทำการหลอกลวง เพื่อได้ไป ซึ่งทรัพย์สิน	ทางศูนย์ฯ ได้ส่งเรื่องให้ทางพรรคตรวจสอบ
7.คุณแนน	มาร้องเรียนว่ารถถูกชน ได้รับความ เสียหายตรงบริเวณ โลเคิลโรด หลังที่ท่า การพรรค	ทางศูนย์ฯ ได้ประสานขอตรวจสอบกล้อง วงจรปิดให้
8. (ปกปิดชื่อและนามสกุล โดยผู้วิจัย)	มาร้องเรียนว่าวิทยาลัยอาชีวศึกษาโชติ นนท์อุบลราชธานี ไม่ได้รับความเป็น คือมี การชะลอการเบิกจ่ายเงินทำให้ทาง วิทยาลัยเดือดร้อนไม่มีเงินจ่ายเงินเดือนครู	ทางศูนย์ฯ รับเรื่องไว้ดำเนินการตรวจสอบ

9.คุณณัฐสุภา ตรงมา	ขอให้ทางศูนย์ช่วยเหลือแหล่งเงินทุนเพื่อที่อยู่อาศัย	ทางศูนย์ฯ ประสานกับทางธนาคารออมสินเพื่อขอสินเชื่อ
10.คุณปรารถนา	ขอให้ทางพรรคช่วยเพิ่มเบี้ยคนพิการ	
11. (ปกปิดชื่อและนามสกุลโดยผู้วิจัย)	มาปรึกษาเรื่องเป็นหนี้บัตรเครดิต	ทางศูนย์ฯ แนะนำให้ไปไกล่เกลี่ยกับธนาคาร และขอผ่อนใช้
12.คุณฉวีวรรณ	ปรึกษาเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรม	ทางศูนย์ฯ แนะนำให้ฟ้องศาลแรงงาน
13.ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	มาปรึกษาเรื่องลูกชายถูกรถชนแล้วจะเรียกอะไรได้บ้าง	ให้คำแนะนำเบื้องต้น
14.คุณณัฐชัย	มาปรึกษาเรื่องฉ้อโกง	ให้คำแนะนำเบื้องต้น
15.คุณลำพวน	มาปรึกษาเรื่องขายฝาก	ทางศูนย์ฯ ได้อธิบายข้อกฎหมายในเรื่องขายฝากไป เนื่องจากหมดกำหนดระยะเวลาไถ่แล้ว

ที่มา: รวบรวมและจัดทำตารางโดยพรรคประชาธิปัตย์

กิจกรรมในช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

จากการเก็บข้อมูลกิจกรรมของพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างวันที่ 2 มกราคม – 23 มีนาคม 2562 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก กิจกรรมหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์)

กิจกรรมพรรคประกอบด้วย การประกาศจุดยืน แลกเปลี่ยนนโยบายของพรรค เสนอทางแก้ปัญหาส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนเฉพาะหน้า การพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน การเข้าร่วมกิจกรรมกับประชาชน การประชุมพรรค แสวงหาและแนะนำผู้สมัคร (ดูภาคผนวกกิจกรรมหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์)

รูปแบบกิจกรรมมีทั้งผ่านสื่อ สื่อมวลชน โซเชียลมีเดียและลงพื้นที่ พรรคทำการผลิตสิ่งพิมพ์เกี่ยวข้องกับพรรคและนโยบายของพรรค สื่อสารพรรคผ่านสื่อกลางในรูปแบบของสิ่งของและสินค้าเช่น เครื่องแต่งกายของใช้ พรรคสื่อสารผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ป้ายหาเสียง ใบปลิว แผ่นพับ มีการใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม เชิญชวนให้ประชาชนร่วมกิจกรรมและตอบโต้ประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้การลงพื้นที่พบปะประชาชนหรืออาจจะเรียกกันว่า “กราวด์วอร์” (ground war) ยังคงมีบทบาทสำคัญ (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, เสวนาโต๊ะกลมเรื่อง “นวัตกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง,” 17 มิถุนายน 2562)

รูปภาพที่ 5 ป้ายหาเสียงพรรคประชาธิปัตย์

เครดิตภาพ: ชัชฎา กำลังแพทย์

รูปกิจกรรมของพรรคเน้นไปที่การ “สนทนา” กับประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน เกษตรกรที่ประสบปัญหาผ่านช่องทางและองค์การของพรรคไม่ว่าจะเป็นสาขา ตัวแทน ศูนย์ประสานงาน ส.ส. ในพื้นที่ ฯลฯ

พรรคมักตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประชาชนทันที ตัวอย่างเช่นภัยธรรมชาติเมื่อต้นปีของฤดูการเลือกตั้งที่ผ่านมาจังหวัดนครศรีธรรมราชประสบวาตภัยชื่อ “พายูปาบิก” ได้รับความเสียหายและมีผู้เดือดร้อนจำนวนมาก ทางพรรคได้ส่งอพยพประชาชนกว่า 3 หมื่นคน (“พายูปาบิก: รู้อะไรแล้วบ้างเกี่ยวกับพายุนอกฤดูมรสุมรุนแรงที่สุดพัดถล่มอ่าวไทย,” บีบีซีไทย, 4 มกราคม 2562) นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้แสดงท่าทีตอบสนองต่อวาตภัยครั้งนี้ทั้งแสดงความห่วงใย ให้คำแนะนำกำชับให้ผู้สมัคร ส.ส. ของพรรคดูแลประชาชน งดกิจกรรมทางการเมืองตลอดจนเสนอแนะมาตรการให้ความช่วยเหลือกับรัฐ (ดูภาคผนวกกิจกรรมหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างวันที่ 3 – 8 มกราคม 2562)

พรรคการเมืองแสดงจุดยืนอยู่ข้างประชาชน “ผู้ด้อยโอกาสเสมอ” เช่น เสนอให้ทำพื้นที่ของราชการมาทำเป็นสวนสาธารณะให้ประชาชน (17 มกราคม 2562, <https://democrat.or.th/th/news-details/34>) เสนอนโยบายช่วยเหลือครู (แถลงนโยบายพรรค, 16 มกราคม 2562) เสนอนโยบายช่วยเหลือเกษตรกร (แถลงนโยบายพรรค, 21 ธันวาคม 2561) เสนอนโยบายปรับปรุงรถเมล์และขนส่งสาธารณะ (แถลงนโยบายพรรค, 3 กุมภาพันธ์ 2562)

พรรคและตัวแทนพรรคไม่เพียงแต่มีกิจกรรมที่ยืนอยู่ข้างประชาชนในเรื่องการเมืองหรือนโยบายเท่านั้น แต่ยังแสดงออกถึงการยืนอยู่ข้างประชาชนในทางสังคมด้วย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเช่น เป็นประธานพิธีมอบทุนการศึกษา ประธานพิธีทอดกฐินผ้าป่า กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันตรุษจีน กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่สากล กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ไทย กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวิชาการ หรือไปเยี่ยมให้กำลังใจผู้ประสบภัยธรรมชาติ ฯลฯ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก กิจกรรมอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะระหว่างเดือนตุลาคมปี 2561- มีนาคม 2562)

การลงพื้นที่หาเสียง

การลงพื้นที่หาเสียงของผู้บริหารพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกิจกรรมสำคัญ จากการสังเกตพบว่าประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้สึกยินดีที่มีคนจากพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งลงพื้นที่เยี่ยมเยียนพบปะพูดคุย ผู้สมัครจำนวนหนึ่งใช้วิธีซื้อสินค้าจากประชาชนในพื้นที่หนึ่งและนำไปแจกประชาชนในอีกที่หนึ่ง (การลงพื้นที่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562)

การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครทำได้ทั้งการลงพื้นที่ด้วยตนเองและการมีห้วคณะแน การติดต่อห้วคณะแนของพรรคและการเลือกพื้นที่กระทำโดย หนึ่ง พิจารณาจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับห้วคณะแนและสาม ห้วคณะแนที่มีข่าวว่าอาจเปลี่ยนใจไปสนับสนุนคู่แข่ง ส่วนบทบาทของห้วคณะแนนอกจากการหาเสียงสนับสนุนผู้สมัครของพรรคแล้วห้วคณะแนยังทำหน้าที่สะท้อนความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ ในพื้นที่ที่เสียงสนับสนุนพรรคไม่ดีนักพรรคอาจพิจารณาจัดเวทีปราศรัยเพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชนในพื้นที่

ห้วคณะแนคนหนึ่งให้ข้อมูลว่าการที่เสียงตอบรับของผู้สมัครไม่ดีเนื่องจากผู้สมัครคนดังกล่าวไม่ค่อยลงพื้นที่ชาวบ้านก็เลยมีปฏิกิริยาตอบโต้ นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกด้วยการที่จะได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านนั้นนอกจากเงินแล้วยังต้องสร้างบุญคุณในรูปแบบอื่น ๆ และทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นคนสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นหากเป็นบุคคลที่ประชาชนในพื้นที่รังเกียจแม้จะมีความพยายามให้เงินตอบแทนชาวบ้านก็จะไม่รับ (การลงพื้นที่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2562)

ในกรณีที่ผู้สมัครของพรรคไม่ลงพื้นที่ พรรคมักจะเลือกวิธีหาเสียงโดยให้ความสำคัญกับห้วคณะแนมากขึ้นเช่นในกรณีของจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ของพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา (สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานของพรรคประชาธิปัตย์, ธันวาคม 2562)

ในช่วงฤดูการเลือกตั้งผู้บริหารและแกนนำพรรคจะลงพื้นที่พบปะผู้สมัครของตนเองและชาวบ้านด้วย เพื่อสนทนาหรือสอบถามสถานการณ์ในพื้นที่ ในครั้งหนึ่งแกนนำพรรคจากกรุงเทพฯ เข้าพบผู้สมัครในจังหวัดทางภาคใต้โดยมีการนำคะแนนเลือกตั้งของการเลือกตั้งในปี 2554 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเตรียมการหาเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้ จากการพูดคุยกับผู้สมัคร ผู้สมัครให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ว่าประชาชนในพื้นที่ไม่ได้คิดจะเลือกผู้แทนจากตัวบุคคลหรือพรรคเพียงอย่างเดียวแต่ยังให้ความสำคัญกับนโยบายที่พรรคนำเสนอด้วย (การลงพื้นที่ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562) อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าผู้สมัครทุกคนจะชื่นชอบการลงพื้นที่ของผู้บริหารและแกนนำพรรคจากส่วนกลาง เพราะมีผู้สมัครจำนวนหนึ่งคิดว่าเป็นการก้าวก่ายการทำงาน

การลงพื้นที่หาเสียงของผู้สมัครเป็นการหาเสียงแบบข้ามพรมแดนทางศาสนาแล้วคือผู้สมัครเป็นชาวพุทธก็มีความยินดีที่จะขอคะแนนเสียงจากชาวมุสลิมโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งนับถือศาสนาอิสลามมาก ผู้สมัครคนหนึ่งในพื้นที่สุราษฎร์ธานีเดินทางไหว้ขอพรจากพระธาตุไชยาก่อนจะเดินทางไปหาเสียงในมัสยิด นอกจากมัสยิดแล้วในวันเดียวกัน ผู้สมัครคนนี้ยังไปหาเสียงในตลาดและได้รับการตอบรับจากประชาชนในตลาดค่อนข้างดีเนื่องจากลงพื้นที่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตามหวัหวัคะแนนในพื้นที่ให้คำแนะนำแก่ผู้สมัครชาวพุทธว่าไม่ควรใช้ภาษาอิสลามหาเสียงกับชาวมุสลิมหากไม่สามารถใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมเพราะอาจทำให้ชาวมุสลิมไม่พอใจได้ (การลงพื้นที่ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

การไปร่วมกิจกรรมประจำวันและตามประเพณีของผู้สมัครถูกประเมินจากผู้สมัครว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลมากกว่าการเดินทางหาเสียงตามบ้าน เช่นการเดินทางตลาด การซื้อของจากประชาชน การร่วมงานประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะงานศพผู้ที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่นับถือของประชาชนในพื้นที่

การลงพื้นที่ของแกนนำพรรค

หัวหน้าพรรคและผู้บริหารพรรคลงพื้นที่แทบทุกวัน เดินทางไปทุกภาค ทั้งพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงอันแข็งแกร่งของตนเองและในพื้นที่อื่น ในช่วงฤดูการเลือกตั้งบุคคลเหล่านี้จะเดินสายลงพื้นที่อย่างหนักมาก

ยกตัวอย่างผู้บริหารคนหนึ่งของพรรคประชาธิปัตย์เดินทางออกจากสนามบินดอนเมืองในเวลา 6.20 นาฬิกา เพื่อไปลงพื้นที่จังหวัดสุโขทัย เฉพาะระหว่างเวลา 9.00 นาฬิกาถึง 12.00 นาฬิกาเขาต้องลงพื้นที่ 3 อำเภอคือ อำเภอศรีสัชนา อำเภอสวรรคโลกและอำเภอฟุ่งแสงียม จากนั้นช่วงบ่ายลงพื้นที่อำเภอศรีสำโรงและต่อด้วยการ ขึ้นเวทีปราศรัยในตอนเย็นก่อนจะกลับถึงกรุงเทพเวลาประมาณ 22.10 นาฬิกา (กิจกรรมปราศรัยใหญ่ ภาคเหนือ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

หรือกำหนดการเดินทางลงพื้นที่ในอีสานของอดีตหัวหน้าพรรคท่านหนึ่งระบุว่าระหว่างวันที่ 11-14 มีนาคม 2562 หัวหน้าพรรคผู้สูงวัยท่านนี้เดินทางไปถึง 10 จังหวัด และลงพื้นที่จังหวัดละอย่างน้อย 2 แห่ง (กำหนดการเดินทางไปอีสานของชวนหลีกภัย)

นอกจากนี้ยิ่งใกล้วันเลือกตั้ง กำหนดการเดินทางยิ่งทวีความเข้มข้น กำหนดการลงพื้นที่ของนาย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรค (ในขณะนั้น) ตั้งแต่เวลา 07.15 นาฬิกาถึง 19.55 นาฬิกานับจากเดินทาง ออกจากและกลับถึงกรุงเทพฯ โดยเครื่องบินเต็มไปด้วยกิจกรรมลงพื้นที่ที่พบปะประชาชนโดยไม่มีเวลาว่าง ตลอดระยะเวลาประมาณ 12 ชั่วโมงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีอันห่างจากกรุงเทพฯ บ้านพักของนายอภิสิทธิ์ เขา ต้องเดินทางพบปะผู้คนและประชาชนในอำเภอต่าง ๆ กัน 5 อำเภอ ทานอาหารในสนามบิน ขึ้นรถแท็กซี่อย่างน้อย 6 ครั้งราวกับนางงามหรือนักกีฬาที่ชนะเหรียญรางวัลให้กับประเทศ ต้องเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประจำท้องถิ่น เคารพศพบุคคลสำคัญและต้องขึ้นเวทีปราศรัยด้วยก่อนกลับกรุงเทพฯ (กำหนดการลงพื้นที่ของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ วันที่ 16 มีนาคม 2562)

กำหนดการเช่นนี้เป็นกำหนดการปกติของแกนนำพรรคการเมืองคนสำคัญที่จะต้องเดินทางไปหลาย จังหวัดต่างอำเภอภายใน 1 วัน

การปราศรัยใหญ่

การปราศรัยใหญ่เป็นกิจกรรมที่โดดเด่นของพรรคการเมือง พรรคที่มีผู้บริหารและแกนนำเป็นนักปราศรัยชั้นเยี่ยมมักจะได้ประโยชน์จากการปราศรัยใหญ่น้อยก็เป็นที่ติดตามรับชมรับฟังของประชาชนในวงกว้าง ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์นั้น พรรคได้จัดการปราศรัยใหญ่จำนวน 7 ครั้งในระยะเวลาประมาณ 30 วันระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ – 22 มีนาคม 2562 ก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม การจัดปราศรัยใหญ่นี้ดำเนินการโดยมีเป้าหมายว่าจะครอบคลุมทั่วประเทศ อย่างน้อยมีครบทุกภาคคือในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคใต้และกรุงเทพฯ (กำหนดการปราศรัยพรรคประชาธิปัตย์และกำหนดการปราศรัยใหญ่ภาคตะวันออก)

การปราศรัยของพรรคจะมีผู้ฟังที่เป็นสมาชิกและเครือข่ายของพรรค กลุ่มบุคคลที่พรรคเชิญมาเข้าร่วมรับฟัง กลุ่มบุคคลที่พรรคอำนวยความสะดวกให้เข้าร่วมรับฟังและบุคคลทั่วไปที่สนใจรับฟังการปราศรัยของพรรค กลุ่มที่น่าสนใจคือกลุ่มบุคคลที่สามารถนำข่าวสารของพรรคไปเผยแพร่ต่อได้เช่นสื่อมวลชน ผู้นำชุมชน ผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิด ฯลฯ

กิจกรรมของพรรคหลังการเลือกตั้ง

ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์จะมีที่นั่งในสภาน้อยกว่าพรรคอนาคตใหม่แต่ได้เป็นพรรคร่วมรัฐบาลโดยได้ตำแหน่ง 7 ตำแหน่งคือรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในการตอบรับเข้าร่วมรัฐบาลของพรรคในครั้งนี้น่าจะเป็นไปด้วยความยากลำบากและมีข้อถกเถียงภายในพรรคอยู่มากจากการที่ใช้เวลาในการพิจารณาเรื่องนี้ถึง 72 วัน มีสมาชิกพรรคลาออกระหว่างการพิจารณาครั้งนี้ 4 คน (บีบีซีไทย, 4 มิถุนายน 2562)

ในส่วนกระบวนการในการคัดเลือกผู้ที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองของพรรคมีทั้งส่วนที่ประชุมถกเถียงคัดเลือกโดยเปิดเผยและการพิจารณาลับเฉพาะกลุ่ม ในการนี้มีสมาชิกพรรคจำนวนหนึ่งมีความเห็นแย้งกับการตัดสินใจเลือกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของพรรคบางรายโดยอ้างว่าผู้ที่ได้รับเลือกนั้นไม่มีผลงานและไม่ได้ทำงานให้กับพรรคมากพอ

ภายหลังการร่วมรัฐบาลของพรรค พรรคมีการเคลื่อนไหวด้านที่ให้ประโยชน์และตอบสนองกับประชาชนโดยตรงเช่นการเสนอให้รัฐบาลโอนเงินให้ประชาชนโดยไม่ต้องมีเงื่อนไขยุ่งยาก หรือมาตรการผ่อนปรนเงื่อนไขการกู้เงินให้กับบุคคลธรรมดาและผู้ประกอบการรายย่อย (มติชน, 20 มีนาคม 2563, หน้า 1,7) การเสนอให้รัฐบาลดูแลคนจนคนเร่ร่อนก่อนประกาศเคอร์ฟิว (มติชน, 6 เมษายน 2563, หน้า 1, 10) การเสนอให้รัฐบาลใช้งบประมาณก้อนใหญ่เพื่อช่วยเหลือประชาชนและผู้ประกอบการในช่วงโรคระบาด (ไทยโพสต์, 5 เมษายน 2563, หน้า 1-3) แต่การเคลื่อนไหวเหล่านี้คือการเคลื่อนไหวในฐานะพรรคการเมืองมากกว่ารัฐมนตรีผู้รับผิดชอบกระทรวง ในขณะที่ภารกิจของพรรคในฐานะผู้ถืออำนาจรัฐส่วนใหญ่พรรคมักเป็นข่าวในด้านลบเป็นต้นว่าข่าวความไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการบริหารจัดการหน้ากากอนามัย ราคาไข่ (มติชน, 30 มี.ค. 2563, หน้า 3)

การปฏิบัติงานของรัฐมนตรีจากพรรคในช่วงที่ผ่านมาเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ได้มีบทบาทนำและบ่อยครั้งตกอยู่ในสถานะรอง พรรคมีความเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันนโยบายที่ประกาศไว้น้อยและในขณะเดียวกันก็ไม่ได้เคลื่อนไหวสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในวงกว้างตามสถานการณ์ปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่นนายกรัฐมนตรีไม่แสดงความใส่ใจกับการกีดกันของสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ที่เสนอให้พรรคถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลในกรณีเรื่องอื้อฉาวที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล พรหมเพ็ญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มติชนออนไลน์, 10 มีนาคม 2563) อย่างไรก็ตามพรรคประชาธิปัตย์ได้มีมติลงคะแนนเสียงไว้วางใจรัฐมนตรีช่วยคนดังกล่าวในการอภิปรายไม่ไว้วางใจอยู่ดี (ไทยโพสต์, 29 กุมภาพันธ์ 2563)

ประเด็นการรับบทบาทและมีสถานะรองของพรรคประชาธิปัตย์ชัดเจนที่สุดคือกรณีการบริหารจัดการหน้ากากอนามัยซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ เร่งด่วน เกี่ยวพันกับประโยชน์ของประชาชนและเป็นสิ่งที่ประชาชนแสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีความต้องการ ในเรื่องนี้ปรากฏว่ากระทรวงสาธารณสุขทำหน้าที่กระจายหน้ากากอนามัยไปยังโรงพยาบาลและกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่กระจายหน้ากากอนามัยไปยังร้านจำหน่ายยา ส่วนการตอบคำถามข้อสงสัยเกี่ยวกับจำนวนหน้ากากอนามัย 200 ล้านชิ้นนี้มีคำอธิบายจากนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี มีการโอนย้ายอธิบดีกรมการค้าภายในโดยมิได้ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (มติชน, 1 เมษายน 2563, หน้า 3) ส่งผลให้การอยู่ในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ไม่มีบทบาททั้งในด้านการส่งมอบสินค้าและบริการที่ประชาชนต้องการ และการตอบข้อสงสัยต่อประชาชนและไม่มีคามหมายสำหรับหัวหน้ารัฐบาล

พรรคอนาคตใหม่

พรรคอนาคตใหม่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2561 โดยมีนายธนธร จีรังเรืองกิจ อดีตรองประธานบริหารบริษัทไทยซัมมิท รศ.ดร. ปิยะบุตร แสงกนกกุล อดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้ร่วมจัดตั้งอีก 24 คน ยื่นจดแจ้งชื่อจัดตั้งพรรคต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยพรรคอนาคตใหม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีสถานะเป็นพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2561

ข้อมูลจากเว็บไซต์ของพรรคระบุว่าพรรคอนาคตใหม่ก่อตั้งขึ้นเพื่อมุ่งสร้าง “การเมืองแบบใหม่” สร้างความตระหนักให้สังคมไทยรู้ว่าการกลับสู่ประชาธิปไตยคือทางออกของวิกฤตการเมืองและวงจรการรัฐประหารที่ดำรงอยู่มากกว่าศวรรษ ทั้งนี้พรรคระบุว่าวิกฤตการเมืองที่ผ่านมาแบ่งคนในประเทศเป็นฝักฝ่ายประชาชนถูกทำให้เชื่อว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้มีแต่จะทำให้ผู้คนส่วนใหญ่แย่ลง ในขณะที่ผู้มีอำนาจไม่กี่คนกลับตักตวงเอาผลประโยชน์จากความขัดแย้ง พรรคอนาคตใหม่จึงเสนอตัวเป็นพลังในการฟื้นความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย พาประเทศออกจากภาวะวิกฤต

สร้างระบอบการเมืองที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจที่ดีสำหรับประชาชนทุกคน
(<https://futureforwardparty.org/about-fwp/future-forward-party>)

หลักการที่พรรคยึดถือคือหลักประชาธิปไตย นิติรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง ความหลากหลายทางเพศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจที่แข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมปราศจากการผูกขาด การสร้างระบบสวัสดิการ การสร้างโอกาสให้แก่นุชน้อยในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณภาพตั้งแต่เกิดจนตาย และการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้บริหารพรรค

พรรคได้จัดการประชุมใหญ่สามัญครั้งที่ 1 ขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ที่โรงแรมเซียม 5 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตเพื่อรับรองอุดมการณ์พรรค นโยบายพรรค ข้อบังคับพรรค ชื่อพรรค ชื่อย่อพรรค และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดแรก

ตารางที่ 6 คณะกรรมการบริหารพรรคอนาคตใหม่

ชื่อ	ตำแหน่ง	อาชีพเดิม	การศึกษา ⁴	อายุ
ธนธร จีรุงเรืองกิจ	หัวหน้าพรรค	รองประธานกรรมการบริหารกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท	ปริญญาโท สาขา เศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทใบที่ 2 สาขา การเงินโลกที่มหาวิทยาลัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฮอว์กและมหาวิทยาลัย นิวยอร์ก และศึกษาต่อ ปริญญาโทใบที่ 3 สาขา กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ ที่มหาวิทยาลัยแซงต์ กาลเลน ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์	42 ปี
ปิยบุตร แสงกนกกุล	เลขาธิการพรรค	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	Le Diplome National De Docteur En Droit Public เกียรตินิยมดีมาก UNIVERSITE TOULOUSE 1 ประเทศฝรั่งเศส ⁵	41 ปี
กุลธิดา รุ่งเรืองเกียรติ	รองหัวหน้าพรรค	นักเขียนและนักแปลอิสระ	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (Intercultural Communication) UNIVERSITY OF	36 ปี

4

https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%98%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%A3_%E0%B8%88%E0%B8%B6%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88

⁵ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21279&lang=th

			JYVASKYLA ประเทศ ฟินแลนด์ ⁶	
ชำนาญ จันทร์ เรือง	รองหัวหน้าพรรค	อาจารย์พิเศษด้าน การเมืองและ กฎหมาย และอดีต ประธานแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชันแนล ประเทศไทย	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ⁷	63 ปี
พล.ท.พงศกร รอด ชมภู	รองหัวหน้าพรรค	ทหาร	รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ⁸	65 ปี
รณวิทย์ หล่อเลิศ สุนทร	รองหัวหน้าพรรค	ผู้บริหารบริษัท เพอร์เซพชั่น กรุ๊ป จำกัด ประกอบ ธุรกิจให้บริการนวด แผนไทยโดยผู้พิการ ทางสายตา ธุรกิจไอ ทีและเทคโนโลยี ธุรกิจด้านการ สื่อสารโทรคมนาคม	ปริญญาโทวิศวกรรมศาสตร์ สาขาการสื่อสารโทรคมนาคม อิมพีเรียล คอลเลจ ลอนดอน ประเทศอังกฤษ	
พรรณีการ์ วานิช	โฆษกพรรค	บรรณาธิการฝ่าย ต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ วอยซ์ทีวี	Master of Political Science (Political Science) LONDON SCHOOL OF ECONOMICS ประเทศสหราชอาณาจักร ⁹	32 ปี
ไกลก้อง ไวทยการ	นายทะเบียนสมาชิก พรรค	ผู้อำนวยการศูนย์ เทคโนโลยีเพื่อ	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศาสตร์)	46 ปี

⁶ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21282&lang=th

⁷ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21290&lang=th

⁸ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21283&lang=th

⁹ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21284&lang=th

		นวัตกรรมสังคม ภายใต้มูลนิธิบูรณะ ชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรม ราชูปถัมภ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิรา ช ¹⁰	
นิติพัฒน์ แต้ มไพโรจน์	เหรียญก	กรรมการผู้จัดการ บริษัท แอเลติก โซลูชั่น จำกัด	ปริญญาโทสาขาวิศวกรรม การเงิน จากประเทศ เนเธอร์แลนด์ ¹¹	
สุนทร บุญยอด	กรรมการสัดส่วน เครือข่ายผู้ใช้แรงงาน	เจ้าหน้าที่สภา องค์กรลูกจ้าง สภา ศูนย์กลางแรงงาน แห่งประเทศไทย	จบการศึกษา ปวส.ช่างกล จากวิทยาลัยเทคนิคยะลา ¹²	
เยาวลักษณ์ วงษ์ ประภารัตน์	กรรมการสัดส่วน ภูมิภาค ภาคเหนือ	อาจารย์ประจำ ภาควิชา บริหารธุรกิจ คณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราช ภัฏเชียงใหม่	จบการศึกษาปริญญาโท สาขา จิตวิทยาอุตสาหกรรมและ องค์กร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ¹³	51 ปี
สุรัช ศรีสารคาม	กรรมการสัดส่วน ภูมิภาค ภาคกลาง	ผู้ว่าราชการจังหวัด นครนายก	ปริญญาเอก รัฐประศาสน ศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน ดุสิต ¹⁴	65 ปี
เจนวิทย์ ไกรสินธุ์	กรรมการสัดส่วน ภูมิภาค ภาคใต้	ธุรกิจสวนยางพารา ผู้ร่วมก่อตั้งมูลนิธิ	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ¹⁵	51 ปี

¹⁰ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21297&lang=th

¹¹ https://www.khaosod.co.th/politics/news_1137009

¹² แหล่งเดียวกัน

¹³ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21294&lang=th

¹⁴ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21289&lang=th

¹⁵ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21288&lang=th

		พัฒนาและส่งเสริม เยาวชนคนหนุ่มสาว		
ชั้น ภักดีศรี	กรรมการสัดส่วน ภูมิภาค ภาคอีสาน	เลขาฯ และคณะ ยุทธศาสตร์ขบวน องค์กรชุมชน จังหวัดขอนแก่น และสมาชิกกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่พัฒ นาพื้นที่ในภาค อีสาน	วิศวกรรมศาสตร์ สาขา เครื่องกล มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี ¹⁶	43 ปี
จารุวรรณ ศรีณย์ เกตุ	กรรมการสัดส่วน เลือกตั้งโดยตรงจาก ที่ประชุมใหญ่	ที่ปรึกษา การตลาด เจ้าของธุรกิจแฟรน ไชส์	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษธุรกิจ) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ¹⁷	39 ปี
นิรามา สุธาโม	กรรมการสัดส่วน เลือกตั้งโดยตรงจาก ที่ประชุมใหญ่	ทนายความ	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ¹⁸	59 ปี

ผู้บริหารพรรคอนาคตใหม่จำนวน 16 คนจบการศึกษาระดับปริญญาโทเกินครึ่งหนึ่งคือ 10 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 2 คน ปริญญาเอก 3 คนและระดับประกาศนียบัตรระดับสูง 1 คน จึงเป็นกลุ่มของผู้บริหารพรรคการเมืองที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพหลากหลายมีทั้งนักธุรกิจ อาจารย์ นักเขียน ทหาร สื่อมวลชน ทนาย ข้าราชการ เ็นจิโอและลูกจ้าง

¹⁶ <https://www.facebook.com/825660814259861/posts/1154062441419695/>

¹⁷ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21295&lang=th

¹⁸ https://hris.parliament.go.th/ss_detail.php?sapa_id=82&ssp_id=21308&lang=th

สมาชิกพรรค

ข้อมูลสมาชิกพรรคอนาคตใหม่จากการเก็บรวบรวมของพรรคระบุว่าปัจจุบัน (ณ เดือนมีนาคม 2563) พรรคมีจำนวนสมาชิกประมาณ 62,362 คน ในจำนวนนี้มีสัดส่วนสมาชิกแบบรายปีเกือบทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครของพรรครายหนึ่งก็พบว่าผู้สมัครคนดังกล่าวก็สมัครสมาชิกพรรคแบบรายปีเช่นเดียวกัน ช่วงเวลาที่มีผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคมากที่สุดคือช่วงปลายปี 2561 ถึงเดือนมีนาคม 2562 หรือเป็นช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง (member dashboard, พรรคอนาคตใหม่, มีนาคม 2563)

ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของสมาชิกพรรคอนาคตใหม่ มีสมาชิกพรรคอนาคตใหม่จำนวนมากถูกจัดอยู่ในหมวดอื่น ๆ ถึงร้อยละ 72 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีสัดส่วนใกล้เคียงกับพนักงานบริษัท ถ้าเปรียบเทียบข้อมูลชุดนี้กับงานวิจัยชิ้นอื่น ๆ ที่ระบุว่าส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยที่เป็นคนรุ่นใหม่อายุระหว่าง 16-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 ของผู้ใช้ทวิตเตอร์คือผู้สนับสนุนพรรคอนาคตใหม่ (พิรงรอง, 2563, หน้า 133) ก็อาจจะตีความได้ว่าใน “อื่น ๆ” นี้มีสัดส่วนของนักเรียนนักศึกษาอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย

ผู้บริจาคเงิน

ผู้บริจาคเงินรายใหญ่สำหรับพรรคอนาคตใหม่เป็นผู้บริหารพรรค ผู้สมัครรับเลือกตั้งและญาติมิตรของผู้บริหารพรรคหรือบุคคลในแวดวงธุรกิจหรือวงการเดียวกัน เป็นต้นว่าในเดือนมกราคม 2562 นางวนิดา แดงทองดี ผู้บริจาคสูงสุดของเดือนบริจาค 5 ล้านบาท เป็นมารดาภรรยาหัวหน้าพรรค เดือนเมษายน 2562 ผู้บริจาครายใหญ่ของพรรคคือนายวิโรจน์ ลักษณะอดิสร กับนายวินท์ สุธีรัชย์รายละ 355,000 และ 2,000.000 บาทตามลำดับ ทั้งสองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อของพรรคอนาคตใหม่ลำดับที่ 33 และ 19 เดือนมิถุนายน 2562 ผู้บริจาคสูงสุดคือ นายนิติพัฒน์ แด่มไพโรจน์เหรียญทองของพรรคบริจาค 1.9 ล้านบาท นายพิชเณทร์ หงษ์ภักดีผู้สมัครชิงตำแหน่งนายก อบจ. นนทบุรีพรรคอนาคตใหม่บริจาค 2 ล้านบาท

กระบวนการคัดเลือกผู้สมัคร

การคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ

พรรคขนาดใหม่ประกาศหลักการพื้นฐาน 3 ประการได้แก่ การเปิดกว้าง อุดมการณ์และคุณค่าพื้นฐานและการมีส่วนร่วม สำหรับการคัดเลือกผู้สมัครส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มีขั้นตอนดังนี้

- 1) การเปิดรับสมัครให้สมาชิกพรรคที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดมีสิทธิเสนอตัวเข้าสมัคร
- 2) การตรวจสอบคุณสมบัติ คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตรวจสอบคุณสมบัติตามกฎหมาย และคุณสมบัติตามแนวทางของพรรคโดยตรวจสอบประวัติจากเอกสารและการสัมภาษณ์
- 3) การหยั่งเสียงคะแนนเบื้องต้นภายในพรรค (Primary Vote)
- 4) การรับฟังความเห็นจากสาขาพรรคประจำจังหวัดหรือคณะทำงานประจำจังหวัด นำรายชื่อบุคคลที่ได้คะแนนลำดับที่ 1 และ 2 ไปรับฟังความเห็น
- 5) การลงมติเลือกโดยคณะกรรมการบริหารพรรค

ในส่วนของการคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ มีหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1. ความรู้ความสามารถ 2. การกระจายตามสัดส่วนของภาคต่าง ๆ 3. การสนับสนุนกลุ่มบุคคลที่อาจถูกกีดกันและอาจถูกเลือกปฏิบัติได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง 4. การอุทิศตนให้กับพรรค 5. ความคิดและการกระทำสอดคล้องกับอุดมการณ์ของพรรค 6. การมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคผ่าน Primary Vote สำหรับการรับสมัครนั้นจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอตัวเข้าสมัครได้ คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติตามกฎหมายและตามแนวทางของพรรค ในการลงคะแนน Primary Vote ของสมาชิกพรรค สมาชิกพรรคมีสิทธิลงคะแนนใน 2 กลุ่ม คือภาคและประเทศ กลุ่มผู้สมัคร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) หัวหน้าพรรคและสมาชิกพรรคที่หัวหน้าพรรคคัดเลือก โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่และรับบทบาทสำคัญในสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี
- 2) ตัวแทนของภาคต่าง ๆ
- 3) ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไป
- 4) กลุ่มบุคคลที่อาจถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติจากสังคม

แนวทางการคัดเลือกของพรรคจึงยึดตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองในเรื่องของบุคคลต้องห้ามตามมาตราต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติจริงความเปิดกว้างหลากหลายของกระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยหลายประการเช่น บางพื้นที่มีผู้สมัครรับการคัดเลือกเพียงคนเดียว (สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคอนาคตใหม่, 2 กุมภาพันธ์ 2563) ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเลขาธิการพรรคที่แจ้งว่าในการหยั่งเสียงเบื้องต้นของพรรคในเดือนธันวาคม 2561 นั้นมีผู้เข้ารับการหยั่งเสียงคนเดียวจำนวน 230 เขต (The Standard, 12 ธันวาคม 2563) และในหลายพื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนของสมาชิกน้อยเกินไปจนทำให้ในการคัดเลือกแบบ primary vote นั้นผู้ที่ชนะการคัดเลือกสามารถชนะได้โดยการเข้าถึงคนจำนวนไม่มากนักหรือเกิดกรณีปัญหาที่ผู้ชนะอันดับหนึ่งมีคะแนนน้อยกว่าคะแนนที่ไม่ประสงค์ลงคะแนน (เดลินิวส์, 15 ธันวาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม การคัดเลือกผู้สมัครเบื้องต้นก็ยังดำเนินการโดยคณะกรรมการสรรหาตามที่ประชุมใหญ่ของพรรคทั้งในรอบแรกและในรอบที่สองหลังผ่านการหยั่งเสียงเบื้องต้นแบบออนไลน์ การรับฟังความเห็นจากสาขาพรรคและตัวแทนพรรคประจำจังหวัด

กระบวนการกำหนดนโยบาย

พรรคอนาคตใหม่แถลงว่านโยบายของพรรคจะเกิดจากการวิเคราะห์วิจัยทางวิชาการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบจากหลายประเทศ พรรคอนาคตใหม่มีศิริกัญญา ตันสกุล ส.ส. บัญชีรายชื่อของพรรคเป็นผู้อำนวยการฝ่ายนโยบาย ศิริกัญญาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีและโทด้านเศรษฐศาสตร์ เคยทำงานเป็นนักวิชาการที่สถาบันคลังสมอง 2 แห่งคือมูลนิธิสถาบันอนาคตไทยศึกษา (Thailand Future Foundation) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

ศิริกัญญาอธิบายว่านโยบายของพรรคอนาคตใหม่ไม่ได้มาจากความคิดของแกนนำพรรค พรรคต้องการเป็นสะพานที่จะนำความต้องการของประชาชนไปสู่นโยบายและการปฏิบัติจริง ศิริกัญญาแถลงเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าพรรคอนาคตใหม่ใช้เวลาประมาณ 7 เดือนนับจากก่อตั้งพรรค ลงพื้นที่กว่า 70 จังหวัดทั่วประเทศ จัดวงเสวนานโยบายกว่า 13 วง ข้อเสนอจะต้องมีงานวิจัยหรือข้อมูลรองรับ มีการถอดบทเรียนจากต่างประเทศ ตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ด้วยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ บริษัทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ได้รับผลกระทบ (“กว่าจะมาเป็นนโยบายอนาคตใหม่, Youtube, 26 ตุลาคม 2561)

นอกจากศิริกัญญาที่มาจากสายงานวิชาการแล้ว พรรคอนาคตใหม่ก็มีทีมงานหลายคนที่มีมาจากสายวิชาการเช่นวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตรอาจารย์มหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์การเมืองและการพัฒนาหรือ GRIPS ประเทศญี่ปุ่นเป็นทีมที่ปรึกษานโยบาย

พรรคฯ ได้จัดงานแถลงนโยบายพรรคเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ โดยรายละเอียดนโยบายโดยสรุปมีดังนี้¹⁹

¹⁹ https://www.khaosod.co.th/politics/news_1963347

นโยบาย “เปิดวิสัยทัศน์ เปลี่ยนอนาคต” เป็นนโยบายที่พรรคใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ โดยมี 12 นโยบายหลัก แบ่งเป็น 3 นโยบายฐานรากคือ 1. ยุติระบบราชการรวมศูนย์ กระจายอำนาจ กระจายคน กระจายงบ 2.ไทยเท่าเทียม สวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจร 3.ปฏิวัติการศึกษา ลงทุนให้ถูกจุด ลดความเหลื่อมล้ำ ส่วน 8 นโยบายเสาหลัก คือ 1.ทลายเศรษฐกิจผูกขาด ล้างระบบเส้นสาย หยุดทุนใหญ่กินรวบประเทศ 2.ขนส่งสาธารณะเพื่อทุกคน เดินทางได้ไม่ต้องซื้อรถ สร้างเศรษฐกิจด้วยอุตสาหกรรมรถไฟ 3.เกษตรก้าวหน้า ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากด้วยเทคโนโลยี แก้ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ปลดหนี้เกษตรกร 4.เศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อประชาชน พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยี ส่งเสริมธุรกิจใหม่ สร้างไทยเท่าทันโลก 5.เปิดข้อมูลรัฐกำจัดทุจริต สร้างรัฐโปร่งใสให้อำนาจตรวจสอบอยู่ในมือประชาชน 6.โอบรับความหลากหลาย เคารพความแตกต่าง ศักดิ์ศรีคนด้อยเท่าเทียม 7.สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ลดใช้พลาสติก สร้างเศรษฐกิจจากขยะ และ 8.ปฏิรูปกองทัพ ลดนายพล ละอาวุธ เลิกเกณฑ์ทหาร สุดท้ายคือ 1 ปักธงประชาธิปไตย ล้างมรดกรัฐประหาร สร้างการเมืองแบบใหม่ เจ้านายคือประชาชน

รูปภาพที่ 6 สรุปแนวนโยบายพรรคอนาคตใหม่

เครดิตภาพ: คู่มือนโยบายพรรคอนาคตใหม่

พรรคอนาคตใหม่ประกาศวิสัยทัศน์ว่าอยากเห็นประเทศไทยที่คนไทยเท่าเทียมกัน และประเทศไทยเท่าทันโลกในอีก 10 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นฐานคิดในการประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรค เพื่อตอบโจทย์ในการสร้างสังคมประชาธิปไตยในประเทศที่กำลังพัฒนาและมีปัญหาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว 3 นโยบายรากฐานของพรรคกล่าวว่าจะมุ่งจัดการปัญหา 3 ด้านคือ ด้านคน ทรัพยากร และความรู้

ในด้านของคน อนาคตใหม่เสนอการสร้างไทยเท่าเทียม ผ่านการสร้างรัฐสวัสดิการ ในด้านภูมิปัญญาความรู้ อนาคตใหม่เสนอให้มีการปฏิวัติการศึกษา สร้างโครงสร้างการศึกษา โครงสร้างโรงเรียนในรูปแบบใหม่ และในด้านอำนาจอนาคตใหม่เสนอการยุติระบบราชการรวมศูนย์ กระจายทั้งอำนาจ กระจายทั้งงบประมาณ และกระจายทั้งคนเพื่อให้ท้องถิ่นได้กำหนดอนาคตของตัวเอง ในส่วนของเสานโยบาย 8 เสาหลักของพรรคคือ เสาที่มุ่งหน้าแก้ปัญหาเฉพาะตัวที่มีอยู่ในสังคมไทย เสาหลักของพรรคทั้ง 8 เสดั้งขึ้นมาเพื่อตอบปัญหานั้น โดยนโยบาย 3 ฐานรากและ 8 เสาหลักจะเกิดขึ้นได้ด้วยการปกรณประชาธิปไตยให้หนักแน่นในสังคมไทย ทั้ง 3

ฐานราก 8 เสาหลัก และการปกครองประชาธิปไตย คือวิสัยทัศน์เพื่อการ “เปลี่ยนอนาคตประเทศไทย” ให้เป็น อนาคตที่คนไทยเท่าเทียมกัน ประเทศไทยเท่าทันโลก (คู่มือนโยบายพรรคอนาคตใหม่)

กิจกรรมของพรรค

พรรคอนาคตใหม่เป็นพรรคการเมืองเกิดใหม่ การเลือกตั้งปี 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งแรกของพวกเขา จากข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่สาธารณะทั่วไปพรรคอนาคตใหม่ใช้เวลาก่อนประกาศการเลือกตั้งระดมบุคลากรในการทำงานของพรรคและดำเนินการจัดทำนโยบาย

กิจกรรมพรรคที่พรรคอนาคตใหม่สื่อสารกับประชาชนมีทั้งในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ (หนังสือ เอกสาร นโยบาย ป้ายโฆษณา) สื่อสารมวลชน (แถลงข่าว สัมภาษณ์ เวทีเสวนา) โซเชียลมีเดีย (เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ ฯลฯ) การลงพื้นที่ (ปราศรัย พบปะเยี่ยมเยียนประชาชน ประชุม จัดนิทรรศการ งานประเพณี)

ในระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมามีการเขียนและพิมพ์หนังสือที่เกี่ยวข้องกับหัวหน้าพรรคและผู้บริหารพรรคอยู่หลายเล่ม เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือที่เกี่ยวกับอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ที่มีประมาณ 9 เล่มจากระยะเวลาการทำงานการเมืองกว่า 25 ปี ในขณะที่ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่มีหนังสือ 2 เล่ม โดยเขามีส่วนร่วมเขียน 1 เล่มคือหนังสือชื่อ “เลือกอยู่ข้างเวลา” ปิยบุตร แสงกนกกุล เลขาธิการพรรคมีหนังสือที่เขาเขียนเองเป็นผลงานวิชาการ 4 เล่ม แม้ว่าผลงานหนังสือจะไม่ใช่งานของพรรคโดยตรงในการจัดพิมพ์ แต่พรรคสนับสนุนและใช้หนังสือดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางการเมืองของพรรคเช่น ระดมทุนโดยเปิดประมูลหนังสือชุดของปิยบุตร (มติชนออนไลน์, 5 เมษายน 2562)

พรรคได้ผลิตคู่มือนโยบายพรรคในชื่อ “เปิดวิสัยทัศน์เปลี่ยนอนาคต” แผ่นพับนโยบาย “ไทย 2 เท่า” แผ่นพับ “งานแถลงนโยบายเปิดวิสัยทัศน์เปลี่ยนอนาคต” ธงสัญลักษณ์ของพรรค เสื้อยืด อย่างเป็นระบบและมีการออกแบบทั้งรูปแบบและสีสันทันให้มีความเหมือนกันทุกสื่อ

รูปภาพที่ 7 หน้าปกนโยบายพรรคและสื่อประชาสัมพันธ์ของพรรคอนาคตใหม่

รูปภาพที่ 8 แผ่นพับประชาสัมพันธ์พรรคอนาคตใหม่

รูปภาพที่ 9 ป้ายหาเสียงอนาคตใหม่

เครดิตภาพ: ชัชฎา กำลังแพทย์

ช่วงการเลือกตั้ง พรรคจัดตั้งพรรคโดยจัดประชุมเพื่อเตรียมการจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ วันอาทิตย์ที่ 27 พฤษภาคม 2561 พรรคจัดให้มีการลงคะแนนออนไลน์ยังเสียงเลือกตั้งขั้นต้นสำหรับการคัดเลือกผู้จะเป็นตัวแทนพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งในวันที่ 13-14 ธันวาคมปีเดียวกัน และในเดือนต่อมาพรรคได้ทยอยเปิดตัวว่าที่ผู้สมัครของพรรคในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ

รูปภาพที่ 10 บัตรเชิญร่วมประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่

เครดิตภาพ: เอกสิทธิ์ หนูหนักดี

หลังจัดตั้งพรรคเรียบร้อยแล้ว พรรคดำเนินกิจกรรมของพรรคอย่างเป็นทางการในแนวทางเดียวกันกับพรรคการเมืองทั่วไปคือ มีกิจกรรมที่พรรคดำเนินการเป็นประจำเช่น การรับเรื่องร้องทุกข์ การรณรงค์หาเสียง เลือกตั้งซึ่งแต่ละพรรคมีรูปแบบและวิธีการจัดการที่แตกต่างกันไปในรายละเอียด

ในส่วนของการรับเรื่องร้องทุกข์พรรคอนาคตใหม่เปิดช่องทางการร้องเรียนแบบออนไลน์ควบคู่ไปกับการรับเรื่องผ่านที่ทำการพรรค ส่วนรับเรื่องร้องทุกข์ออนไลน์นี้มีเว็บไซต์แยกออกมาชื่อว่า “ชุมชนอนาคตใหม่” ที่มีรูปแบบที่จัดทำไว้สำหรับลงบทความที่พรรคคิดว่าเป็นประโยชน์กับประชาชน ให้ประชาชนส่งประเด็นปัญหาและถกเถียงโดยมี ส.ส. หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประสานงานแก้ไขปัญหา ใน

กระบวนการดังกล่าวบางครั้งพรรคจัดเวทีประชาพิจารณ์เช่น “การจัดเวทีประชาพิจารณ์ประเด็นน้ำท่วมและ
รถโดยสารสาธารณะของหมู่บ้านเศรษฐกิจ เขตบางแค” (ดูรายละเอียดได้ที่ “ชุมชนอนาคตใหม่”
<https://www.futurecommunity.co/hc/th>)

ธนธร จึงรุ่งเรืองกิจหัวหน้าพรรคกล่าวว่าหลังจากเปิดรับเรื่องร้องทุกข์จนถึงเดือนสิงหาคม 2562 มีผู้
ร้องเรียนเข้ามาแล้ว 700 เรื่องและพรรคได้ตั้งคณะทำงานเพื่อทำงานในเรื่องนี้ต่อไป (ไทยโพสต์, 14
สิงหาคม 2562) ตัวอย่างประเด็นร้องเรียนของประชาชนบนเว็บไซต์ชุมชนอนาคตใหม่ได้แก่ เจ้าหน้าที่รับ
สินบน แมวจร ความผิดเคืองของเศรษฐกิจ การปรับภูมิทัศน์ชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี ความเหลื่อมล้ำทางการ
ศึกษา ปัญหาฝุ่นไม่ในอากาศ สะพานชำรุด ไม่มีไฟฟ้า การติดตั้งถังขยะ ทางข้ามถนน ปัญหาลิง ขอความ
ยุติธรรมเวนคืนที่ดิน ลอกท่อ จัดระเบียบการจอดรถ ฯลฯ (“ถกประเด็นปัญหาในพื้นที่,” ชุมชนอนาคตใหม่)

สำหรับกิจกรรมหาเสียงเลือกตั้ง หัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรคและผู้บริหารพรรคอนาคตใหม่ลงพื้นที่
อย่างน้อย 74 จังหวัด (จากข้อมูลของพรรค ณ วันที่ 24 มีนาคม 2562) ในปี 2562 เดือนมกราคมลงพื้นที่
จังหวัดภาคตะวันออก ภาคอีสาน ภาคใต้ 21 จังหวัด เดือนกุมภาพันธ์ลงพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน
ภาคใต้ตอนบนรวม 28 จังหวัด บางจังหวัดเดินทางลงพื้นที่ 2 ครั้งในเดือนเดียวกัน ในเดือนมีนาคมก่อนวันที่
20 ลงพื้นที่ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกรวม 59 จังหวัด

นอกจากการลงพื้นที่แล้วพรรคยังส่งตัวแทนของพรรคร่วมเวทีถกเถียงเชิงนโยบายเป็นจำนวนมาก
เฉพาะในเดือนมีนาคมตัวแทนพรรคร่วมเวทีถกเถียงนโยบายหลายครั้งในวันที่ 1 ไทยรัฐเวทีดีเบตเลือกตั้ง 62
ครั้งที่ 3 วันที่ 2 ดีเบตเลือกตั้ง 62 วันที่ 8 ไทยรัฐเวทีดีเบตเลือกตั้ง 62 ครั้งที่ 4 วันที่ 10 The Standard
Debate วันที่ 13 เวทีสัญจรประชาชนวิสัยทัศน์ “ชิงหัวใจคนเหนือ” วันที่ 14 ช่อง 9 ดีเบตศึกสุดท้าย วันที่ 15
ไทยรัฐเวทีดีเบตเลือกตั้ง 62 ครั้งที่ 5 วันที่ 17 เวทีประชาชนวิสัยทัศน์แคนดิเดตนายกรัฐมนตรี วันที่ 20 ไทยรัฐ
เวทีดีเบตเลือกตั้ง 62 ครั้งที่ 6 เป็นต้น

สำหรับการลงพื้นที่ในเขตชุมชน พื้นที่หลักคือสถานที่สำคัญและตลาด ตัวอย่างเช่นใน ในการลงพื้นที่ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 28 จังหวัด กิจกรรมที่พรรคอนาคตใหม่ทำในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบด้วยการเดินหาเสียง ร่วมเสวนากับผู้ประกอบการ เยี่ยมชมหมู่บ้าน ชื่นชมแม่ เวทีปราศรัย สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสวนากับกลุ่มอาชีพ หรือสหกรณ์ พบปะนักศึกษา กลุ่มบุคคลที่พรรคไปพบคือประชาชนทั่วไป ผู้ประกอบการ นักศึกษา

กิจกรรมที่น่าสนใจของพรรคอนาคตใหม่คือกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้มากหรือมีลักษณะเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันเช่น “ออนทัวร์ พื้นที่ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย” ที่เลขาธิการพรรคทำหน้าที่เป็น มัคคุเทศน์พาประชาชนชมพื้นที่ประวัติศาสตร์พร้อมการปราศรัย (ดูภาคผนวก กิจกรรมช่วงเลือกตั้งพรรค อนาคตใหม่, 22 กุมภาพันธ์ 2562) งานปิกนิกอนาคตใหม่ที่สวนเบญจกิติ (23 กุมภาพันธ์ 2562)

นอกจากตลาด สถานที่สำคัญประจำจังหวัดแล้ว พรรคอนาคตใหม่ยังหาเสียงในสถานศึกษาจากการประชุมจัดตั้งพรรคที่กระทำในพื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้วในระยะเวลาประมาณ 3 เดือนระหว่าง เดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม 2562 พวกเขาปราศรัยที่มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช

ภายหลังการเลือกตั้งพรรคไม่ได้เป็นพรรคร่วมรัฐบาลแต่พรรคก็ยังดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของ พรรคต่อไปในฐานะพรรคฝ่ายค้าน พรรคอนาคตใหม่ลงนามประกาศว่า “ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นตำแหน่งเดียวที่ใช้อำนาจอธิปไตยที่มีมาจากการเลือกของประชาชน” (31 มีนาคม 2562)

บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน

ทฤษฎีสัญศาสตร์ทำให้เห็นว่าถ้อยแถลงหรือภาษานั้นไม่จำเป็นต้องเป็นอักษรหรือคำพูดเสมอไป การกระทำใด ๆ ก็เป็นถ้อยแถลงด้วย ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่พรรคการเมืองดำเนินการในรูปแบบของคำพูดและการกระทำจะถูกนับรวมเป็นถ้อยแถลงของพรรค

สัญศาสตร์มีหน่วยวิเคราะห์พื้นฐานคือสัญญาณ (sign) ที่เกิดจากการเกาะเกี่ยวกันระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (A) ที่กระตุ้นให้เข้าใจถึงอีกสิ่งหนึ่ง (B) ในที่นี้ A ถูกเรียกว่ารูปสัญญาณและ B ถูกเรียกว่าความหมายสัญญาณ การรับรู้และตีความสัญญาณเป็นไปได้เพราะข้อตกลงที่รับรู้ร่วมกันของสังคมที่มีต่อสัญญาณหนึ่ง ๆ ที่นพพร ประชากุล แปลว่าสัญญาณ (convention)

ดังนั้นการทำความเข้าใจความหมายของสัญญาณจึงต้องดูข้อตกลงร่วมของสังคม สำหรับงานวิจัยนี้ ประชาชนคือสัญญาณที่ถูกให้ความหมายโดยการรับรู้ร่วมกันของสังคมโดยพรรคการเมืองเป็นหนึ่งในผู้ร่วมให้ความหมายดังกล่าว ความหมายของ “ประชาชน” จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำพูดหรือข้อเขียนแต่อยู่ที่ผลรวมของการกระทำในสังคม

ในการตีความความหมายของถ้อยแถลงและการกระทำงานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ทฤษฎี Speech act ถือว่าถ้อยแถลงครั้งหนึ่งนั้นมีฐานะเป็นการกระทำซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็น 5 ประเภทคือ การบรรยายข้อเท็จจริง (Assertive), คำสั่ง (Directive), สัญญา (Commissive), แสดงความรู้สึก (Expressive), หรือประกาศ (Declaration)

กล่าวคือ พรรคการเมืองมีสถานะเป็นหนึ่งในผู้ให้ความหมายแก่ประชาชน ประชาชนจะมีความหมายอย่างไรขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 2 ประการคือ สัญญาณ/ข้อตกลงร่วมในสังคมซึ่งหนึ่งคือบริบทและ

สภาพแวดล้อมที่รายรอบทั้งพรรคการเมืองและประชาชน กับปัจจัยประการที่สองคือการกระทำของพรรคการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชน

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความหมายของ “ประชาชน” ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนถูกกล่าวถึงอย่างไรและถูกปฏิบัติอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนที่เต็มไปด้วยถ้อยคำและการกระทำต่อกันจึงเป็นเรื่องของการกำหนดความหมายให้ประชาชนด้วย

การทำงานของพรรคการเมืองตามหลักทั่วไป

รวบรวมนโยบาย

พ.ร.บ. ว่าด้วยพรรคการเมืองปี 2560 กำหนดให้พรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนวงกว้างในเรื่องของการรับสมัครสมาชิก การจัดสาขาพรรค การจัดประชุมใหญ่ การเลือกตั้งผู้บริหารพรรค คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ในส่วนของการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งในแบบแบ่งเขต ตามหลักการที่ระบุใน พ.ร.บ. ว่าด้วยพรรคการเมืองมาตรา 50 แล้วนับเป็นการคัดเลือกอย่างเสรีและกว้างขวาง เนื่องจากมาตราดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งประกาศแก่สมาชิกให้ทราบโดยทั่วกัน (มาตรา 50 วงเล็บ 1) เมื่อได้รายชื่อแล้วก็ให้ส่งรายชื่อให้ตัวแทนพรรคจัดการประชุมเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อ โดยมีคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นผู้อนุมัติและมีอำนาจวินิจฉัยไม่เห็นชอบ (มาตรา 50 วงเล็บ 5) ส่วนการเปิดรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อก็มีกระบวนการคล้ายคลึงกันยกเว้นในบางรายการเช่น มีการเสนอรายชื่อ การจัดทำบัญชีรายชื่อ สมาชิกสามารถลงคะแนนได้คนละไม่เกิน 15 รายชื่อ หัวหน้าพรรคที่ประสงค์จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจะได้รับการบรรจุเป็นรายชื่อลำดับที่ 1

อนึ่ง พ.ร.บ. ว่าด้วยพรรคการเมืองปี 2560 ห้ามมิให้พรรคการเมืองยินยอมให้บุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคเข้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม (มาตรา 55)

ข้อกำหนดทางกฎหมายเหล่านี้มีแนวโน้มสนับสนุนการรวบรวมบุคลากรในวงกว้างที่หลากหลาย เพราะเป็นการสรรหาในวงกว้างอย่างเสรีและเพื่อที่จะได้รับคะแนนเสียงจากประชาชน พรรคเองก็ต้องการแสวงหาผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง แม้ว่าในทางปฏิบัติกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครจะไม่ได้เปิดกว้างและเสรีมากเท่าที่เขียนไว้เป็นหลักการ เป็นต้นว่า ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกพรรคบางคนตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการที่บุคคลใกล้ชิดและเครือข่ายของผู้บริหารพรรคมีโอกาสดังกล่าวในการคัดเลือกและอยู่ในตำแหน่งที่ดีมากกว่าผู้อื่น นอกจากนี้ในบางพื้นที่ยังมีการแข่งขันต่อสู้รุนแรงระหว่างสมาชิกพรรคด้วยกันเองเพื่อที่จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้สมัครของพรรค เช่น เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสงขลาที่มีการแข่งขันระหว่างนายเจือ ราชสีห์กับนายสรพรเพชญ บุญญามณีซึ่งยุติลงด้วยการที่คณะกรรมการสรรหาเลือกนายสรพรเพชญเป็นผู้สมัครแบบเขตและให้นายเจือเป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ (*The Bangkok Insight*, 27 ธันวาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการได้รับคัดเลือกเป็นผู้สมัครของพรรคอาจจะมีประเด็นเรื่องเส้นสายเครือข่ายอำนาจ บารมีเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าการเลือกตั้งที่เปิดกว้างเสรี แต่ในการเลือกตั้งที่ผ่านมาพรรคประชาธิปัตย์มีสัดส่วนผู้สมัคร ส.ส. หน้าใหม่แบบเขตสูงถึงร้อยละ 72.4 และแบบบัญชีรายชื่อร้อยละ 64.7 (*Nation TV*, 3 กุมภาพันธ์ 2562)

การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคเก่าแก่อาจมีปัญหาเส้นสายเครือข่าย แต่สิ่งนี้เป็นปัญหาน้อยลงไปเมื่อเป็นพรรคหน้าใหม่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งของพรรคอนาคตใหม่กล่าวว่าเขาเป็นผู้สมัครรับการคัดเลือกเพียงรายเดียวในเขตพื้นที่ของเขา (สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคอนาคตใหม่, 25 กุมภาพันธ์ 2563)

การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญเนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการคัดกรองผู้มีโอกาสจะเป็นผู้แทนของประชาชนด้วย ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 และเป้าหมายในการออกกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยหรือการได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในวงกว้างมิใช่ผู้แทนที่ตกอยู่ในอำนาจอาณัติของบุคคลใด

บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กำหนดให้มีการเลือกตั้งขั้นต้นหรือไพรมารีโหวต (primary vote) (คู่มือการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกตั้งขั้นต้น, 2561, หน้า 1) กำหนดให้พรรคการเมืองต้อง “ดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 45) แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งกลับกำหนดให้ผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งต้อง “เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง แต่เพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง...” (หมวด 4 มาตรา 41 (3)) ซึ่งอำนาจในการกำหนดพิจารณาและตัดสินคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมักอยู่ในดุลยพินิจของผู้บริหารพรรคการเมืองมากกว่าประชาชนทั่วไป

หลอมรวมผลประโยชน์ประชาชน

พรรคการเมืองมักอ้างว่านโยบายของตนเองกำหนดจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และได้รับผลกระทบบนฐานวิชาการ ในกระบวนการผลิตนโยบายของพรรคมักกล่าวถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่หรือในวงการนั้น ๆ นอกจากนี้ พ.ร.ป. พรรคการเมืองกำหนดให้พรรคการเมืองออกนโยบายโดยรับฟังความคิดเห็นของสาขาพรรคและตัวแทนพรรคประจำจังหวัด (มาตรา 57) ดังนั้นนโยบายของพรรคการเมืองจึงมีลักษณะเฉพาะเจาะจง มุ่งเป้าหมายเฉพาะในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล

อย่างไรก็ตามลักษณะเฉพาะเจาะจงมุ่งเป้าเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคลของนโยบายนี้จะต้องเผชิญกับลักษณะทั่วไปกว้างขวางครอบคลุมทั่วประเทศของระบบเลือกตั้ง นโยบายของพรรคจะต้องเผชิญหน้ากับนโยบายของพรรคคู่แข่ง จะต้องเผชิญหน้ากับพื้นที่และกลุ่มประชาชนอื่นที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว ซึ่งพื้นที่และกลุ่มประชาชนที่คัดค้านนี้อาจจะมีจำนวนน้อยแต่มีพลังและอิทธิพลทางการเมือง ในช่วงฤดูกาลเลือกตั้งพรรคการเมืองจะต้องส่งตัวแทนพรรคเข้าร่วมเวทีอภิปรายถกเถียงทางการเมืองเป็นจำนวนมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและในวงกว้าง มีการถกเถียงทางนโยบายระหว่างตัวแทนพรรคต่าง ๆ ทางสื่อดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีตัวแทนพรรคเดินสายร่วมเวทีอื่น ๆ อีกเช่น ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม

2562 ผู้อำนวยการด้านนโยบายของพรรคอนาคตใหม่ศิริกัญญาขึ้นเวทีเสวนาที่จัดโดยองค์กรต่าง ๆ ในหลากหลายพื้นที่ เช่น การสัมมนาทางรัฐประศาสนศาสตร์เรื่องนโยบายพรรคการเมืองกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ออกรายการทีวีลักษณะล้วงลูกเพื่อเสวนาเกี่ยวกับผู้ไม่ได้รับความสะดวกทางร่างกาย เวทีสาธารณะเรื่องพรรคการเมืองกับสิ่งแวดล้อม เวทีสัมภาษณ์ประชาชนภาคใต้ เวที พ. จุฬาฯ นิติมิติเรื่องนโยบายภาษีอากรเพื่อการพัฒนาประเทศ เวทีสอนนโยบายพลังงาน เป็นต้น

การนำเสนอของพรรคในช่วงฤดูการเลือกตั้งจึงเป็นการหลอมรวมผลประโยชน์ของประชาชนในวงกว้างและถ้าเป็นนโยบายที่ส่งผลสะท้อนเชิงโครงสร้างก็จำเป็นต้องปะทะกับฝ่ายตรงข้าม ผลสะท้อนทางการเมืองของนโยบายไม่ได้ขึ้นอยู่กับความถนัดถนอนโค่นของนโยบายแต่ขึ้นอยู่กับพลังของมวลชนที่รับเอานโยบายดังกล่าวมาเป็นผลประโยชน์ของตนเอง ดังนั้นนโยบายจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ตัวอย่างเช่นนโยบายปฏิรูปกองทัพของพรรคอนาคตใหม่ส่งผลสะท้อนต่อการเมืองไทยได้เนื่องจากมีพลังมวลชนเห็นชอบและสนับสนุนนโยบายนี้จนทำให้พรรคการเมืองและสังคมกล่าวถึงเรื่องนี้ในวงกว้างเมื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ ที่แทบจะไม่มีประเด็นนี้เป็นประเด็นหาเสียง แต่ในปัจจุบันหากค้นหาในกูเกิ้ลด้วยคำว่า “ยกเลิกเกณฑ์ทหาร” ก็จะปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกว่า 1.4 ล้านข้อมูล ในขณะที่พรรคการเมืองขนาดใหญ่อย่างพรรคเพื่อไทยและประชาธิปัตย์ก็มีนโยบายเกี่ยวกับการลดกำลังพลเช่นเดียวกัน (ไทยรัฐออนไลน์, 21 กุมภาพันธ์ 2562)

พยายามเข้าถึงอำนาจรัฐ/รับใช้ “นาย”

พรรคการเมืองพยายามเข้าถึงอำนาจรัฐเพื่อรับใช้ประชาชนที่พรรคได้ขอเสียงสนับสนุนมา อย่างไรก็ตามเมื่อพ้นการเลือกตั้งไปแล้วก็ไม่มีสิ่งใดรับประกันว่านโยบายและคำมั่นต่าง ๆ ที่พรรคได้ประกาศไว้จะได้รับการนำไปปฏิบัติ นอกจากบทลงโทษที่ประชาชนจะมีให้กับพรรคที่บิดพลิ้วสัญญาในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ แม้ว่าพรรคจะมีที่นั่งในสภาน้อยกว่าพรรคอนาคตใหม่แต่ได้เป็นพรรคร่วมรัฐบาลโดยได้ตำแหน่ง 7 ตำแหน่งคือรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข

การได้รับตำแหน่งในรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์โดยที่ไม่ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลทำให้พรรคมีโอกาสดำเนินนโยบายโดยตรงตามที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนคือ เรื่องเศรษฐกิจในด้านสินค้าและบริการ การเกษตร สวัสดิการ และการศึกษา ทว่าสถานการณ์ Covid-19 ทำให้กระทรวงพาณิชย์ที่หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์คนปัจจุบันเป็นรัฐมนตรีว่าการต้องประสบกับข้อครหาและคำถามจากสังคมในเรื่องการบริหารจัดการสินค้าและบริการที่จำเป็นยามวิกฤตหลายประการ

แม้ว่าพรรคอนาคตใหม่จะไม่ได้เป็นพรรคร่วมรัฐบาลแต่พรรคก็ได้ทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรในฐานะฝ่ายค้านคอยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และการทำงานในฐานะกรรมาธิการคณะต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการสื่อสารกับสังคมในเรื่องประโยชน์สาธารณะ

ในการทำหน้าที่ฝ่ายค้าน ผลงานที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งของพรรคอนาคตใหม่ก็คือการลงมติอนุมัติพระราชกำหนด (พ.ร.ก.) โอนกำลังพลและงบประมาณบางส่วนของกองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหมไปเป็นของหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นส่วนราชการในพระองค์ ซึ่งมีเพียงพรรคอนาคตใหม่ที่ออกเสียงไม่เห็นด้วยกับการตรา พ.ร.ก. ฉบับนี้ โดยปิยบุตร ให้สัมภาษณ์ภายหลังการออกเสียงว่า “เรามีพันธะผูกมัดกับประชาชนที่ให้ความไว้วางใจผ่านการเลือกตั้ง” (ไทยรัฐออนไลน์, 18 ตุลาคม 2562)

สื่อมวลชนบางฉบับจัดผลงานที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งของพรคองคตใหม่ในฐานะฝ่ายค้านคือสามารถตั้งคณะกรรมการติดตามผลพวงของการใช้มาตรา 44 ได้ซึ่งเป็นการลงคะแนนชนะฝ่ายรัฐบาล (*The Momentum*, 27 พฤศจิกายน 2562)

พรคองคตใหม่ได้ทำหน้าที่กรรมการคณะต่าง ๆ ได้แก่ กมธ. กฎหมายฯ กมธ. การที่ดินฯ กมธ. การพัฒนาเศรษฐกิจ กมธ. ความมั่นคงแห่งรัฐ กมธ. การพัฒนาการเมืองฯ และ กมธ. การแรงงาน

ตัวอย่างการทำงานในฐานะ กมธ. พรคองคตใหม่เช่น กมธ. กฎหมายเยือน 3 จังหวัดชายแดนใต้ รับฟังปัญหาการละเมิดสิทธิ กมธ. ความมั่นคงเคยเรียกทั้ง พล.เอกอภิรัชต์ คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารบกมาชี้แจงเรื่องการบรรยายเกี่ยวกับความมั่นคงและได้เรียก กอ.รมน. ชี้แจงเรื่องคำสั่ง คสช. ปฏิบัติการข่าวสารและกรณี 3 จังหวัดชายแดนใต้ กมธ. ความมั่นคงแห่งรัฐเชิญเหล่าทัพชี้แจงการใช้งบประมาณจัดซื้ออาวุธ (งานกรรมการของ ส.ส. พรคองคตใหม่ 28 ตุลาคม – 3 พฤศจิกายน 2562) หรือกมธ. แรงงานที่ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ของคณงานและเสนอตั้งสภาแรงงานแห่งชาติ (มติชนสุดสัปดาห์, 26 ธันวาคม 2562) และเสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานที่เริ่มประกาศแนวนโยบายตั้งแต่วันที่ประชุมจัดตั้งพรรค เดือนพฤษภาคม 2561 นำแนวนโยบายไปหาเสียงระหว่างเดือนธันวาคม 2561-มีนาคม 2562 นำร่าง พรบ. คุ้มครองแรงงานเดือนเมษายน 2562 โดยมีเนื้อหาคือลดเวลาการทำงาน เพิ่มรายได้ เพิ่มความมั่นคงและความเสมอภาคทางเพศพิจารณาในพรรค ใช้เวลา 3 เดือนระหว่างเมษายนถึงมิถุนายน 2562 รับฟังความเห็นทุกภาคส่วนและเสนอต่อรัฐสภาครั้งแรกในเดือนตุลาคม 2562 นำไปปรับแก้และเสนอใหม่ระหว่างเดือนตุลาคม 2562 ถึงมกราคม 2563 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ประธานสภารับร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวและขอให้รัฐมนตรีลงนามก่อนนำไปลงมติวาระที่ 1 ในสภาผู้แทนราษฎร (คณะก้าวหน้าแรงงาน, เฟซบุ๊ก 19 กุมภาพันธ์ 2563)

ในการสื่อสารกับสังคมนั้น พรคองคตใหม่ “สนทนา” กับสังคมในประเด็นทันสถานการณ์อย่างต่อเนื่องตามแนวนโยบายของพรรค เช่น ในเรื่องการผูกขาดพรรคได้แสดงความเห็นกรณีการซื้อกิจการเทสโก้ โลตัสของซีพี ในเรื่องการปฏิรูประบบราชการพรรคแสดงความเห็นเกี่ยวกับการทำงานของระบบราชการไทย

พรรคได้ออกเอกสารตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 หรือในกรณีล่าสุดเกี่ยวกับสถานการณ์ Covid-19 พรรคได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการโรคระบาดในครั้ง

ประชาชนกับการเป็นเจ้าของพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองกำหนดให้การจัดตั้งพรรคการเมืองจะเสร็จสมบูรณ์ได้พรรคการเมืองดังกล่าวจะต้องมีทุนประเดิมไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านบาทโดยผู้ร่วมจัดตั้งพรรคการเมืองทุกคนต้องร่วมกันจ่ายเงินก้อนนี้คนละไม่น้อยกว่า 1,000 บาทแต่ไม่เกินคนละ 50,000 บาทและมีสมาชิกเริ่มต้นไม่น้อยกว่า 500 คนหลังจากจดทะเบียนชื่อพรรคกับคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเวลา 6 เดือน และเมื่อตั้งพรรคเรียบร้อยแล้วก็ต้องหาสมาชิกเพิ่มอีกให้ครบ 5,000 คนภายใน 1 ปี และ 10,000 คนภายใน 4 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกแต่ละคนจะต้องจ่ายค่าบำรุงพรรคไม่น้อยกว่า 100 บาทต่อปี หรือจ่ายค่าบำรุงพรรคแบบตลอดชีพไม่น้อยกว่า 2,000 บาท (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 105 ก, 2560, หน้า 3, 6, 12)

ความเป็นเจ้าของ

ด้วยเหตุที่ผู้บริหารพรรคและผู้บริจาคเงินรายใหญ่ให้พรรค ตลอดจนบุคลากรที่มีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดนโยบายของพรรคไม่ใช่ประชาชนทั่วไปแต่เป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นนำไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนำภาคธุรกิจ ชนชั้นนำภาคราชการหรือชนชั้นนำจากภาควิชาการ ดังนั้นความเป็นเจ้าของพรรคของประชาชนในลักษณะที่มีบทบาทและมีอำนาจนำเหนือการตัดสินใจเรื่องการค้าเนินการของพรรคจึงน้อยหรืออาจจะกล่าวได้ว่าประชาชนทั่วไปไม่มีอิทธิพลต่อพรรคในเรื่องนี้

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องความเป็นเจ้าของพรรคจึงไม่ใช่ประเด็นที่จะประเมินได้จากเงื่อนไขทางวัตถุเพียงอย่างเดียว การขาดความเป็นเจ้าของพรรคในเชิงวัตถุไม่ได้หมายความว่าประชาชนจะไม่สามารถเป็นเจ้าของพรรคได้ในด้านอื่น เช่นประชาชนจำนวนหนึ่งอาจจะรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคในเชิงอุดมการณ์ สิ่งนี้สังเกต

ได้จากปรากฏการณ์ของสิ่งที่เรียกว่า “ตึง” หรือผู้สนับสนุนพรรคการเมืองในระดับเข้มข้น หรือการเรียกขานประนามกันระหว่างตึงต่างพรรค สิ่งเหล่านี้น่าจะสะท้อนความรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคได้เพราะประชาชนทั่วไปเหล่านี้ยินยอมสละเวลาและทุนทรัพย์ (แม้ว่าจะไม่ใช่เงินก้อนใหญ่) สนับสนุนพรรคและยินยอมรับความรู้สึกเจ็บร้อนแทนพรรค

การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของพรรค การกำหนดนโยบาย การกดดันตรวจสอบสมาชิกมักเป็นกิจการของชนชั้นนำของพรรคมากกว่าประชาชนทั่วไป แม้แต่ในกระบวนการคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรคที่โดยหลักการแล้วเปิดกว้างเสรีก็ยังกำหนดให้มีการคัดเลือกและการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการจำนวนน้อยที่คัดสรรโดยพรรค

ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2562 ของพรรคประชาธิปัตย์มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 313 คน (รายงานการประชุมใหญ่สามัญพรรคประชาธิปัตย์, 2562) จากจำนวนสมาชิกทั่วประเทศเกือบ 3 ล้านคน (รายงานจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทิน 2560, 2561) โดยเปรียบเทียบแล้วจึงเป็นเรื่องยากที่จะให้ประชาชนทั่วไปหรือแม้กระทั่งเฉพาะสมาชิกพรรคมามีส่วนร่วมกับการกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค

อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกันกับประเด็นเรื่องการเป็นเจ้าของ พรรคการเมืองเป็นองค์กรการเมืองที่มุ่งแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนในวงกว้างและไม่เคยมีจำนวนเสียงที่ได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวนเท่ากับสมาชิกของพรรค แปลว่าพรรคจะชนะการเลือกตั้งหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากกว่าสมาชิกของพรรค นอกจากนี้กิจกรรมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรทั้งเรื่องเวลา ทุนทรัพย์กระทั่งเงื่อนไขด้านอื่น ๆ ของชีวิตมาก การมีส่วนร่วมกับการเมืองจึงเป็นเงื่อนไขที่ไม่ได้มีไว้สำหรับประชาชนทั่วไป แต่นี่ก็ได้หมายความว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเลย ในทางกลับกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องน่ากังขาว่าแค่ไหนอย่างไรจึงจะเรียกว่ามีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจการพรรคการเมืองของประชาชนดูเหมือนจะเป็นเส้นทางที่ยาวไกลและยากลำบาก ยกตัวอย่างกิจกรรมที่มีความสำคัญมากสำหรับการมีผู้แทนตนในสภาของประชาชนนั่นคือการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ที่แม้จะเปิดกว้างให้สมาชิกทั่วไปสามารถลงสมัครรับการคัดเลือกได้แต่อำนาจในการคัดเลือกและตัดสินใจอยู่ที่คณะกรรมการสรรหาและคณะกรรมการบริหารพรรค โดยมีส่วนที่ประชาชนสามารถเลือกโดยตรงคือขั้นตอนการเลือกตั้งขั้นต้นซึ่งผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดจากประชาชนไม่ได้เป็นตัวแทนประชาชนไปลงสมัครรับเลือกตั้งโดยอัตโนมัติแต่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสรรหา ซึ่งส่วนใหญ่มาจากคณะกรรมการบริหารกับผู้ที่มีหัวหน้าพรรคเห็นชอบ กับคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งก็คือตัวหัวหน้าพรรคกับผู้ที่มีหัวหน้าพรรคเห็นชอบและไว้วางใจ

ยังไม่ต้องกล่าวถึงอีกว่าในกระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองนั้นแม้ว่าจะกล่าวถึงการเปิดกว้าง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนแต่ในทางปฏิบัติจริงแล้วมีความเป็นไปได้มากที่ข้อเสนอนโยบายจะเกิดขึ้นจากคนจำนวนน้อยหรืออย่างน้อยที่สุดคือคนจำนวนน้อยเป็นผู้มีบทบาทนำ

การเป็นเป้าหมาย

สมาชิกพรรคกับเป้าหมายของพรรค

แม้ว่าพรรคการเมืองต้องการสมาชิกอย่างกว้างขวางแต่ข้อห้ามทางกฎหมายทำให้การรับสมัครสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นไปอย่างมีขอบเขตจำกัด ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่จะมีสิทธิสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องมีสัญชาติไทย อายุไม่น้อยกว่า 18 ปี ไม่ติดยาเสพติด ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไม่เป็นนักบวช ไม่วิกลจริต ไม่ถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่เคยถูกพิพากษาจำคุก หรือเคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการข้อหาทุจริต (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 18 ง, 2562, หน้า 381) ในแง่นี้สมาชิกของพรรคต่อให้มีประชาชนทั้งประเทศสมัครเป็นสมาชิกของพรรค แต่สมาชิกพรรคจะไม่เท่ากับ “ประชาชน” ของประเทศ เนื่องจากกฎหมายได้คัดพวกเขาจำนวนหนึ่งออกไปแต่แรก

ที่น่าสนใจคือ ในขณะที่กฎหมายกีดกันประชาชนจำนวนหนึ่งออกไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่นโยบายของพรรคการเมืองและการแสวงหาแนวร่วมทางการเมืองยินดีที่จะโอ้อวดรับบุคคลทุกรูปแบบเข้ามาไว้ในกระบวนการทางการเมืองเสมอไม่ว่าจะเป็นพระ นักบวชหรือบุคคลไม่ว่าจะเป็นเพศหรืออายุใด ๆ

คำประกาศของพรรคกับการปฏิบัติจริง

ข้อสังเกตหนึ่งคือการตีความการทำ “เพื่อ” ประชาชนของนั้นไม่สามารถพิจารณาจากคำประกาศหรือแถลงของพรรคได้ โดยมีเหตุผล 3 ประการคือ ประการแรก คำประกาศและถ้อยแถลงทางนโยบายของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งอาจจะไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติหรือพยายามดำเนินการให้เกิดผล ประการที่สอง คำประกาศและถ้อยแถลงทางนโยบายที่กล่าวอ้างถึงประชาชนอาจจะไม่ได้เป็นนโยบายที่ให้ประโยชน์กับประชาชนก่อนและมากกว่าภาคส่วนอื่น เช่น นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ให้ประโยชน์ภาคธุรกิจ และประการที่สาม “ประชาชน” ในคำประกาศและถ้อยแถลงทางนโยบายอาจจะไม่รวมถึงประชาชนผู้ด้อยอำนาจและทรัพย์สินและอยู่ชายขอบของสังคม

กิจกรรมพรรคการเมืองกับประชาชน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนดสิ่งที่พรรคการเมืองต้องทำในการจัดตั้งพรรคการเมือง การหาสมาชิกพรรค การหาเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้ พ.ร.บ. ปี 2560 มีความแตกต่างจาก พ.ร.บ. ปี 2550 โดยฉบับปี 2560 มีส่วนเพิ่มเติมจากฉบับปี 2550 ในสาระสำคัญคือกำหนดให้มีผู้ร่วมก่อตั้งพรรคไม่น้อยกว่า 500 คน จากเดิมมี 15 คน มีการกำหนดให้สาขาพรรคต้องมีสมาชิก 500 คน มีทุนประเดิมพรรคหนึ่งล้านบาทและมีการจ่ายค่าบำรุงพรรค ซึ่ง พ.ร.บ. ฉบับปี 2550 ไม่กำหนด

ผลที่ตามมาก็คือความยุ่งยากที่เพิ่มมากขึ้นในการจัดตั้งพรรคการเมืองตัวอย่างเช่น ในกรณีของการกำหนดให้สาขาพรรคจำเป็นต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 500 คนและการกำหนดให้สมาชิกพรรคต้องจ่ายค่าบำรุง

ทำให้สาขาพรรคของพรรคประชาธิปัตย์และจำนวนสมาชิกทั่วประเทศลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (สัมภาษณ์ ชินวรรณ บุญเกียรติ, 2563)

พ.ร.บ. พรรคการเมืองกำหนดให้พรรคการเมืองทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ในแต่ละปี ประกอบด้วย “หนึ่ง การส่งเสริมให้สมาชิกและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างมีเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของปวงชนชาวไทย สอง ร่วมกับประชาชนในการหาแนวทางการพัฒนาประเทศ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีเหตุผลโดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน สาม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการดำเนินงานขององค์กรอิสระอย่างมีเหตุผล สี่ ส่งเสริมให้สมาชิกและประชาชนมีความสามัคคีปรองดอง รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่าง และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธี เพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชน และห้า กิจกรรมอื่นอันจะยังประโยชน์ต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ” (พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 105 ก, 2560, หน้า 9-10) กล่าวโดยสรุปคือกฎหมายระบุให้พรรคการเมืองรณรงค์ให้ประชาชนชาวไทยส่งเสริม รักษาและ “มีความเข้าใจที่ถูกต้อง” เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และประพาดิตนให้เป็นพลเมืองที่ “มีเหตุมีผล” สามัคคีปรองดอง

เนื่องจาก พ.ร.บ. ฉบับนี้ยังกำหนดให้พรรคการเมืองแสวงหาสมาชิกพรรคเพิ่ม จัดตั้งสาขาพรรคในจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวางซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่มีกลไกและบุคลากรขับเคลื่อนอยู่ทั่ว

ประเทศ จึงเป็นที่เข้าใจได้ถึงหลักการและเหตุผลของกฎหมายที่ระบุให้พรรคการเมืองทำกิจกรรมกับประชาชน
ในลักษณะดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมมากไปกว่าที่กำหนดตามกฎหมายกล่าวคือในขณะที่
พ.ร.บ. นี้เรียกร้องพรรคการเมืองรณรงค์ให้ประชาชนปฏิบัติตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมแต่พรรคการเมือง
กลับรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยมุ่งไปที่การตอบสนองต่อประชาชนในด้านที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่า

ทั้งนี้อาจจะสรุปกิจกรรมของพรรคการเมืองได้เป็น 3 ช่วง 2 ระดับ

3 ช่วงหมายถึงกิจกรรมช่วงก่อนเลือกตั้ง ช่วงฤดูการเลือกตั้ง และช่วงหลังฤดูการเลือกตั้ง

ในช่วงที่ยังไม่มีการเลือกตั้งพรรคการเมืองใหม่จะศึกษาความเป็นไปได้และระดมสรรพกำลังจัดตั้ง
พรรคเพื่อลงสู่สนามเลือกตั้ง ส่วนพรรคการเมืองที่ขึ้นมาแล้วก็จะทำการติดต่อสื่อสารกับประชาชนเป็นระยะ
เพื่อรักษฐานเสียงเดิมเอาไว้ ส.ส. หลายสมัยคนหนึ่งของพรรคประชาธิปัตย์กล่าวว่าเขาลงพื้นที่ทุกวันไม่ว่าจะ
มีการเลือกตั้งหรือไม่มีการเลือกตั้ง ตารางเวลาของเขาคือช่วงเช้าเดินเยี่ยมประชาชนในพื้นที่และใช้เวลาช่วง
เย็นเตรียมไว้สำหรับการไปร่วมงานทางสังคมต่าง ๆ (สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพ, กุมภาพันธ์
2563) ส่วนในช่วงฤดูการเลือกตั้งพรรคก็จะพยายามเสนอนโยบาย ลงพื้นที่หาเสียงเพื่อจูงใจประชาชนในวง
กว้าง และในช่วงหลังการเลือกตั้งก็เป็นช่วงเวลาของการจัดตั้งรัฐบาลหรือทำหน้าที่ฝ่ายค้าน ทั้งนี้ในทุก
ช่วงเวลาของพรรคการเมืองกิจกรรมพื้นฐานคือการติดต่อสื่อสารกับประชาชน

กิจกรรม 2 ระดับหมายถึงกิจกรรมในระดับปฏิบัติการการเลือกตั้งดังที่กล่าวมาข้างต้น กับกิจกรรมใน
ระดับการให้ความหมาย การมีกิจกรรมของพรรคการเมืองที่ทุกกิจกรรมล้วนแต่มีจุดหมายปลายทางเพื่อ
ติดต่อสื่อสารและหาการสนับสนุนจากประชาชนได้สร้างความหมายให้กับประชาชนและทำให้ประชาชน
ปรากฏขึ้นมาเป็นเรือนร่างทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

การให้ความหมายแก่ประชาชนโดยพรรค

ภาคปฏิบัติการ

ที่ทำการพรรค

ในหนังสือของชาติรี ประกิตนันทการชื่อ “สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49” ทำการศึกษาสถาปัตยกรรมในฐานะ “เครื่องมือทางสังคมที่ช่วยก่อรูปจิตสำนึก ปลุกฝังอุดมการณ์ หรือควบคุมพฤติกรรมมนุษย์” (2558, หน้า 5) งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการเสนอขยายความต่อจากสิ่งที่ชาติรีกล่าวถึงว่านอกจากสถาปัตยกรรมโดยตัวมันเองแล้ววิธีการบริหารจัดการอาคารสิ่งปลูกสร้างก็ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน

ที่ทำการของพรรคการเมืองประกอบด้วยสำนักงานใหญ่ สาขาพรรค อาคารตัวแทนพรรคและศูนย์ประสานงานพรรค ซึ่งสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้มีความหลากหลายในตัวมันเอง สำนักงานใหญ่ของพรรคประชาธิปไตยเป็นอาคารที่ก่อสร้างแยกเป็นอิสระตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ใกล้ทางด่วน สำนักงานใหญ่ของพรรคอนาคตใหม่อยู่ในอาคารสำนักงานติดถนนใหญ่ใกล้ทางด่วนเช่นเดียวกัน ส่วนสาขาพรรค อาคารตัวแทนพรรค และศูนย์ประสานงานพรรคนั้นมีความเป็นไปได้ตั้งแต่อาคารสำนักงานขนาดใหญ่อย่างศูนย์ประสานงานฝั่งธนบุรีของพรรคอนาคตใหม่ ห้องเช่าหรือเป็นบ้านพักอาศัยหรือสำนักงานของ ส.ส. ในพื้นที่ ซึ่งอาจจะอยู่ติดกับถนนใหญ่สัญจรสะดวกหรือไม่ก็ได้

ไม่ว่าที่ทำการพรรคจะเป็นสถาปัตยกรรมประเภทใด สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือการเปิดกว้างพร้อมรับประชาชนที่เดินเข้าไปติดต่อ เวลาในการเปิดปิดที่ยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน ยิ่งที่ทำการพรรคใกล้ชิดกับพื้นที่มากเท่าไรสถานที่ดังกล่าวยิ่งเปิดกว้างและยืดหยุ่น ที่ทำการพรรคหลายแห่งมักบอกว่าในทางปฏิบัติแล้วที่ทำการเปิดไม่มีวันหยุด เวลาเปิดปิดอย่างเป็นทางการมักจะอยู่ระหว่าง 09.00-17.00 นาฬิกา แต่ก็ขึ้นอยู่กับ การเข้ามาติดต่อพรรคของประชาชน ข้อดีอย่างหนึ่งของที่ทำการพรรคก็คือ พวกเขายินดีต้อนรับประชาชนทุกคนแม้จะเป็นประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น

การลงพื้นที่

พื้นที่สาธารณะ สถานที่สำคัญของพื้นที่ สถาบันการศึกษา แหล่งชุมชนโดยเฉพาะตลาดคือพื้นที่เป้าหมายแรกและทั่วไปของพรรคการเมืองในการลงพื้นที่พบปะประชาชน นโยบายการลงพื้นที่เหล่านี้ที่เห็นได้ชัดเจนคือนัยเชิงปริมาณ ด้วยเหตุที่ว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีการชุมนุมกันของประชาชนจำนวนมาก แต่งานวิจัยนี้เห็นว่าการเลือกพื้นที่มีอีกนัยหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันเชิงปริมาณคือนัยเชิงคุณภาพของประชาชนในพื้นที่ นอกจากการลงพื้นที่เพื่อพบปะกับเหล่าประชาชนผู้สนับสนุนพรรคอยู่เดิมแล้ว พรรคการเมืองยังมีแนวโน้มที่จะลงพื้นที่เพื่อแสวงหาผู้สนับสนุนรายใหม่หรือผู้สนับสนุนพรรคที่ยังไม่ทำการตัดสินใจ ดังนั้นสิ่งที่ดึงดูดให้พรรคการเมืองเลือกพื้นที่ก็คือความไม่แน่นอนที่มีโอกาสเป็นไปได้ของคะแนนเสียงเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ภาคความหมาย

ธรรมเนียมและวัฒนธรรมนักการเมือง

รูปภาพที่ 11 อภิลิทธิ์ เวชชาชีวะ ivaประชาชน

ที่มา: เฟซบุ๊กส่วนตัว ABHISIT VEJAJIVA วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2562

ภาพที่มักเห็นกันชินตาในห้วงเวลาเลือกตั้งคือภาพนักการเมืองเข้าหาประชาชน อยู่ในหมู่ประชาชน ทำความเคารพประชาชน โดยเฉพาะภาพนักการเมืองยกมือไหว้ประชาชนเป็นภาพที่หาได้ง่ายเปรียบเทียบกับภาพข้าราชการหรือผู้มีอำนาจไหว้ประชาชนที่หาได้ไม่ถนัดนักหรือหากจะกล่าวว่ามีไม่ใช่ภาพที่หาได้ก็อาจจะไม่ผิดจากความเป็นจริง เมื่อลองค้นหาใน google ด้วยคำสำคัญว่า “ประยุทธ์ ไหว้” ผลที่ได้รับเบื้องต้นไม่ปรากฏภาพประยุทธ์ไหว้ประชาชนแม้แต่ภาพเดียว รูปยกมือไหว้ของประยุทธ์เป็นการยกมือไหว้ประชาชนที่เป็น “นามธรรม” เช่นรูปภาพที่ ประยุทธ์ จันทร์โอชาไหว้ขอบคุณสื่อ ในขณะที่เมื่อค้นหาคำว่า “ธนาธร ไหว้” ในเสิร์ชเอนจินอันเดียวกันในเวลาเดียวกันก็จะพบภาพธนาธรไหว้ประชาชนจำนวนหนึ่ง

รูปภาพที่ 12 ประยุทธ์ จันทร์โอชาไหว้ขอบคุณสื่อ

ที่มา: The Standard วันที่ 6 มิถุนายน 2562

รูปภาพที่ 13 ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจไหว้ประชาชน

ที่มา: เฟซบุ๊ก PPTV HD36 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2561

ต่อการไหว้นี้ กรมส่งเสริมวัฒนธรรมนำคำอธิบายของศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล ราชบัณฑิตมาเผยแพร่ในเว็บไซต์ของกรมฯ ว่า “การไหว้เป็นการแสดงควมมีสัมมาคารวะอย่างหนึ่ง” พระอมแก้วกำเนิด อดีตเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ความเห็นต่อการไหว้ว่าเป็น “ธรรมชาติของมนุษย์ที่จะแสดงความรัก ความเคารพต่อกัน” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, “การไหว้ มารยาทไทยที่ควรสืบทอด ,”) หากการไหว้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นการแสดงควมมีสัมมาคารวะ การแสดงความรัก ความเคารพต่อกันอันเป็นสัจนิยมของสังคมไทย การแสดงออกถึงการไหว้ในที่สาธารณะของนักการเมืองต่อประชาชนก็มีความหมายเท่ากับการแสดงควมเคารพและความรักต่อประชาชนของนักการเมือง ในขณะที่ข้าราชการและผู้มีอำนาจทางการเมืองไม่มีธรรมเนียมปฏิบัตินี้

สื่อประชาสัมพันธ์

พรรคการเมืองทำสื่อประชาสัมพันธ์หลากหลาย ในที่นี้จะอธิบายลงรายละเอียดเฉพาะสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทเดียวที่เป็นเอกลักษณ์ของการเลือกตั้งนั่นคือ ป้ายหาเสียงเลือกตั้ง งานวิจัยเกี่ยวกับป้ายโฆษณาหาเสียงทางการเมืองขึ้นหนึ่งทำการวิเคราะห์ speech act บนป้ายโฆษณาหาเสียงในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพฯ ปี 2547 ไว้ว่ามี 4 ลักษณะคือ ผูกมัด ชื่นนำ บอกกล่าวและแสดงความรู้สึก (บุญโชค เขียวมา, 2551, หน้า 23)

ถ้อยคำต่าง ๆ ที่ปรากฏบนป้ายหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่หากนำไปวิเคราะห์ตามแนวทาง speech act อย่างตรงไปตรงมาก็สามารถถูกจัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าวได้เช่นเดียวกันซึ่งจะได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเจตนาของผู้พูดคือพรรคการเมืองที่ต้องการสื่อสารทางการเมืองแบบใด แต่งานวิจัยชิ้นนี้อายากเสนอมุมมองวิเคราะห์ป้ายหาเสียงที่พิจารณาถ้อยคำในฐานะการกระทำโดยเปลี่ยนความสนใจจากเจตนาของผู้พูดมาเป็นการพิจารณาว่าผู้พูดต้องการพูดกับใคร?

ถ้อยคำบนป้ายโฆษณาหาเสียงนั้นนำมาจากการย่อแนวนโยบายของพรรคที่มีความหนา 60 หน้า (รวมปกหลัง) ของพรรคอนาคตใหม่และ 104 หน้าของพรรคประชาธิปัตย์ลงเหลือข้อความไม่กี่ประโยค เป็นต้นว่า “พอหรือยัง 5 ปี รวยกระจุกจนกระจาย” “พอหรือยัง 5 ปี ปราบโกงล้มเหลว” “หยุดทุนผูกขาดล้างระบบเส้นสาย ทำลายคอร์รัปชัน” “กระจายอำนาจ กระจายรายได้” “ประกันค่าแรงแสนสองต่อปี” “เบี้ยผู้สูงอายุ 1,000 บาท/เดือน” การย่อเอกสารหลายหน้าลงเหลือประโยคเดียวหมายความว่าประโยคนั้นต้องสำคัญและต้องเป็นข้อความที่สื่อถึงบุคคลที่พรรคต้องการสื่อมากที่สุด

ภาษาที่พรรคเลือกใช้คือสั้น กระชับ เข้าใจง่าย ไม่มีคำศัพท์เชิงเทคนิคยุ่งยาก เนื้อหาของป้ายสะท้อนอย่างน้อย 3 ประการคือ ต้องการสื่อสารถึงประชาชนที่อยู่นอกวงผลประโยชน์ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจการเมืองหรือเศรษฐกิจ เน้นไปที่ผู้มีฐานะไม่มั่นคงและป้ายหาเสียงต้องการสื่อสารไปถึงกลุ่มบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูงหรือมีความเชี่ยวชาญ

นโยบาย

เมื่อพิจารณานโยบายของพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคอนาคตใหม่ “ประชาชน” ในนโยบายของทั้งสองพรรคมีลักษณะร่วมกัน คือ หนึ่ง ประชาชนส่วนที่ถูกนับรวมอยู่แล้วถูกกล่าวถึงในเชิงสถาบันหรือโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ใช่โครงสร้างอำนาจ เมื่อกล่าวถึงประชาชนในฐานะปัจเจกจะเป็นประชาชนส่วนที่ยังไม่ถูกนับรวม สอง มีลักษณะเชิงชนชั้น สาม มีเงื่อนไขในการรับสิทธิประโยชน์น้อยหรือแทบจะไม่มี และสี่ เป้าหมายของนโยบายพรรคการเมืองคือลดอำนาจรัฐเพิ่มอำนาจประชาชน

พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคอนาคตใหม่วางพื้นที่นโยบายของพรรคใกล้เคียงกันคือกล่าวถึงการลดอำนาจรัฐ ทำลายอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจ สร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และให้สวัสดิการและสิทธิประโยชน์กับประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มีความสามารถในการดูแลตนเองน้อย

ความแตกต่างกันระหว่างนโยบายของพรรคทั้งสองคือ ในการลดอำนาจรัฐ พรรคประชาธิปัตย์ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและประสิทธิภาพในเชิงเทคนิควิธีเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบรัฐ และการลดอำนาจรัฐของพรรคประชาธิปัตย์มุ่งความสนใจไปที่ระบอบราชการหรือ “ปฏิรูประบบบริหารงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ” (นโยบายพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2562, หน้า 3) ในขณะที่พรรคอนาคตใหม่มีมุมมองต่อรัฐในฐานะความสัมพันธ์ทางอำนาจที่กว้างขวางไปกว่าระบอบราชการ ดังนั้นข้อเสนอของพรรคอนาคตใหม่ในการลดอำนาจรัฐจึงไม่ได้มุ่งจัดการหน่วยราชการในฐานะส่วนหนึ่งของระบอบราชการเท่านั้นแต่จัดการในฐานะตัวแสดงทางการเมืองที่มีผลต่ออำนาจรัฐเช่น การเสนอให้ลดอำนาจกองทัพ แก้ไขกฎหมายที่ปิดปากประชาชนเช่น พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ (คู่มือนโยบายพรรคอนาคตใหม่, 2562, หน้า 41)

ในด้านการทำลายอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจ พรรคประชาธิปัตย์เน้นการกล่าวถึงกติกาที่เป็นธรรม การบริหารที่โปร่งใส การปฏิรูปกฎหมายที่เป็นอุปสรรค การปรับปรุงระบบงบประมาณ (หน้า 4) ในขณะที่

พรรคอนาคตใหม่จะระบุรายละเอียดรูปธรรมชัดเจนมากกว่าเช่น ทำลายสัมปทานดิบดีพีร์ แก่กฎระเบียบที่เอื้อต่อกลุ่มทุนธุรกิจเหล้าเบียร์ (คู่มือนโยบายพรรคอนาคตใหม่, 2562, หน้า 27)

เมื่อพิจารณาจากมุมมองของประชาชนอาจจะสรุปสาระสำคัญในนโยบายของทั้งสองพรรคได้ว่าเป็นนโยบายที่ให้สิทธิประโยชน์หรือทางคืนสิทธิประโยชน์ให้กับประชาชนสองกลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นประชาชนที่ได้รับประโยชน์บนโครงสร้างเดิมอยู่แล้วแต่ต้องการมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมากขึ้นหรือส่วนที่ถูกละเลยซึ่งเป็นคนชั้นกลางผู้มีการศึกษาดีและมีงานมั่นคง ส่วนกลุ่มที่สองคือประชาชนที่อยู่นอกโครงสร้างผลประโยชน์ไม่สามารถเข้าถึงบริการและการจัดสรรสิทธิประโยชน์ของรัฐ หรือส่วนที่ไม่ถูกละเลยซึ่งมักประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่การศึกษาน้อย งานไม่มั่นคง เป็นบุคคลชายขอบ

แม้ว่าจะมีรายละเอียดและจุดเน้นที่แตกต่างกันแต่นโยบายทั้งสองพรรคก็มีจุดร่วมกันตรงที่ลดอำนาจรัฐเพิ่มอำนาจประชาชน ความแตกต่างที่สำคัญของประเด็นนี้คือคู่ตรงข้ามหรือปฏิปักษ์ต่อนโยบายของสองพรรคแตกต่างกัน ในภาพรวมนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อทุนผูกขาดขนาดใหญ่ กองทัพข้าราชการและคนชั้นกลางที่เป็นผู้ทำงานมั่นคงเงินเดือนดี (ตามนิยามของ Banerjee and Duflo ใน What is middle class about the middle classes around the world?) เนื่องจากเป็นนโยบายที่มุ่งจัดการปัญหาตามหลักการและเป็นนามธรรม ในขณะที่นโยบายของพรรคอนาคตใหม่ดูจะคุกคามกลุ่มเหล่านี้นมากกว่าเพราะระบุเป้าหมายดำเนินการทางนโยบายอย่างชัดเจนว่าเป็นการลดงบประมาณความมั่นคง (หน้า 20) ลดขนาดกองทัพร้อยละ 40 ลดอัตรานายพลจาก 1,600 ตำแหน่งลงเหลือ 400 ตำแหน่ง (คู่มือนโยบายพรรคอนาคตใหม่, 2562, หน้า 51-52) ยกเลิกสิทธิลดหย่อน LTF, RMF จำกัดการหักค่าใช้จ่ายของผู้มีรายได้จากรัฐกิจเฉพาะ (หน้า 21) ที่ผาสุก พงษ์ไพจิตรทำการวิจัยพบว่าไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้มีรายได้น้อยและทำให้รัฐสูญเสียภาษีประมาณ 10,000 ล้านบาท (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, “ผาสุกชี้ ปฏิรูปภาษี แนวทางหนึ่งลดความเหลื่อมล้ำ,” TSRI News Detail, 8 มีนาคม 2562)

ประชาชนในนโยบายพรรคการเมืองเป็นประชาชนที่มีเงื่อนไขในการได้รับสิทธิประโยชน์น้อยหรือแทบจะไม่มียกเว้นเงื่อนไขในเรื่องสัญชาติ ตัวอย่างเช่น ในนโยบาย “เกิดปีปรับแสน” ของพรรคประชาธิปัตย์หรือนโยบาย “ไทยเท่าเทียม” ของพรรคอนาคตใหม่ให้สิทธิประโยชน์กับคนไทยทุกคนที่เกิดมา

นักการเมืองต้องรองรับเรียกร้องตำแหน่งจากฐานที่นั่งในสภา ดังนั้นจำนวนเป็นเครื่องมือเข้าถึงตำแหน่งของนักการเมือง แม้ว่ากระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคอาจจะริเริ่มดำเนินการและมีอำนาจนำโดยคนจำนวนน้อยแต่เป้าหมายในการผลิตนโยบายของพรรคนั้นพรรคการเมืองจะมุ่งลงพื้นที่หาประชาชนวงกว้างก่อน

การนำนโยบายไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หาเสียงสนับสนุนจากประชาชนนี้มีนัยสองด้านคือ หนึ่ง ด้านรับเอาปัญหาของประชาชนไปเป็นนโยบายเพื่อแก้ปัญหา สอง การทำหน้าที่เป็นตัวแทนทุนหรือกลุ่มผู้ได้ประโยชน์เชิงโครงสร้างไปเจรจาต่อรองเรียกร้องการสนับสนุนนโยบายที่จะสืบทอดโครงสร้างดังกล่าวต่อไปจากประชาชน

สำหรับประชาชนพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่เปิดกว้างและนับรวมมากกว่าสถาบันและองค์กรใด ๆ ในประเทศ ไม่มีสถานที่ใดที่พร้อมต้อนรับและฟังปัญหาของประชาชนมากไปกว่าพรรคการเมือง ไม่มีองค์กรใดที่มีข้อเสนอที่นับรวมประชาชนส่วนที่ไม่ถูกนับมากเท่าพรรคการเมือง ทุก ๆ การเลือกตั้งพรรคการเมืองจะผลิตและเสนอนโยบายที่นับรวมประชาชนส่วนที่ไม่ถูกนับเข้ามาเสมอพร้อมกันกับนโยบายที่ให้ประโยชน์กับชนชั้นที่ได้เปรียบ โดยสัดส่วนของนโยบายดังกล่าวอยู่ที่อำนาจของประชาชนกับชนชั้นผู้ได้เปรียบ

บทที่ 7 สรุป

การเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยของรัชกาลที่ 9

การเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยรัชกาลที่ 9 เป็นการเลือกตั้งที่ห่างจากการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายของประเทศไทย 8 ปี และเป็นการเลือกตั้งหลังเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อภูมิทัศน์การเมืองไทยนั่นคือการสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ 9

แม้ว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะยินยอมให้จัดการเลือกตั้งได้แต่การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่ถูกออกแบบให้จำกัดความเคลื่อนไหวของนักการเมืองและอำนาจของประชาชนอย่างยิ่ง ด้วยการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ที่มีบทเฉพาะกาลอนุญาตให้กองทัพอยู่ในตำแหน่งที่กำกับควบคุมระเบียบการเมืองไทยต่อไปแม้ว่าจะมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งแล้ว มีการร่างและประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอันเป็นยุทธศาสตร์ที่ตรึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังนอกเครือข่ายชนชั้นนำและชะลอการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของไทยมิให้หมุนพร้อมไปกับโลกภายนอกได้ง่ายมากนัก มีการขยายบทบาทและให้อำนาจสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรืออาจจะเรียกในอีกชื่อว่าสถาบันปกป้องเสียงข้างมากเช่น กกต. และศาลรัฐธรรมนูญให้อำนาจวินิจฉัยเหนือสถาบันเสียงข้างมากและองค์กรของประชาชน มีการปรับเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งและวิธีนับคะแนนให้คะแนนเสียงข้างมากมีพลังในการริเริ่มกำหนดนโยบายน้อยลงหรือแทบจะหมดบทบาทลงเมื่อถูกใช้ภายใต้การกำกับของสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และถ้าหากกลไกต่าง ๆ ที่วางไว้ทำงานไม่ตรงตามเป้าประสงค์ชนชั้นนำก็สามารถใช้อำนาจตามมาตรา 44 หรือกองทัพเป็นเครื่องมือทางเลือกอีกด้วย

การเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 จึงเป็นการเลือกตั้งที่แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของชนชั้นนำที่จะยับยั้งการขยายปริมาณพลอำนาจการเมืองของเสียงข้างมากด้วยการออกแบบระเบียบการเมืองใหม่ที่

จะใช้ทดแทนระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือ “ฉันทมติภูมิพล” นั่นคือระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมากที่ใช้การการแซ่แข็งพลวัตประเทศ ระบบเลือกตั้งและสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งทำงานทดแทนอำนาจนำของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในฐานะองค์ประธานวินิจฉัยตัดสินความขัดแย้งทางการเมืองสำคัญของไทย

ด้วยเหตุที่ระบอบใหม่ที่กำลังก่อรูปขึ้นมานี้ทำงานในลักษณะป้องกันปัญหาล่วงหน้ากล่าวคือ โดยโครงสร้างระบอบนี้ทำงานโดยปิดกั้นกีดกันมิให้เสียงข้างมากมีโอกาสริเริ่ม เสนอและปฏิบัตินโยบายต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเริ่ม การเลือกตั้งและสภาผู้แทนราษฎรจึงมิใช่เวทีที่พรรคการเมืองและประชาชนจะสามารถแสดงบทบาทในการต่อสู้ต่อรองทางนโยบาย การเลือกตั้งมีลักษณะเป็นพิธีกรรมรับรองความชอบธรรมของเครือข่ายชนชั้นนำที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งให้เข้าสู่อำนาจโดย “ผ่านการเลือกตั้ง” การเสนอนโยบาย กฎหมายและงบประมาณต่าง ๆ โดยรัฐบาลกระทำโดยไม่ได้ให้ความสนใจความต้องการ ข้อเรียกร้องหรือข้อท้วงติงของประชาชนเนื่องจากภูมิทัศน์การเมืองไทย ณ เวลานี้เต็มไปด้วยขวากหนามและสนามเพลาะป้องกันประชาชนและพรรคการเมืองมิให้ล่วงล้ำเข้าเขตสงวนของชนชั้นนำ

ความหมายของพรรคการเมืองที่มีต่อประชาชน

เครื่องมือในการเข้าถึงอำนาจรัฐ?

ประเด็นที่หนึ่ง ประชาชนกับเครื่องมือในการเข้าถึงอำนาจรัฐ

พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงอำนาจรัฐของประชาชนอย่างไม่ต้องสงสัยและไม่ใช่วิธีการเดียว นอกจากการเข้าถึงอำนาจรัฐผ่านพรรคการเมืองแล้วประชาชนยังสามารถเข้าถึงอำนาจรัฐด้วยวิธีการอื่น ๆ คือ การรวมตัวเรียกร้องออกกฎหมาย การคอร์รัปชัน การรวมตัวประท้วง หรือการใช้กำลังยึดอำนาจ การรวมตัวจัดตั้งพรรคการเมืองกับการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเป็นช่องทางและเป็นโอกาสตามกฎหมายที่ประชาชนจะเข้าถึงอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามอาจจะต้องคำนึงด้วยว่าข้อสรุปนี้เป็นจริงสำหรับประชาชนทั่วไป

ในทางปฏิบัติขั้นนำ นายทุน นายทหาร หรือผู้มีอิทธิพลนอก/เหนือกฎหมายสามารถเข้าถึงอำนาจรัฐผ่านช่องทางส่วนบุคคลหรือการรวมตัวจำนวนน้อยแบบจำกัดในรูปแบบกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อออกคำสั่งหรือกดดันกลไกรัฐและรัฐบาล

จะเห็นได้ว่าสถาบันเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งอย่าง สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตัดสินอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนปฏิบัติหน้าที่ได้ (“ให้หยุดปฏิบัติหน้าที่! ศาล รธน.รับคำร้อง กกต.วินิจฉัยปม'ธนาธร' ถือหุ่นสื่อ,” *สำนักข่าวอิศรา*, 23 พฤษภาคม 2562) หรือการมีบทบาทเด่นของข้าราชการโดยเฉพาะข้าราชการความมั่นคงและกองทัพในการเมืองมากกว่าบทบาทของรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมือง ตัวอย่างเช่นเมื่อเกิดความจำเป็นต้องการใช้หน้ากากอนามัยในปริมาณมากกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ได้ขอความร่วมมือจากกองบัญชาการกองทัพไทยให้ส่งตัวแทนเข้าไปดูแลการผลิตหน้ากากอนามัยของโรงงานด้วย (“จรินทร์ รับริานขายยาขาดแคลนหน้ากากอนามัย กระจายได้วันละ 25,000 ชิ้น,” *ไทยรัฐออนไลน์*, 9 มีนาคม 2563)

ในประเทศไทย พรรคการเมืองจึงไม่ได้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงหรือแย่งชิงอำนาจรัฐ เพราะสถาบันในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นตัวแทนของประชาชนมักถูกออกแบบจัดวางให้มีอำนาจน้อยกว่าตัวแสดงทางการเมืองอื่น ๆ อีกทั้งยังมีสถานะรองทางสังคมวัฒนธรรมด้วยกล่าวคือสังคมไทยตกอยู่ในวาทกรรมที่ว่าการเมืองคือความวุ่นวาย ประชาธิปไตยคือความไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนคือผู้เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้าดังนั้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมจึงควรมอบอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรให้แก่ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ (เอกสิทธิ์ หนูหนักดี, 2563)

แม้ว่าพรรคการเมืองอาจจะไม่ใช่เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการเข้าถึงอำนาจรัฐของประชาชน แต่ก็อาจจะเป็นเครื่องมือเดียวในเวลานี้ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขของประชาชนในเรื่องความประหยัดและความเป็นไปได้ เนื่องจากกิจกรรมทางการเมืองเป็นการต่อสู้แย่งชิงทรัพยากรที่มีคู่แข่งจำนวนมากและในจำนวน

นั้นส่วนใหญ่เป็นผู้เล่นที่มีอำนาจ เป็นเจ้าของพื้นที่เดิม มีเครือข่าย การเมืองจึงเป็นกิจกรรมที่มีต้นทุนสูงสำหรับผู้เล่นหน้าใหม่และผู้เล่นทั่วไปที่มีภาระผูกพันอยู่กับการดำรงชีวิต

อาจจะกล่าวได้ว่าการเข้าถึงอำนาจรัฐผ่านพรรคการเมืองแสดงให้เห็นถึงอิทธิทธิและความต่ำต้อยของประชาชนไปในเวลาเดียวกัน กล่าวคือในช่วงฤดูกาลเลือกตั้งประชาชนคือเสียงสวรรค์ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยินยอมพร้อมใจที่จะแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ กับเสียงของประชาชน ในขณะเดียวกันเสียงสวรรค์เหล่านี้ก็ต่ำต้อยไร้ค่าเมื่อเปรียบเทียบกับเสียงชนชั้นนำ นายทุน นายทหาร หรือผู้มีอิทธิพลนอก/เหนือกฎหมายที่สามารถส่งเสียงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากรได้ตลอดเวลา

ดังนั้นปัญหาความเป็นตัวแทนประชาชนของพรรคการเมืองและความเป็นสถาบันประชาธิปไตยที่ยั่งยืนของพรรคการเมืองจึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองเท่านั้น แต่หัวใจของปัญหานี้อยู่ที่ภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ห้อมล้อมพรรคการเมืองด้วย

สถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบันแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพรรคการเมืองนั้นแม้จะพึ่งพาอาศัยประชาชนในการเข้าสู่อำนาจ แต่พรรคการเมืองก็ตกอยู่ในสถานะอำนาจรองและขึ้นต่ออำนาจอื่นที่มีใช้ประชาชน ด้วยเหตุนี้ชนชั้นนำของพรรคจำนวนหนึ่งจึงเลือกที่จะทิ้งพรรคไปรับตำแหน่งที่ไม่มีความจำเป็นต้องได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชน เช่นนายพิระพันธุ์ สาลิรัฐวิภาค ส.ส. บัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์จึงลาออกจากพรรคในวันที่ 9 ธันวาคม 2562 ด้วยเหตุผลว่าต้องการพักผ่อน (““พิระพันธุ์ สาลิรัฐวิภาค” ลาออกประชาธิปัตย์ พันสมาชิกภาพ ส.ส.,” ไทยรัฐออนไลน์, 9 ธันวาคม 2562) แต่ไปรับตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีในอีก 8 วันต่อมา (“กรม.ตั้ง ‘พิระพันธุ์ สาลิรัฐวิภาค’ นั่งที่ปรึกษานายกฯแล้ว,” มติชน, 17 ธันวาคม 2562)

อาจมีข้อถกเถียงในประเด็นการตกอยู่ในสถานะอำนาจรองและขึ้นต่ออำนาจอื่นของพรรคการเมืองว่าเป็นเรื่องอัตวิสัยเฉพาะพรรคการเมืองและพรรคการเมืองก็ไม่ได้มีความจำเป็นต้องยินยอมอนุญาตให้อำนาจอื่นมี

สถานะครอบงำ ข้อถกเถียงนี้จะเป็นจริงได้จะต้องเกิดการปะทะต่อสู้ทั้งในทางความคิด (war of position) (ดูรายละเอียดเรื่อง war of position ใน วัชรพล พุทธรักษา, 2557, หน้า 144-146) และในทางกายภาพ

ประเด็นที่สอง แก่นสารของการเข้าถึงอำนาจรัฐ

พรรคประชาธิปัตย์ตอบรับเข้าร่วมรัฐบาลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2562 จนปัจจุบันรวมระยะเวลาร่วมรัฐบาลประมาณ 9 เดือนมีผลงานการทำงานไม่สอดคล้องกับแนวนโยบายของพรรคที่ได้ประกาศไว้และสะสมความไม่พึงพอใจของประชาชนจากการไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเปรียบเทียบกับพรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาล พรรคอนาคตใหม่ที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน กลับมีการเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของประชาชนและเป็นไปตามแนวนโยบายของตนเองอย่างต่อเนื่องในเรื่องแก้รัฐธรรมนูญ ปัญหาที่ดิน การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร

พรรคการเมืองจำนวนหนึ่งอาจจะไม่สามารถเข้าไปมีตำแหน่งในรัฐบาลหรือเข้าถึงอำนาจโดยตรง แต่การทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนก็มีส่วนทำให้ผู้ถืออำนาจรัฐต้องพิจารณาเรื่องการจัดสรรทรัพยากรมากขึ้นเพราะมีคู่แข่งในการแย่งชิงอำนาจรัฐด้วยการเลือกตั้งเสนอทางเลือกในการบริหารจัดการควบคู่กันไป หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่เคยกล่าวไว้ว่า “ในฐานะฝ่ายค้านที่ได้ตอนนี้คือทำให้ปัญหาของพี่น้องประชาชนอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการแก้ไข เราจะต้องทำงานการเมืองให้ตอบสนองความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างแท้จริง” (ไทยโพสต์, 14 สิงหาคม 2562)

ดังนั้นการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองเป็นเรื่องของการรณรงค์ทางการเมืองตามที่ได้แสดงเจตนารมณ์อย่างต่อเนื่องกว้างขวางจริงจังด้วย

ในแง่นี้พรรคการเมืองกับพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลหรือร่วมรัฐบาลอาจจะไม่ใช่องค์กรเดียวกัน ในความหมายที่ว่าไม่ได้ถืออำนาจทำให้พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นองค์กรขับเคลื่อนความปรารถนาของ

ประชาชนที่อยู่นอกวงอำนาจและพรรคการเมืองต้องถ้อยยืนหรือยืนข้างประชาชนเนื่องจากต้องการการสนับสนุนของประชาชนในการเข้าสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้ง ยิ่งการเลือกตั้งและเสียงประชาชนมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าสู่อำนาจการเมืองมากขึ้นเท่าใดพรรคการเมืองก็จะยิ่งตอบสนองต่อเสียงประชาชนมากขึ้นเท่านั้น ในทางกลับกันเมื่อพรรคการเมือง (แม้ว่าจะเป็นพรรคเดียวกันกับพรรคที่กล่าวมาในประโยคก่อนหน้านี้) เข้าถึงอำนาจรัฐได้เป็นรัฐบาล การรักษาอำนาจในฐานะรัฐบาลทำให้พรรคต้องต่อรองกับอำนาจอื่น ๆ นอกเหนือไปจากประชาชนหรืออาจจะกล่าวได้ว่าสิ่งที่ทำให้รัฐบาลอยู่ในอำนาจได้ไม่ได้มีเฉพาะการสนับสนุนจากประชาชนเท่านั้นแต่ยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ประกอบด้วยส่งผลให้รัฐบาลไม่ได้มีจุดยืนอยู่ข้างประชาชน โดยเฉพาะประชาชนผู้ด้อยอำนาจและทรัพย์สินด้วยเหตุผลที่ว่าประชาชนส่วนนี้มักมีข้อเรียกร้องที่เป็นปฏิกิริยากับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลเสมอ

ระบบราชการของประชาชน?

ระบบราชการเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารประเทศของรัฐ ดังนั้นระบบราชการรับใช้รัฐ ผู้ใดเข้าถึงอำนาจรัฐได้ก็เป็นผู้ควบคุมระบบราชการ ในกรณีที่รัฐนั้นเป็นรัฐซ้อนรัฐการทำงานของระบบราชการก็จะยิ่งซับซ้อนมากขึ้นไปอีกเพราะระบบราชการมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ระบุให้รับใช้รัฐอย่างเป็นทางการในขณะที่ในทางปฏิบัติจริงระบบราชการเลือกที่จะรับใช้ผู้มีอำนาจรัฐจริงไม่ว่าตำแหน่งทางการจะเป็นผู้บังคับบัญชาของระบบราชการนั้นหรือไม่ก็ตาม ระบบราชการมักเข้มงวดหยาบคายจริงใจแท้จริงเคร่งครัดระเบียบราชการมากเมื่อเจตนาจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือไม่ต้องการบริการประชาชน ในขณะที่มักจะเข้าอกเข้าใจโอนอ่อนผ่อนปรนระเบียบต่าง ๆ ให้กับผู้มีอำนาจและอิทธิพลเหนือตน

นอกจากเงื่อนไขเชิงความสัมพันธ์ทางอำนาจและผลประโยชน์ที่ทำให้ระบบราชการบริการคนบางกลุ่ม บางเวลาและปฏิเสธที่จะไม่บริการคนบางกลุ่มบางเวลาแล้ว ยังมีเงื่อนไขเชิงประวัติศาสตร์และโครงสร้างของระบบราชการเองที่โดยกำเนิดของกระทรวง ทบวง กรมและหน่วยงานราชการต่าง ๆ นั้นโดยเป้าหมายและโดยการทำงานของมันไม่ได้ถูกออกแบบมาให้บริการประชาชนตั้งแต่แรก ตัวอย่างเช่นกระทรวงกลาโหมและ

กองทัพสมัยใหม่ของไทยเมื่อแรกเริ่มก่อตั้งนั้นประเทศไทยไม่มีความจำเป็นต้องเตรียมกองทัพไว้สำหรับการต่อสู้กับศัตรูนอกประเทศเลย หน้าที่หลักของกองทัพไทยคือรักษาความมั่นคงภายใน (เบนดิกท์ แอนเดอร์สัน, 2558, หน้า 17)

ด้วยเหตุนี้การที่ประชาชนในความหมายของสามัญชนผู้ไร้อำนาจและทรัพย์สินแม้จะโดยนามจะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประเทศแต่เมื่อสามัญชนผู้นั้นได้เดินเข้าสู่ประตูหน่วยงานราชการเพียงลำพัง เขาจะถูกทำให้ดูต่ำต้อยไร้ค่าด้วยความใหญ่โตขริ่มหลังจริงจึงเป็นทางการของสถานที่ราชการ เขาจะต้องผ่านด่าน “เวลาราชการ” แบบฟอร์มต่าง ๆ ของทางราชการที่ซับซ้อนสับสนวุ่นวายไม่ชัดเจนก่อนจะถูกเตะกระเด็นออกมาจากระบบราชการหลังจากใช้เวลายาวนานกับมันโดยที่ไม่เป็นมรรคเป็นผลอะไรเลยก็เป็นได้ เหตุการณ์สมมตินี้อาจเปรียบกับข้อเท็จจริงในเรื่องการลงทะเบียนขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” ที่แม้จะเป็นการดำเนินการบนแพลตฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์อันทันสมัยแต่ก็มีประชาชนร้องเรียนถึงปัญหาในการลงทะเบียนอย่างมาก สำนักข่าวแห่งหนึ่งสรุปว่าขั้นตอนการลงทะเบียนไม่เป็นมิตรกับผู้ใช้งานที่ไม่เชี่ยวชาญเทคโนโลยี (“เปิด 3 ขั้นตอนเจ้าปัญหา ‘เราไม่ทิ้งกัน’ ‘ส่งข้อมูลเพิ่มเติม’ ไม่ได้!” *กรุงเทพธุรกิจ*, 11 เมษายน 2563) ไม่นับว่ารัฐมีเจตนาจะเยียวยาประชาชนประมาณ 3 ล้านคนในขณะที่มีประชาชนแสดงเจตจำนงที่จะรับความช่วยเหลือกว่า 27.2 ล้านคน (“สรุปสถานะ 27.2 ล้านคน ลงทะเบียน “เราไม่ทิ้งกัน” ใครได้-ไม่ได้-รอลุ้น 5 พันบาท,” *ประชาชาติธุรกิจ*, 14 เมษายน 2563)

เป็นที่ชัดเจนว่าระบบราชการไม่ได้บริการประชาชนทุกคน แต่บริการคนบางคนบางกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์บ่งชี้ว่าสามัญชนที่เป็นปฏิปักษ์หรือเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของชนชั้นนำ ทุนและผู้มีอิทธิพลจะถูกระบบราชการตรวจตราตรวจสอบดำเนินการเอาตัวมาคุมขังหรือสังหารเสียได้

ในขณะที่ระบบราชการขับไล่ประชาชนผู้ไร้อำนาจและทรัพย์สินออกจากรายการผู้ได้รับการบริการจากรัฐพรรคการเมืองยืดยาวที่จะโอบรับประชาชนทุกผู้ทุกนามที่ทำการพรรคการเมืองและสาขาของพรรคการเมืองแม้ว่าจะมีเวลาเปิด-ปิด แต่ก็เป็นไปแบบหลวม ๆ พร้อมทั้งจะยืดหยุ่นได้มากกว่าสถานที่ราชการ สาขาพรรคบาง

แห่งที่มีพนักงานรักษาความปลอดภัยดูแลตลอด 24 ชั่วโมงมีการแจ้งให้พนักงานสามารถรับเรื่องร้องทุกข์ของประชาชนที่เข้ามาติดต่อได้ตลอดเวลา (สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคอนาคตใหม่, 2 กุมภาพันธ์ 2563) พรรคการเมืองยินดีรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชนโดยไม่แบ่งแยกสังกัดพรรคและอุดมการณ์

พรรคจึงเป็นที่ร้องเรียนปัญหาที่หลากหลายของประชาชนวงกว้างโดยเฉพาะประชาชนที่เข้าไม่ถึงหรือไม่ได้รับบริการเรื่องที่เป็นปัญหาจากรัฐ

อย่างไรก็ดี นี่มิได้หมายความว่าพรรคจะเป็นช่องทางให้ประชาชนส่งสารจากข้างล่างขึ้นไปเท่านั้น พรรคอาจทำหน้าที่ในด้านกลับได้นั้นคือการนำสารจากชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ ไปเจรจาต่อรองกับประชาชน

ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน?

นิยามประชาธิปไตยอันลือชื่ออันหนึ่งกล่าวว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน คำถามคือในความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนจะมีลักษณะเหมือนนิยามประชาธิปไตยได้หรือไม่

ทั้งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคอนาคตใหม่ก่อตั้งโดยกลุ่มบุคคลที่ห่างไกลนิยามประชาชนในความหมายสามัญชนผู้ไร้อำนาจและทรัพย์สินสมบัติ คณะกรรมการบริหารชุดปัจจุบันเกินครึ่งมีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี เงินทุนดำเนินการของพรรคและเงินบริจาคก็ได้รับมาจากสมาชิกและเครือข่ายของสมาชิกภายในพรรค การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค การตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเรื่องสำคัญ ๆ เช่น คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ไม่ใช้กิจกรรมที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากนัก แม้วาระกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเปิดโอกาสให้ประชาชนสมัครอย่างกว้างขวางเสรีและเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคทั่วไปทำการเลือกผู้สมัคร แต่กระบวนการที่ดูเปิดกว้างและเสรีนั้นก็ยังไม่ได้อนุญาตให้ “ใครก็ได้” เข้าไปมีส่วนร่วม และกล่าวอย่างถึงที่สุดการเลือกโดยสมาชิกของพรรคนั้นก็ไม่ได้เท่ากับการเลือกของประชาชน

ในเบื้องต้น ประชาชนจึงมิได้มีความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมกับการเมืองมากนัก ในขณะที่การทำ “เพื่อประชาชน” ของพรรคจะเป็นสิ่งที่เห็นชัดและน่าจะเป็นเงื่อนไขที่สอดคล้องกับนิยามประชาธิปไตยมากที่สุด

จากการเก็บข้อมูลและพิจารณาประเด็นดังกล่าวอย่างให้ความสำคัญ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้ว่าภายนอกจะมองดูเหมือนประชาชนไม่ได้เป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมกับการเมืองมากนักแต่ “ในความสัมพันธ์” ระหว่างทั้งคู่ประชาชนมีความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมกับการเมืองมากกว่าที่เห็นในทางกลับกันการทำ “เพื่อประชาชน” ของพรรคการเมืองที่ดูเหมือนเห็นได้ชัดเจนนั่นเอาเข้าจริงกลับเป็นส่วนที่ประหลาดกว่ามาก อย่างน้อยก็ไม่สามารถประเมินได้จากแถลงการณ์หรือนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมือง

แม้ว่าพรรคการเมืองจะไม่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดย “ประชาชน” ไม่ได้มีผู้บริหารพรรคเป็น “ประชาชน” และ “ประชาชน” ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคมากนัก แต่พรรคการเมืองมีบุคลิกลักษณะสำคัญบางประการที่เชื่อมโยงกับประชาชน

ประการที่หนึ่ง พรรคเป็นองค์กรเอกชนที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมที่กว้างขวางไปกว่าประโยชน์ของสมาชิกพรรค กล่าวคือพรรคการเมืองเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่เคยผลิตและประกาศนโยบายที่มุ่งให้ประโยชน์เฉพาะสมาชิกของพรรคเท่านั้น และในระหว่างการแข่งขันหาเสียง เสียงที่พรรคมุ่งช่วงชิงให้ได้ก็คือเสียงของประชาชนทั่วไปที่มีได้เป็นสมาชิกพรรค กระทั่งอาจคาดหวังเสียงจากสมาชิกพรรคคู่แข่ง

ประการที่สอง สืบเนื่องจากประเด็นแรกทำให้สำหรับพรรคการเมืองแล้วประชาชนของพรรคมีลักษณะตัดข้ามพรมแดนภาษา เชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัย การศึกษา ประชาชนของพรรคการเมือง “คือใครก็ได้” ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความคิดของฌากส์ ร็องซีแยร์ในเรื่องความหมายของประชาธิปไตยที่ว่าประชาธิปไตยคือการปกครองของใครก็ได้

ประการที่สาม พรรคการเมืองจะมีปริมาณทางอำนาจกว้างขวางหรือหดแคบขึ้นอยู่กับการสนับสนุน
อย่างเป็นรูปธรรมของประชาชน ไม่มีปัจจัยอื่น แม้ว่ากลุ่มทางการเมืองที่ตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาจะได้รับการ
สนับสนุนจากผู้ทรงอำนาจจริงในรัฐอย่างไรก็ตาม การสนับสนุนจากแหล่งอำนาจอื่นที่มีใช้ประชาชนจะไร้ผล
ในทางปฏิบัติถ้ามีการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขขั้นต้นในการเข้าสู่อำนาจ

ดังนั้นประชาชนของพรรคการเมืองคือใครก็ได้ที่ไม่มีคามแน่นอน ลักษณะทั่วไปและไม่แน่นอนของ
ประชาชนนี้เองทำให้พรรคการเมืองต้องแสวงหาและพยายามสร้างสัมพันธ์ชั่วคราวระยะยาวกับประชาชนอยู่
ตลอดเวลา トラบใดที่มีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอและการเลือกตั้งนั้นมีความแน่นอนน่าเชื่อถือในการส่งมอบ
อำนาจให้แก่พรรคการเมืองเสียงของประชาชนก็จะมีน้ำหนักและมีบทบาทต่อทิศทางและการดำเนินกิจกรรม
ต่าง ๆ ของพรรคการเมือง ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของพรรคได้โดยไม่ต้องเป็นเจ้าของและสามารถมีส่วนร่วม
ร่วมในพรรคได้โดยไม่ต้องมีส่วนร่วมผ่านการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนในการเลือกตั้งที่
ประชาชนมีสถานะนำและเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของพรรค

ในส่วนของการประเมินประเด็น “เพื่อประชาชน” ผู้วิจัยต้องการเสนอว่าการประเมินประเด็นนี้ของ
พรรคการเมืองและรวมถึงรัฐบาลด้วยนั้นไม่สามารถประเมินได้จากแถลงการณ์และนโยบาย แต่ต้องประเมินที่
จุดยืนและการกระทำของพรรคหรือรัฐบาลว่าแถลงการณ์และนโยบายที่เสนอนั้นมีจุดยืนอยู่ข้างประชาชน ให้
ผลประโยชน์กับประชาชนก่อนและมากกว่าส่วนอื่นหรือไม่และได้รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนหรือไม่ การ
ประเมินด้าน “เพื่อประชาชน” ของพรรคการเมืองจึงต้องให้น้ำหนักกับข้อผูกมัด (obligation) มากกว่าการ
แสดงเจตนา (intention)

ตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้คือรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ที่มีพรรคพลังประชาชนเป็นแกนนำนั้น ไม่รักษาสัญญา
ในการนำนโยบายที่หาเสียงไว้ในช่วงเลือกตั้งไปปฏิบัติ นโยบายที่รัฐบาลเสนอและดำเนินการจำนวนมาก
ไม่ได้ให้ประโยชน์กับประชาชนก่อนและมากกว่าภาคส่วนอื่น เป็นต้นว่ากำหนดงบประมาณกระทรวงกลาโหม
มากกว่างบประมาณกระทรวงสาธารณสุขกว่าแสนล้านบาท มากกว่างบประมาณกระทรวงการพัฒนาสังคม

และความมั่นคงของมนุษย์กว่าสองแสนล้านบาท (งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563, 2563, หน้า 77) ซึ่งทั้งสองกระทรวงทำหน้าที่ดูแลประชาชนโดยตรง

ดังนั้นการเลือกตั้งอันเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงมากที่สุด ได้ประโยชน์สูงสุด มีต้นทุนในการดำเนินงานต่ำที่สุดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของประชาชน ไม่ใช่แต่เพียงในด้านการส่งเสริมเรียกร้องแสดงความต้องการและบริหารอำนาจของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นกิจกรรมที่สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชนอันเป็นสายสัมพันธ์เดียวที่ทำให้ประชาชนมีอำนาจจริงขึ้นมาได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

พื้นที่ของประชาชนในการเมืองไทย

พื้นที่ของประชาชนในการเมืองไทยปัจจุบันวางอยู่ในบริบทสำคัญสองประการคือ หนึ่ง สภาวะการเมืองไทยหลังฉันทมติภูมิพล สอง สภาวะที่ธงชัย วินิจจะกูลเรียกว่านิติรัฐอภิสิทธิ์และราชานิติธรรม สภาวะแรกส่งผลให้การเมืองไทยอยู่ในสภาพเปราะบางไม่มั่นคงเป็นพื้นที่ของการแข่งขันปักปันเขตอำนาจการเมืองใน ขณะที่สภาวะที่สองส่งผลให้ตัวแสดงที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวบางกลุ่มมืออภิสิทธิ์เหนือกลุ่มอื่นและไม่ได้ให้ค่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยดังที่กฎหมายระบุไว้

ด้วยเหตุนี้พื้นที่ของประชาชนในการเมืองไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้จึงเป็นพื้นที่ที่หดแคบ การเลือกตั้งมีความหมายเป็นสัญลักษณ์มากกว่ามีผลจริงในทางปฏิบัติในการให้อำนาจประชาชนปกครองตนเอง ประชาชนหมั่นหม่อมต่อการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพอยู่ตลอดเวลา รัฐบาลหลังการเลือกตั้งเป็นรัฐบาลที่มีแนวโน้มอำนาจนิยมไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชนก่อนการเลือกตั้ง

หากสถานการณ์ยังดำเนินต่อไปเช่นนี้ก็เท่ากับว่าโครงสร้างการเมืองไทยเปราะบางต่อการเกิดความรุนแรงเนื่องจากการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นพื้นที่ของกึ่งสภาวะธรรมาธิ กล่าวคือรัฐมีกฎหมายแต่เป็นกฎหมายที่ไม่เสมอภาคและไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเสมอหน้าส่งผลให้การปกป้องรักษาแสวงหา

ประโยชน์ของบุคคลขึ้นอยู่กับอำนาจและกำลังมากกว่าตัวบทกฎหมาย และภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ “ประชาชน” คือกลุ่มที่มีอำนาจน้อยที่สุดนอกจากนี้ระเบียบการเมืองที่เอื้อให้ “จำนวน” แปรเป็นอำนาจได้ โดยสันติอย่างการเลือกตั้งก็ถูกทำให้บิดเบือนจนผิดไปจากวัตถุประสงค์

การสร้างความหมายของประชาชน

ระบบภาษากล่าวว่าความหมายอยู่ที่ความต่างและอยู่ที่การใช้งาน ประการแรกหมายถึงความหมายเกิดขึ้นจากคุณสมบัติของสิ่งที่ไม่เหมือนกันโดยเฉพาะสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันเช่น ความดีมีความหมายได้เพราะมีความชั่วและในทางกลับกัน ประการหลังหมายความว่าความหมายจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่และบริบทรอบรอบสัญญาณด้วยเช่น “เสด็จให้มาทูลถามเสด็จว่าจะเสด็จหรือไม่เสด็จถ้าเสด็จจะเสด็จ เสด็จจะได้เสด็จด้วย” (สีแผ่นดิน, Youtube, 6 เมษายน 2559) ในประโยคนี้คำว่า “เสด็จ” จะเป็นคำนามหรือกริยา จะเป็นบุคคล A หรือบุคคล B ขึ้นอยู่กับตำแหน่งคำและคำอื่น ๆ ที่รายรอบ

ลักษณะของภาษาในประการแรกทำให้การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำหรือสัญญาณหนึ่ง ๆ จะต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายของสัญญาณอื่น ๆ หรือในทางกลับกันด้วย กล่าวคือในการเปลี่ยนแปลงความหมายของประชาชนจากเดิมที่มักหมายถึงผู้ที่ด้อยอำนาจและทรัพย์สินเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะรองและด้อยต่ำให้กลายเป็นความหมายอื่น ๆ เช่น เป็นผู้ที่มีความเท่าเทียมจะเกิดขึ้นได้ในเงื่อนไขที่คำหรือสัญญาณอื่น ๆ ที่รารอบคำว่าประชาชนจะต้องถูกเปลี่ยนความหมายหรือสถานะตามไปด้วย

ลักษณะของภาษาในประการที่สองทำให้การระบุหรือนิยามความหมายของคำขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ของคำ ประชาชนจะเป็นคำหรือสัญญาณที่มีความหมายในเชิงอำนาจมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนในระบบการเมืองไทย การกล่าวถึงประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยจัดวางตำแหน่งของประชาชนไว้ในฐานะรองและต่ำกว่าตัวแสดงทางการเมืองอื่น ๆ ย่อมหมายถึงความขัดกันระหว่างนิยามกับความเป็นจริงและทำให้ “ประชาชน” เป็นเพียงสัญญาณที่ว่างเปล่าไร้ความหมาย

มีกลุ่มคำหรือสำนวนหนึ่งที่ใช้เพื่อสื่อถึงประชาชนหรือใช้ควบคู่กับคำว่าประชาชนเช่น ประชาธิปไตย ชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ ในความเห็นของผู้วิจัยกลุ่มคำเหล่านี้เป็นกลุ่มคำที่มีปัญหา เมื่อนำมาใช้เพื่อสื่อถึงประชาชนหรือใช้ควบคู่กับคำว่าประชาชนแล้วเป็นกลุ่มคำที่กระทำต่อประชาชนให้ตกอยู่ในสถานะรองและถูกนำไปปรับใช้สิ่งอื่น ข้อสังเกตอย่างรวบรัดคือในนามของประชาธิปไตย-เสียงข้างมาก ชาติ หรือผลประโยชน์แห่งชาติจะมีประชาชนกลุ่มหนึ่งถูกกดทับ ทำให้ไร้อำนาจและกีดกันออกไปจากสิทธิประโยชน์พึงมีพึงได้ในฐานะ “เจ้าของอำนาจอธิปไตย”

ในจำนวนคำต่าง ๆ ที่ใช้สื่อถึงประชาชนหรือใช้ควบคู่กัน “พรรคการเมือง” เป็นคำที่ปรากฏคู่กับคำว่า “ประชาชน” แล้วไม่ลดทอนประชาชนลงไปเป็นส่วนย่อยของส่วนใหญ่หรือแปรไปเป็นสิ่งที่อื่นที่น้อยกว่าเจ้าของอำนาจอธิปไตย เนื่องจากประชาชนเป็นทั้งความชอบธรรมและพลังทางการเมืองในการเข้าสู่อำนาจของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ประชาชนในฐานะทวิลักษณะสำนวน

จะเห็นได้ว่าประชาชนเป็นสิ่งที่ถูกนิยามความหมายและถูกนำไปใช้อย่างหลากหลาย การถกเถียงว่าสิ่งใดคือประชาชนสิ่งใดไม่ใช่ประชาชนอาจจะหาข้อยุติได้ยากนักด้วยลักษณะอันไม่หยุดนิ่งของการให้ความหมาย อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ต้องการเสนอว่าหากถือนิยามประชาชนจากมุมมองด้านอำนาจแล้วประชาชนที่มีอำนาจคือประชาชนที่มีทวิลักษณะหรืออาจจะเรียกอีกอย่างว่าประชาชนเป็นสำนวนที่มีสองคุณสมบัติควบคู่กันไปเสมอคือ ด้านส่วนย่อยหรือปัจเจกบุคคลกับด้านที่เป็นส่วนใหญ่หรือองค์รวม ประชาชนจะมีอำนาจต่อเมื่อคุณสมบัติสองประการนี้ไม่ถูกแยกขาดออกจากกัน

ตัวอย่างการแยกขาดคุณสมบัติทั้งสองออกจากกันจนประชาชนกลายเป็นสำนวนที่มีความหมายเชิงเดียวได้แก่ความสัมพันธ์ในระบบตลาดของ “ประชาชน” ที่ประชาชนถูกลดทอนคุณสมบัติลงให้เหลือคุณสมบัติเฉพาะส่วนย่อยหรือปัจเจกบุคคล เมื่อการกระทำดังกล่าวสำเร็จบุคคลจะเปลี่ยนสถานะจาก

ประชาชนกลายเป็นผู้บริโภครายที่แยกขาดออกจากส่วนใหญ่หรือองค์รวม การตัดสินใจ ผลประโยชน์หรือโทษใด ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องส่วนบุคคลแลกเปลี่ยนสัมพันธ์ในตลาดที่รัฐถูกกันออกเป็นเพียงผู้ควบคุมกำกับกติกา หรืออีกตัวอย่างหนึ่งในทางกลับกันได้แก่อุดมการณ์หรือรูปแบบการปกครองใด ๆ ที่มีจินตภาพสังคมเป็นองค์รวมที่ปัจเจกบุคคลทั้งหมดขึ้นตรงต่อเจตจำนงขององค์รวมนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นคือการขาดหายของปัจเจกบุคคลซึ่งนำไปสู่การสลายลงของประชาชนด้วยเหตุที่ว่าอำนาจทั้งหมดตกเป็นของคนจำนวนน้อยที่กำหนดเจตจำนงของส่วนรวม

ดังนั้นข้อเสนอใด ๆ ที่ลดทอนประชาชนลงให้มีคุณสมบัติเชิงเดี่ยวด้านเดียวไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือองค์รวมอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมทำลายอำนาจของประชาชนลงไม่ว่าข้อเสนอนั้นจะมาจากกลุ่มบุคคลที่อ้างนามประชาชนหรือไม่ก็ตาม ในทางกลับกันอำนาจของประชาชนจะกำเนิดและรักษาไว้ได้ก็ด้วยการคงคุณสมบัติทั้งสองด้านเอาไว้

ด้วยเหตุนี้ประชาชนคือปัจเจกบุคคลรวมหมู่ที่มีเป้าหมายในการกระทำการเพื่อขยายพื้นที่และโอกาสของปัจเจกบุคคลให้กว้างขวางออกไปซึ่งจะนำไปสู่การขยายศักยภาพในการรวมหมู่ที่มีพลังอำนาจมากขึ้นเพื่อที่จะได้ปกป้องคุ้มครองปัจเจกบุคคลได้มากขึ้น

อาจจะกล่าวได้ว่า “ประชาชน” คือหน่วยการเมืองที่ถูกนับรวมอยู่ในระบบและการรักษาสถานะของตนเองในระบบคือการแสวงหาและเชื่อมต่อกับหน่วยการเมืองที่ไม่ถูกนับรวมนอกระบบให้เข้ามาเป็นหน่วยเดียวกันอย่างไม่หยุดยั้ง หากหน่วยการเมืองที่ถูกนับรวมอยู่ในระบบหยุดปฏิบัติการหรือกีดกันการเชื่อมต่องดกล่าวเป็นผลสำเร็จ หน่วยที่ถูกนับไปแล้วนั้นก็อาจถูกนับใหม่และคัดออกไปอยู่นอกระบบได้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองหรือเกิดการขาดแคลนทรัพยากรหรือวิกฤต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พรรคการเมืองเป็นพาหนะหรือเครื่องมือในการเข้าสู่อำนาจในระบบประชาธิปไตย แต่เครื่องมือชนิดนี้ตอบสนองต่ออำนาจ หากต้องการให้พรรคการเมืองทำงานเพื่อประชาชนต้องออกแบบระบบการเมืองที่ให้อำนาจกับประชาชน
2. ความเป็นสถาบันหรือความเข้มแข็งของพรรคการเมืองอยู่ที่การมีระบบการเมืองที่ให้อำนาจกับประชาชน
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านการเลือกตั้งและพรรคการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมที่มีต้นทุนไม่สูงมากและประชาชนวงกว้างทั่วไปสามารถกระทำได้ หากต้องการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงต้องทำให้การเลือกตั้งและการจัดตั้งพรรคการเมืองมีต้นทุนต่ำและสะดวกที่สุดสำหรับประชาชน
4. สถาบันปรีกษาเสียงข้างมากที่ใช้อำนาจเกินขอบเขตเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและหยิ่งรากรของประชาธิปไตย จึงสมควรทำการศึกษาประเด็นนี้อย่างจริงจังเพื่อทำการปฏิรูปหรือยกเลิกสถาบันเหล่านี้

บรรณานุกรม

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

- 27 พฤษภาคม 2561 การประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ ธรรมศาสตร์ รังสิต, ปทุมธานี
- 19 มกราคม 2562 ประชุมคณะกรรมการยุทธศาสตร์ภาคใต้ พรรคประชาธิปัตย์, กรุงเทพฯ
- 22 – 24 มกราคม 2562 เตรียมเวทีประกาศปฏิญญาทุ่งสง พรรคประชาธิปัตย์, กระบี่
- 25 มกราคม 2562 กิจกรรมอบรม ผอ.เขตเตรียมความพร้อมในการเลือกตั้ง พรรคประชาธิปัตย์,
นครศรีธรรมราช
- 26 มกราคม 2562 ประชุมเตรียมความพร้อมเลือกตั้งผู้สมัครภาคใต้ 50 เขต, หาดใหญ่
- 1 กุมภาพันธ์ 2562 ประชุมใหญ่ผู้สมัครทุกเขต และกรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์,
โรงแรมมิราเคิลแกรนด์
- 1 กุมภาพันธ์ 2562 ประชุมแนวทางจัดปราศรัย พรรคประชาธิปัตย์, โรงแรมมิราเคิลแกรนด์
- 3 กุมภาพันธ์ 2562 แลกเปลี่ยนนโยบายที่พรรคประชาธิปัตย์, กรุงเทพฯ
- 5 กุมภาพันธ์ 2562 กิจกรรมกลยุทธ์การหาเสียง รักษาเขตเลือกตั้ง พรรคประชาธิปัตย์
- 8 กุมภาพันธ์ 2562 หาเรียนนโยบายร่วมกับผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์, สุราษฎร์ธานี
- 16.00 – 22.00 น. ปราศรัยใหญ่พรรคประชาธิปัตย์, นครศรีธรรมราช

- 8 กุมภาพันธ์ 2562 ปราศรัยใหญ่ พรรคประชาธิปัตย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, กรุงเทพฯ
- 10 กุมภาพันธ์ 2562 หารือนโยบายร่วมกับผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์, ระนอง
- 13 กุมภาพันธ์ 2562 นิพิฏฐ์ อินทรสมบัติไปออกรายการอมรินทร์ทีวี, กรุงเทพฯ
- 13 กุมภาพันธ์ 2562 ชวน หลีกภัยหาเสียง, ราชบุรี
- 18 กุมภาพันธ์ 2562 ลงพื้นที่หาหรือดำเนินนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ , กระบี่
- 19 กุมภาพันธ์ 2562 ลงพื้นที่หาหรือดำเนินนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ , กระบี่
- 20 กุมภาพันธ์ 2562 ลงพื้นที่หาหรือดำเนินนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ , ระนอง
- 21 กุมภาพันธ์ 2562 ลงพื้นที่หาหรือดำเนินนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ , ชุมพร
- 22 กุมภาพันธ์ 2562 หาเสียงบนรถแห่, สุราษฎร์ธานี
- 23 กุมภาพันธ์ 2562 ลงพื้นที่หาหรือดำเนินนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ , กระบี่
- 24 กุมภาพันธ์ 2562 ปราศรัยใหญ่ พรรคประชาธิปัตย์, ภูเก็ต
- 24 กุมภาพันธ์ 2562 ปราศรัยใหญ่ พรรคประชาธิปัตย์, พังงา
- 11 – 14 มีนาคม 2562 ชวน หลีกภัยหาเสียง, อุตรธานี หนองคาย กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์
- 16 มีนาคม 2562 เวทีปราศรัยใหญ่ พรรคประชาธิปัตย์, สุราษฎร์ธานี
- 14 มีนาคม 2562 แฉลงข่าว “ไฮเปอร์ลูป: ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไทย,”
อนาคตใหม่ ตึกไทยชั้นมิต, กรุงเทพฯ

- 17 มีนาคม 2562 เวทีประชันวิสัยทัศน์แคนดิเดตนายกรัฐมนตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ
- 22 มีนาคม 2562 เวทีปราศรัยใหญ่ลานคนเมือง, กรุงเทพฯ
- 24 มีนาคม 2562 รอผลการนับคะแนน พรรคประชาธิปัตย์, กรุงเทพฯ
- 28 มีนาคม 2562 ประชุมผู้สมัครสส.ได้ พรรคประชาธิปัตย์, กรุงเทพฯ
- 15 พฤษภาคม 2562 เลือกกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่พรรคประชาธิปัตย์, กรุงเทพฯ

สัมภาษณ์

อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบเขตเลือกตั้ง จังหวัดเชียงใหม่ พรรคอนาคตใหม่, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคอนาคตใหม่ จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคอนาคตใหม่ จังหวัดสมุทรสาคร, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคอนาคตใหม่ จังหวัดพะเยา, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

ฝ่ายประชาสัมพันธ์พรรคพลังชล, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ ภาคเหนือ, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มกราคม 2563

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดพิษณุโลก, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มกราคม 2563

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดแพร่, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มกราคม 2563

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ,
มกราคม 2563

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดอำนาจเจริญ, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ,
มกราคม 2563

ชินวรรณ บุญเกียรติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มกราคม
2563

วิลาส จันทร์พิทักษ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ,
กุมภาพันธ์ 2563

เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานอนาคตใหม่ฝั่งธนบุรี, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, กุมภาพันธ์ 2563

นิพิฐ อินทรสมบัติ รองหัวหน้าพรรคภาคใต้ พรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มีนาคม
2563

ผู้ปฏิบัติงานของพรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, ธันวาคม 2562

พิสิฐ ลี้อาธรรม ประธานคณะกรรมการนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ, มีนาคม
2563

ณัฐพงษ์ เรื่องปัญญาวุฒิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคอนาคตใหม่, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ
กุมภาพันธ์ 2563

กรณ์ จาติกวณิช อดีตประธานคณะกรรมการนโยบายพรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูนุกัฏ
2559

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์, สัมภาษณ์โดยเอกสิทธิ์ หนูหนักดี, 2559

เอกสาร

member dashboard, พรรคอนาคตใหม่, มีนาคม 2563

กำหนดการปราศรัยพรรคประชาธิปัตย์และกำหนดการปราศรัยใหญ่ภาคตะวันออก

กำหนดการลงพื้นที่ของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เสาร์ที่ 16 มีนาคม 2562 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กิจกรรมปราศรัยใหญ่ภาคเหนือ 22 กุมภาพันธ์ 2562

ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2561

ข้อมูลเงินบริจาคพรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูลเงินบริจาคพรรคอนาคตใหม่

ข้อมูลผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูลผู้บริหารพรรคอนาคตใหม่

ข้อมูลผู้สมัคร ส.ส. ปี 2562 (บัญชีรายชื่อ) พรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูลผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูลผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อพรรคอนาคตใหม่

ข้อมูลผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนระบบเขตเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูลผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนระบบเขตเลือกตั้งพรรคอนาคตใหม่

ขั้นตอนการได้มาซึ่งรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคอนาคตใหม่แบบเขตเลือกตั้ง, พรรคอนาคตใหม่

คำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติที่ 13/2561 เรื่องการดำเนินการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า
ด้วยพรรคการเมือง (เพิ่มเติม)

คำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติที่ 16/2561 เรื่องการดำเนินการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า
ด้วยพรรคการเมือง (เพิ่มเติม)

คู่มือการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งขั้นต้น (Primary Vote)

บัญชีรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินที่บริจาคให้พรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป ประจำเดือน
กรกฎาคม 2556

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

รายงานการประชุมใหญ่สามัญพรรคประชาธิปัตย์, 2562

รายงานจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทิน 2560, 2561

รายชื่อหัวหน้าสาขาพรรคและตัวแทนติดบอร์ด, พรรคประชาธิปัตย์

รายละเอียดโครงการของพรรคประชาธิปัตย์ที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อพัฒนาพรรค
การเมืองปี 2562

ข่าว

‘ประยุทธ์’ เคาะอีก 2 สัปดาห์ประกันราคาอย่าง 60 บาท/ก.ก. เข้าครม. ไม่มีเอกสารสิทธิ์ลื้อนได้ชัดเจนด้วย, ข่าว
สด, (27 สิงหาคม 2562)

“‘จรินทร์’ ชนะขาด! คว่ำเก้าอี้ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ คนที่ 8,” มติชนออนไลน์, 15 พฤษภาคม 2562

- ““ก็ถอนไปสิ..” บิ๊กตุ๋นไล่ส่ง หลังส.ส.ปชป.บางส่วนกดดันพรรค ถอนตัวร่วมรัฐบาล,” *มติชนออนไลน์*, 10 มีนาคม 2563
- ““บิ๊กตุ๋น” ลั่น “ประเทศไทยต้องชนะ” ศักดิ์โควิด-19,” *ฐานเศรษฐกิจ*, 16 มีนาคม 2563
- ““ปิยบุตร” ยัน 70 เสียงโหวตตามมติพรรค ลั่น เชื้อมั่นในตัว ส.ส.อนาคตใหม่,” *ไทยรัฐออนไลน์*, 18 ตุลาคม 2562
- “10 เหตุการณ์เด่น พรรคอนาคตใหม่เปลี่ยนประเทศไทยไปแค่ไหน,” *The Momentum*, 27 พฤศจิกายน 2562
- “เปิดข้อมูลผู้สมัคร ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ปี 62,” *Nation TV*, 3 กุมภาพันธ์ 2562
- “เปิดนโยบาย 4 พรรคการเมือง ปฏิรูปกองทัพ ตัดงบกลาโหม ลดไขมันส่วนเกิน!,” *ไทยรัฐออนไลน์*, 21 กุมภาพันธ์ 2562
- “ไทยรักษาชาติตั้ง ‘ณัฐวุฒิ’ ประธาน ลุยหาเสียง อนาคตใหม่เตรียมไพร่มาธิผู้สมัคร ส.ส. 13-14 ธ.ค.นี้,” *The Standard*, 12 ธันวาคม 2563
- “ไพร่มาธิอนาคตใหม่ป่วนหลายเขตโหวตโน่นนี่นั่น,” *เดลินิวส์*, 15 ธันวาคม 2561
- “กมธ.แรงงาน” เผยรับสารพัดเรื่องร้อน เล็งศึกษาตั้ง “สภาแรงงานแห่งชาติ” แก้ปัญหา, *มติชนสุดสัปดาห์*, (26 ธันวาคม 2562)
- “กองทัพ‘งูเห่า’เต็มสภา! ‘ปชป.’โอดกลั่นใจยกมือ,” *ไทยโพสต์*, 29 กุมภาพันธ์ 2563
- “จี้อัด 1 แสนล. อุ่มเอสเอ็มอี-แรงงาน คลังแย้มกองทุนพยุงหุ้น-ใช้ตำพันจุด,” *มติชน*, 20 มีนาคม 2563, หน้า 1,7
- “ต้องใช้ยาแรงรับมือวิกฤติ หนุ่ย 2 ล้านล้านบาท,” *ไทยโพสต์*, 5 เมษายน 2563, หน้า 1-3
- “ตั้งรัฐบาล : มติประชาธิปัตย์จับขั้วตั้งรัฐบาลกับ พปชร.,” *บีบีซีไทย*, 4 มิถุนายน 2562
- “ธนารักษ์ไวกอนแห่ร้องทุกข์700เรื่อง ตั้ง7ส.ส.คณะทำงานสาปปัญหาปชช.,” *ไทยโพสต์*, 14 สิงหาคม 2562)
- “ปชป. เปิดชื่อผู้สมัคร ส.ส. กทม.-ภาคกลางครบทุกเขต,” *The Bangkok Insight*, 27 ธันวาคม 2561

“ปชป. ชง 3 ข้อก่อนห้าม 24 ชั่วโมง รบ. ต้องพร้อมดูแลคนจน-เร่ร่อน พท. จัดยุทธจากกลุ่มเสียงทุกราย.” มติชน, 6 เมษายน 2563, หน้า 1, 10

“ประชาธิปไตย : จรินทร์ คว่ำเก้าอี้หัวหน้าพรรคคนที่ 8,” บีบีซี, 15 พฤษภาคม 2562

“ภาพลักษณ์การเมือง หน้ากากอนามัยถึงไข่แพ่งกับประชาธิปไตย,” มติชน, 30 มี.ค. 2563, หน้า 3

“หนทาง 2 แพร่งของจรินทร์ ประชาธิปไตย ทำเนียบรัฐบาล,” มติชน, 1 เมษายน 2563, หน้า 3

CNN, Megan Rapinoe to Trump: ‘Your message is excluding people,’ 10 July 2019

เช็คข้อมูลเขตเลือกตั้งสุโขทัย อดีต ส.ส. เคยได้ใบเหลืองซึ่งย้ายไปลงประชารัฐ ได้ฐานเดิม, ประชาไท, (4 ธันวาคม 2561)

นักคณิตศาสตร์ชื่อดังแฉชัด ๆ กกต. คำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อผิดถึง 4 จุด. (2562, 10 พฤษภาคม). *ข่าวสด*. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 10, 2562, จาก

https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2502046

บีบีซีไทย. (2562, 8 พฤษภาคม). เลือกตั้ง: กกต. ประกาศรับรอง 149 ส.ส. บัญชีรายชื่อ. บีบีซี. สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 1, 2562, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-48197070>

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, “ผาสุกชี้ ปฏิรูปภาษี แนวทางหนึ่งลดความเหลื่อมล้ำ,” TSRI News Detail, 8 มีนาคม

2562. <https://www.tsri.or.th/th/news/detail/thailand-tax-reform-for-reducing-inequality>

ฮือฮา! อนาคตใหม่ระดมทุน เปิดประมูลหนังสือ ‘ปิยบุตร’ ชุดหลักฐาน ‘อุ’ ยอดทะลุ 4หมื่น, มติชนออนไลน์, 5 เมษายน 2562

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กว่าจะมาเป็นนโยบายอนาคตใหม่, Youtube, 26 ตุลาคม 2561

(https://www.youtube.com/watch?v=eM_Ja0WY6Es)

อภิสิทธิ์" และคณะ ติดตามปัญหาราคายาง-ปาล์ม, Youtube, 11 พ.ย. 2561

(https://www.youtube.com/watch?v=M8DK88H_qdU&feature=youtu.be&fbclid=IwAR1D2fLF1R5p8pfexBVdd_fxnS4oEvW8YZOss4Pc8E-3HUpe_rgX_NBO9Y0)

<https://futureforwardparty.org/about-fwp/future-forward-party>

คณะก้าวหน้าแรงงาน, เฟซบุ๊ก 19 กุมภาพันธ์ 2563

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, “การไหว้ มารยาทไทยที่ควรสืบทอด,”

http://www.culture.go.th/culture_th/mobile_detail.php?cid=11&nid=583

สี่แผ่นดิน, Youtube, 6 เมษายน 2559 <https://www.youtube.com/watch?v=M9-ingGlpL4>

งานเสวนา

เสวนาโต๊ะกลมเรื่อง “นวัตกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง,” 17 มิถุนายน 2562

หนังสือและบทความ

กำเนิดพรรคการเมือง. (2501). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิริศิลป์. ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ ถวิล อภัยวงศ์.

เกษียร เตชะพีระ. (2555). 2 แนวโน้มที่แยกแยะของระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ. ใน *สยามยาม*

เปลี่ยน (ไม่) ผ่าน (หน้า 28-40.). กรุงเทพฯ:

ฟ้าเดียวกัน.

เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2560). “เรื่องวุ่นวายของรัฐธรรมนูญไทยฉบับที่ 20”. *ฟ้าเดียวกัน*, (15) (2),

กรกฎาคม-ธันวาคม 2560, น. 27 – 36.

ศีกฤทธิ์ ปราโมช. (2510). *เก็บเล็กผสมน้อย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แพร่การช่าง. เนื่องในการฉาปนกิจศพนาย
ประสิทธิ์ ทวีสิน.

งานพระราชทานเพลิงศพ นายเมธ รัตนประสิทธิ์. (2513). *ครั้งหนึ่งยังจำได้....พรรคเสรีประชาธิปไตย*. ม.ป.ท.

งานพระราชทานเพลิงศพ พลโทปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภาณุวัฒน์. (2496). *คำอภิปรายร่างพระราชบัญญัติ
พรรคการเมือง พ.ศ. 2496 ของนายเทพ โชติณัฐิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.

เจษฎาภรณ์ อัจฉริโยภาส. (2560). “การเมืองไทยในแม่บทของโครงเรื่อง”. *วารสารวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 9 (2). น. : 7-23.

ชนินทร เพ็ญสูตร. (2560). “ประเทศไทย 4.0 บริบททางเศรษฐกิจ และการเมือง”. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐ
ประศาสนศาสตร์*, 8 (1). น. 67 – 99.

ชมพูนุท เณียบุญ. (2559). “พลวัตของประชาสังคมไทยภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยสู่เผด็จการ
อำนาจนิยม”. *วารสารสิทธิและสันติศึกษา*, 2 (2), น. 149-178.

ชัยวัช ตุลาธน. (2560). “ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์: พระราชทรัพย์ยามพลัดแผ่นดินและรัฐประหารสอง
ครั้ง”. *ฟ้าเดียวกัน*, (15) (2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2560, น. 84 – 115.

ชาติรี ประกิตนนทการ. (2558). *สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.

ชาวลิต วีระพงศ์. (2561). “บทบาทของพรรคการเมืองไทยกับการเลือกตั้ง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทยพุทธศักราช 2560” . *วารสารสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, น. 432 – 444.

ณัฐนันท์ กัลยาศิริ. (2554). *หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของ
พรรคการเมือง*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โดยปริญญา เทวานฤมิตรกุลและคณะ. (2558). *การยุบพรรคการเมืองโดยองค์กรวินิจฉัยความชอบด้วย
รัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ทศพร บุญลือ. (2561). “บริบท เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2560”. *วารสาร บริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1 (3). น. 62 – 71.

ไทยพับลิก้า. (2562, 30 มีนาคม). วิเคราะห์ 2 สูตรคำนวณ “ส.ส.บัญชีรายชื่อ” ทำไมสื่อรายงานไม่ตรงกัน- เหตุกฎหมายยังคลุมเครือ-สูตรไหนสะท้อนเสียงประชาชน? สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 10, 2562, จาก <https://thaipublica.org/2019/03/thailand-election-2562-65/>

ธัญ เกตุวงกต. (2557). *ศาลรัฐธรรมนูญในบริบททางการเมือง: ศึกษากรณีคำวินิจฉัย “คดีชุกหั่น”* (พ.ศ. 2554) กับคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนาวิ โชติประดิษฐ์. (2562). “ปริเทวนาการ: นาฏกรรมของภาพในภาวะเปลี่ยนผ่านรัชสมัย”. *ฟ้าเดียวกัน*, 17 (2), น. 91 – 110.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2558). *ว่าด้วยประชาชน: กรอบความคิดเรื่องประชาชนจากโรมันโบราณจนถึงเอ็มมานูเอล โจเซฟ ซีเยส*. กรุงเทพฯ: สมมติ.

นพพร ประชากุล. (2552). *ยกอักษรย้อนความคิด เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านและวิภาษา.

นันทนา นันทวโรภาส และรหัส แสงผ่อง. (2019). “การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560: ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 24 มีนาคม 2562”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8 (2), น. 274 – 288.

นันทนา นันทวโรภาส. (2548). *การสื่อสารทางการเมือง: ศึกษากรณีรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปของพรรคไทยรักไทย*. (ดุชนิพนธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2550, 11 พฤษภาคม). นิธิ อภิปราย: การเมืองของการทำการเมืองให้ไม่การเมือง. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2007/05/12659>

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2548). *กฎหมายมหาชนเล่ม 2: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชนและพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญโชค เขียวมา. (2551). การศึกษาวัฒนธรรมบนปายหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครฯ ป 2547. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์การศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปกป้อง จันวิทย์ และธิดิ มีแต้ม. (2562, 16 มกราคม). เปิดห้องเรียนนิติศาสตร์เพื่อราษฎร มองอนาคตการเมืองไทยกับวรเจตน์ ภาคีรัตน์. *101 World*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://www.the101.world/worachet-interview/>

ประจวบ จันทรหมื่น และสมชัย ภัทรธนานันท์. (2560). “การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมหลังชนวนอีสาน กรณีศึกษานัยสำคัญต่อสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน”. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 7 (1). น. 135 – 142.

ประจักษ์ ก้องกีรติ, วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2561). “ระบอบประยุทธ์ : การสร้างรัฐทหารและทุนนิยมแบบช่วงชั้น”. *ฟ้าเดียวกัน*, 16 (2), น. 7 – 42.

ประชาไท. (2559, 8 พฤษภาคม). เพื่อไทยแถลงค้าน กกต. ใช้สูตรแจกที่นั่งพรรคต่ำกว่าค่าเฉลี่ย อนาคตใหม่เตรียมฟ้องศาล รธน. *ประชาไท* สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2019/05/82385>

ปวงชน อุจนะนำ. (2561). “กษัตริย์กระฎุมพี: มรดกทางประวัติศาสตร์จากรัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี”. *ฟ้าเดียวกัน*, 16 (1), น. 6 – 72.

ปวงชน อุจนะนำ. (2562). “สถาบันที่ยิ่งใหญ่ มาพร้อมการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ยิ่ง: โต้วทวีจารณ์ “กษัตริย์กระฎุมพี””. *ฟ้าเดียวกัน*, 17 (1), น. 49 – 78.

พงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์. (2560, 5 มิถุนายน). สามปีรัฐประหาร: ทหารตบเท้าขึ้นรัฐวิสาหกิจบนสัญญาปฏิรูป. *บีบีซีไทย*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-40121632>

พรเทพ เสง. (2557, 10 มิถุนายน). “อย่าให้รัฐประหารสูญเปล่า” สมคิด เลิศไพฑูรย์. *โพสต์ทูเดย์*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://www.posttoday.com/politic/report/299881?fbclid=IwAR3hXgRsyPQGJAInhwAkM4NnSZNpRZg40Tf8abMtSK-21xGS3Zefy0FNvrU>

ณัฐ ฟูวงศ์เจริญ. (2558). สถาบันปรปักษ์เสียงข้างมาก: การออกแบบระบบการเมืองเพื่อเสถียรภาพของประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่าน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 13(1), หน้า 48-71.

มติชนออนไลน์. (2559, 19 กุมภาพันธ์). *บรรทัดดีลันเปลี่ยนตัว-เสียใจร่าง รธน. ไม่ผ่าน เปรย เข้าใจได้เพราะ “เขา” ยากอยู่ยาว*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_44274

ยุพา ปราชญากุล. (2561). “การปฏิรูปพรรคการเมืองไทย”. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1 (2). น. 99 – 109.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 1-127.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2561). “เศรษฐศาสตร์การเมือง ของการทำงานภาคประชาสังคม”. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 6 (1), น. 1 – 15.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2558). กรณีศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้นายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวชพ้นจากตำแหน่ง

เนื่องจากจัดรายการทำอาหารทางโทรทัศน์. ใน *ด้วยกฎหมายและอุดมการณ์: รวมบทอภิปรายและ
บทสัมภาษณ์*. กรุงเทพฯ: ไชน่พับลิชชิงเฮ้าส์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2562). *กรณีศาลรัฐธรรมนูญไทยรักษาชาติ (ฉบับเต็ม)*. สืบค้นเมื่อ มีนาคม 15, 2562,

จาก <https://www.youtube.com/watch?v=lyIXhRTe2nc>

วันเพ็ญ แก้วอุทุม. (2557). *การบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 237 ว่าด้วย*

การยุบพรรคการเมืองกับความเป็นสถาบันการเมือง. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2560). “ไทยแลนด์ 10.0 และปมขัดแย้งในระบบเศรษฐกิจการเมือง: บททดลอง
เสนอ”. *ฟ้าเดียวกัน*, 15 (1), น. 7 – 24.

ศักดิภัท เชาวน์ลักษณ์สกุล และยุพา ปราชญานุกุล. (2561). “รัฐประหารกับการเมืองไทย”. *วารสาร
บริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1 (3), น. 17 – 34.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2553). *ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.

สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. (2562). “ยักยอกทักษิณรัฐธรรมนูญ : แนวคิดและพลวัตของศาลรัฐธรรมนูญในการจัดทำ
รัฐธรรมนูญ 2540 และรัฐธรรมนูญ 2550 ”. *ฟ้าเดียวกัน*, 17 (1), น. 81 – 118.

สมบัติ จันทรวงศ์. (2536). *เลือกตั้งวิกฤต: ปัญหาและทางออก*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา

สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2561). *ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

สุจิต บุญบงการและพรรคดี ผ่องแผ้ว. (2527). *พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2562). “ระบอบ (ที่ใหญ่กว่า) ประยุทธ์: ข้อพิจารณาสถาบันกษัตริย์และกองทัพในการเมืองไทย”. *ฟ้าเดียวกัน*, 17 (1), น. 9 – 28.

หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ. (2562, 2 มกราคม). เลือกตั้ง 2562: หลังเลือกตั้งเราจะเห็นความผิดหวังที่เพิ่มทวีขึ้นเพราะผู้กำกับกรอบการเลือกตั้งที่ दौरान. *บีบีซีไทย*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://www.bbc.com/thai/46698245>.

หลวงวิจิตรวาทการ. (2475). *คณะกรรมการเมือง*. ม.ป.ท.

อชีกิต แสงสุข. (2558, 24 สิงหาคม). *วรเจตน์ ภาคีรัตน์: ข้าหละร่วง รธน. (1)*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 1, 2562, จาก <https://www.facebook.com/notes/atukkit-sawangasuk/วรเจตน์-ภาคีรัตน์-ข้าหละร่วง-รธน1/701030506645448/>

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). “อนาคตสังคมไทยภายใต้อำนาจตุลาการ”. *วารสารนิติสังคมศาสตร์*, 9 (1), น. 60 – 81.

อัมมาร สยามวาลา สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ สิริพรรณ นกสวน ปกป้อง จันวิทย์และวรคุณ ตูลารักษ์ (2550). *โครงการสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง*. รายงานการวิจัยเสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เอกราช ไชยะบาล. (2557) *การยุบพรรคการเมืองเพื่อปกป้องประชาธิปไตย*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสิทธิ์ หนูนุกัถ. (2562). *ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก*. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 8 (2), น. 69 -90.

Austin, J. L., (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Oxford University press.

Banerjee and Duflo. (2008). "What is middle class about the middle classes around the world?"

Journal of Economic Perspectives. (Vol. 22, No. 2). pp. 3-28. Arent, Hanna. (1972). *Crises of the Republic*. New York: Harcourt Brace & Company.

Canovan, Margeret. (2005). *The People*. Cambridge: Polity Press.

Conor Kostick. (2004). *William of Tyre, Livy, and the Vocabulary of Class*. Journal of the History of Ideas, 65(3), 353-368.

Elmer E. Schattschneider, *Party Government*, (New Jersey: Transaction Publishers, 1942), xxvii.

LaClau, Ernesto. (2005). *On Populist Reason*. New York: Verso.

LaClau, Ernesto. (2006). "Why Constructing a People is the Main Task of Radical Politics," *Critical Inquiry*, Vol. 32 No. 4, pp. 646-680.

Peter Mair, *Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy*, (New York: Verso, 2013), 1-16.

Ranciere, Jacques. (1998). *Disagreement: Politics and Philosophy*. London: University of Minnesota Press.

Searle, J. (1971). *The Philosophy of Language*. London: Oxford University Press.

Searle, J. (1979). *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. New York: Cambridge.

Suehiro, Akira. (2009). *Tai Chuushinkoku no Mousaku*, Tokyo: Iwanami.